

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER
DERSİNDE 100 TEMEL ESER YOLUYLA DEĞERLER
EĞİTİMİ**

Şifa KANTAR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Osman AKANDERE

Konya–2014

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER
DERSİNDE 100 TEMEL ESER YOLUYLA DEĞERLER
EĞİTİMİ**

Şifa KANTAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Osman AKANDERE

Konya–2014

Ek-1: Bilimsel Etik Sayfası

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şifa KANTAR
	Numarası	098302031001
	Anabilim/Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı /Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	☒ Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora
	Tezin Adı	İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin İmzası

Kantart

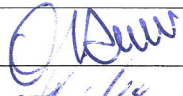

Ek-2: Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şifa KANTAR
	Numarası	098302031001
	Anabilim/Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı /Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Osman AKANDERE
	Tezin Adı	İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi” başlıklı bu çalışma .../.../2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Osman AKANDERE	Danışman	
Doç. Dr. İsa KORKMAZ	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU	Üye	

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Değerler eğitimi, her toplumda ve çağda olduğu gibi günümüzde de önemini sürdürmekte; bununla birlikte değişen ve ahlaki çözümler yaşanan bu zamanlarda, değerler eğitimine daha çok önem verilmekte ve sistematik hale getirilmektedir. Okullarda değerler eğitiminin verilmesi için kullanılabilir materyallerden biri de okuma kitaplarıdır. Kitap okumanın lezzetine varmış ve önemine inanan öğretmen ve yetiştirdiği öğrenciler her türlü bilgiye sahip olmanın yanında değerleri de kazanacağını farkındadır. Okunması gereken kitapların başında da Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği 100 Temel Eser gelmektedir. Öğretmenler bu eserlerin okunmasını teşvik etmeli ve bu eserlere ait metinleri değerler eğitiminde kullanmalıdır.

Değerler eğitiminin en çok yapıldığı derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersine ait öğretim programında kazandırılması hedeflenen değerler yeterli olmasa da bu değerler kazandırılması gerekli değerlerdir. Bu değerlerin kazandırılması aşamalarında okuma kitaplarından faydalanılmalı ve ilgili değerlerin yer aldığı bölümler okuma metni olarak kullanılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği 100 Temel Eserin de değerlere yer veren ve bu değerlerin kazandırılmasına katkı sağlayacak şekilde seçilmiş olması beklenmektedir. Tüm bunlar esas alınarak bu çalışmada, 100 Temel Eser içerisinde seçilen kitapların değerlere ne ölçüde yer verdiği ve değerler eğitiminde nasıl kullanılacağı üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmada bana yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Osman Akandere'ye, çalışmanın her aşamasında fikirleri ve motivasyonu ile destek olan değerli araştırma görevlisi arkadaşım Çiğdem Gülmez'e, desteklerini her zaman hissettiğim aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ek-3: Türkçe Özet Formu

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şifa KANTAR
	Numarası	098302031001
	Anabilim/Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı /Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Osman AKANDERE
	Tezin Adı	İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi

ÖZET

Bu çalışmada, 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen değerlerin, Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim için tavsiye ettiği 100 Temel Eser içerisinde tespit edilmesi konu edilmiştir. Böylece bu eserlerin değerleri kazandırıp kazandırmayacağı ve eserlerin Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde nasıl kullanılacağına ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmada, betimsel alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim için tavsiye ettiği 100 Temel Eser serisi; örneklemini ise, bu eserlerden seçilen yirmi eser oluşturmaktadır. Bu eserlerde, araştırılan değerler fişlenerek tespit edilmiş, veriler sınıflandırılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuçta, incelenen 100 Temel Eser serisindeki kitaplarda en çok yer alan değerlerin yardımseverlik olduğu görülmüştür. Daha sonra sırayla sevgi, aile birliğine önem verme ve çalışkanlık gelmektedir. En az yer alan değerler ise, vatanseverlik,

hoşgörü ve bağımsızlıktır. İncelenen eserlerin, değerlerin çoğunun kazandırılmasında kullanılabilceği, ancak değerler eğitimi için yeterli olmayacağı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, değerler eğitimi, 100 Temel Eser, Sosyal Bilgiler Öğretimi.

Ek-4: İngilizce Özet Formu

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şifa KANTAR
	Numarası	098302031001
	Anabilim/Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı /Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Osman AKANDERE
	Tezin Adı	Values Education by 100 Basic Works in Social Studies Course at 4 and 5 Classes of Primary School

ABSTRACT

The aim of the study is to reveal the values, which are planned to give students by Social Studies Course instructed at 4 and 5 classes of Primary School, in 100 Basic Works recommended by Ministry of Education. In that, these works are examined regarding to gain students the values and how to be used to teach values at Social Studies Courses.

In this study, descriptive field research method is used. Research universe covers 100 Basic Works recommended by Ministry of Education. Sample universe consists of twenty works selected from 100 Basic Works. In these selected works, the values encountered are recorded and then classified to interpret.

As a result, it is detected that the most frequent value in these works is helpfulness. Others are affection, concerning family unity and diligence in succession. The least frequent values are patriotism, tolerance and sovereignty.

Also, the study shows that these works can be used to make these values gain but they are not enough for Values Education.

Key Words: Values, Values education, 100 Basic Works, Social Studies Course

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	iii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	2
1.3. Önem.....	3
1.4. Tanımlar.....	3
1.5. Sınırlılıklar.....	4

BÖLÜM 2

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. DEĞERLER.....	6
2.1.1. Değer Kavramı.....	6
2.1.2. Değerlerin Özellikleri	8
2.1.3. Değerlerin İşlevleri	9
2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması.....	11
2.1.5. Değerler Eğitimi.....	12
2.1.6. Değerlerin Öğretimi	14
2.1.6.1. Model Alma, Taklit Etme Yoluyla Öğrenme.....	14
2.1.6.2. Tecrübe Ederek ve Yaşayarak Öğrenme	15

2.1.6.3. Bilişsel Öğrenme–Değer Aktarmak	16
2.2. TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARINDA DEĞERLER	18
2.3. İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ 4-5. SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMINDA DEĞERLER.....	19
2.4. MEB’İN 2005 YILINDA TAVSİYE ETTİĞİ 100 TEMEL ESER	23

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	26
3.2.Kapsam ve Sınırlılıklar	26
3.2.1.Evren	27
3.2.2.Örnekleme.....	27
3.2.3.Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	27

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. ADİL OLMA İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	27
4.2. AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	33
4.3. BAĞIMSIZLIK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	42
4.4. BARIŞ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	43
4.5. BİLİMSELLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	45
4.6. ÇALIŞKANLIK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	49
4.7. DAYANIŞMA İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	57
4.8. DUYARLILIK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	61
4.9. DÜRÜSTLÜK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	70
4.10. ESTETİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	76
4.11. HOŞGÖRÜ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	81
4.12. MİSAFİRPERVERLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	82

4.13. ÖZGÜRLÜK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	85
4.14. SAĞLIKLI OLMAYA ÖNEM VERME İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	88
4.15. SAYGI İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	92
4.16. SEVGİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	96
4.17. SORUMLULUK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	107
4.18. TEMİZLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	111
4.19. VATANSEVERLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	114
4.20. YARDIMSEVERLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	115

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ.....	134
5.2. ÖNERİLER.....	136
KAYNAKÇA.....	138
EKLER.....	142

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Eğitim, genel anlamda bireyde davranış değişikliği yapma sürecidir. Eğitim sürecinde kişilerin davranışlarında meydana gelebilecek değişmelerin istenilen yönde olması beklenir (Demirel vd., 2003:2). Bu istenilen davranışlar, bilişsel süreçler içermesinin yanı sıra, duyuşsal ve davranışsal süreçler de içerir. Kişiye doğru, iyi ve güzelin bilgisinin verilmesi, onu duyuşsal olarak içselleştirmesi ve davranışa dökebilmesi süreçlerinde değerler eğitimi önemli bir rol üstlenir. Son yıllarda önemi giderek anlaşılan değerler eğitimi, araştırmalara da konu olmaya başlamıştır.

Eğitimde hangi istenilen davranışların kazandırılacağı ve nasıl kazandırılacağı öğretim programlarında belirlenmiştir. Daha önceki yıllarda hazırlanan programlarda az da olsa, açıkça yer almasa da, değerlerin kazandırılmasıyla ilgili çalışmalar, etkinlikler yer bulmaktaydı. 2005 yılında değişen programlarda değerler eğitimine yer verilmiş, hangi değerlerin, hangi derslerde kazandırılacağı belirtilmiştir. Ancak bu değerlerin nasıl kazandırılacağı, hangi etkinliklerden, kaynaklardan ve argümanlardan yararlanılacağı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Değerlerin eğitim ve öğretiminde pek çok yol ve yöntem bulunmaktadır. Elbette yöntemlerden en etkili olanları yaşantı kazanarak, model olarak sağlanan öğrenme yöntemleridir. Ancak öğrenme bilişsel süreçlerle başlar. Öğrencileri okulda programlı bir şekilde değerlerin kazandırılmasına yönelik süreç ve etkinliklerle baş başa bırakmak değerlerin öğretiminde önemli bir aşamadır. Ayrıca öğrencilerin okulda ve evde okudukları okuma kitapları da değerleri kazandıracak ve öğretim süreçlerini destekleyecek nitelikte olmalıdır.

Öğretim programlarının, öğretmenleri değerler eğitimi konusunda yönlendirmesi ve kaynak teşkil etmesi gerekmektedir. Ders kitaplarının, kılavuz kitaplarının çeşitli değerler eğitimi etkinlikleriyle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu etkinlikler hazırlanırken de, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında tavsiye edilen 100 Temel Eserden yararlanarak metinler hazırlanmalıdır.

1.1. Problem

Değerler, yüzyıllardır felsefecilerin, sosyologların, antropologların ilgisini çekmiş, üzerinde çokça düşünülen, eserler verilen bir konu olmuştur. Evrensel ve kültürel değerler nesilden nesile aktarılarak ulaşmış ve her birey doğruyu, iyiyi, güzeli

öğrenmiş ve yaşamaya çalışmıştır. Değerlerin sistematik bir şekilde kişilere öğretilmesi ise, eğitimin konusu olmuştur.

Değerlerin öğrencilere kazandırılması, okullarda ders programları aracılığıyla planlı bir şekilde yapılmaktadır. Öğretmen ve öğrenciler ders kitaplarının yanında başka materyallerden, okuma kitaplarından da faydalanmaktadır. Bu okuma kitaplarına yön vermek amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı 2005 yılında 100 Temel Eser tavsiye etmiştir. Bunlardan ilköğretim seviyesine uygun olanların, ilköğretim programları, konumuz özelinde de Sosyal Bilgiler programlarının kazandırmayı amaçladığı hedeflere uygun olması beklenmektedir.

Değerler eğitim ve öğretimine en uygun derslerden biri de hiç kuşkusuz Sosyal Bilgiler dersidir. 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programında da değerler eğitimine yer verilmiş; hangi değerlerin kazandırılması gerektiği, hangi temada hangi değere ağırlık vereceği belirtilmiş, değer öğretiminde yeni yaklaşımlara değinilmiştir. Ancak bu değerlerin nasıl ve hangi etkinliklerle kazandırılacağına yeterince yer verilmemiştir. 100 Temel Eserin Sosyal Bilgiler dersinde söz konusu değerlerin kazandırılması amacıyla kullanılması beklenmektedir.

Ayrıca Milli Eğitimin tavsiye ettiği 100 Temel Eserin de, Sosyal Bilgiler Programında kazandırılması hedeflenen değerlerle uyum içerisinde olması ve kitapları okuyan öğrencilere bu değerleri kazandırmayı kolaylaştırması beklenmektedir.

1.2. Amaç

Değerlerin kazandırılmasını da kapsayan eğitim programları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu programlarda, çocukları değerlerle erken yaşlarda tanıştırmak, kendi akran gruplarıyla beraber masal, hikâye, oyun, dram vb. etkinliklerle bu değerler hakkında düşündürmek hedeflenmektedir. Tezimize konu olan 100 Temel Eser'deki değerler eğitimini incelemek de tam bu konuyla ilgilidir. Amacımız da, çocuklardaki bilişsel süreçleri etkileyerek değerler eğitiminin kazandırılmasına katkı sağlamaktır.

Bu araştırmanın amacı, 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan ve kazandırmayı hedeflediği adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerinin Milli Eğitim Bakanlığınca ilköğretim için tavsiye edilen 100 Temel Eser'denhangilerinde ve ne derece bulunduğunu, hangi değerlere daha çok yer verildiğini tespit etmektir. Böylece bu

eserlerin değerler eğitiminde kullanılıp kullanılmayacağı da ortaya çıkacaktır. Ayrıca bu kitapların 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde nasıl kullanılabileceğini ortaya koymak da amaçlanmıştır.

1.3. Önem

Son yıllarda tüm dünyada yaşanan ahlaki yozlaşma ve değerlerdeki aşınma ve değişimler, değerler ve değerler eğitimine verilen önemi arttırmıştır. Başta ABD olmak üzere birçok ülkede yapılan çalışmalara rağmen ülkemizde bu alandaki çalışmalar çok yeni ve yetersizdir.

Elbette değerlerin aktarılacağı en önemli kurumlardan biri de okullardır. Okuma yazma öğrenmekle kitapların büyüdü dünyasını keşfeden çocuklar, bilgi, algılama, yorumlama gibi yeteneklerini geliştirirken, bir taraftan da çeşitli değerler kazanmaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığınca 2005 yılında ilköğretim için hazırlanan 100 Temel Eser serisinin de değerler eğitimine katkıda bulunması, programın öngördüğü değerleri öğrencilere kazandırması beklenmektedir.

Değerlerin öğretilmesine en uygun derslerden birisi de Sosyal Bilgiler dersi'dir. 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında, kazandırılması gereken değerlere, değerler öğretiminde yeni yaklaşımlara değinilmiş, ancak bu değerlerin nasıl kazandırılacağına yer verilmemiştir. Ülkemizde yapılan konuyla ilgili araştırmalarda ise, Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin 100 Temel Eser'de yer alıp almadığıyla ilgili ve 100 Temel Eser'in Sosyal Bilgiler dersinde değerler öğretimi için nasıl kullanılacağına dair çalışmalara az rastlanmaktadır.

Tüm bu nedenlerle bu çalışma, programda yer alan değerlerin 100 Temel Eser'de ne derece yer aldığını tespit etmek, değerlerin kazandırılmasına yönelik çocuk edebiyatı yazarlarının tutumlarını belirlemek, değerlerin öğretiminin nasıl yapılabileceğine ışık tutmak ve 4- 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler öğretimi yapılırken 100 Temel Eser'in nasıl kullanılabilceğine yönelik tavsiyelerde bulunmak açısından önemli görülmektedir.

1.4. Tanımlar

Değer: Yüksek ve yararlı nitelik (TDK, 1994).

Değerler: İdeal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yön veren ölçüler (M.Z. Aydın, 2010).

Değerler Eğitimi: Değerlerin farkında, kişiliği gelişmiş, davranışları olgunlaşmış bireyler yetiştirmek amacıyla okulda verilen sistemli eğitim bütünü.

Öğretim Programı: Öğrenci davranışında istenilen değişiklik ya da değişiklikler oluşturmak ereğiyle ayrıntılı olarak yapılan planlama (Tekin, t.y)

100 Temel Eser: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 04.08.2005 tarihinde yayınladığı bir genelgeyle ilköğretim için tavsiye ettiği, 71'i Türk, 29'u yabancı yazara ait olmak üzere toplam 100 eserden oluşan bir kitap listesidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim için tavsiye ettiği 100 Temel Eser isimli kitaplarla sınırlıdır. Araştırmada örneklem olarak 20 kitap seçilmiştir. Random yöntemiyle seçilen bu kitapların 8 tanesi yabancı, 12 tanesi yerli yazara aittir. Ayrıca bu eserlerin pek çok yayınevi tarafından hazırlanmış olmasından dolayı araştırmamız sadece incelediğimiz eserlerin yayınevleriyle sınırlıdır. Seçilen eserler şunlardır:

1. Ahmet Kutsi Tecer, Koçyiğit Köroğlu, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2007, İstanbul.
2. Ahmet Rasim, Falaka, (Haz: Osman Sevim), Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, İstanbul.
3. Astrid Lindgren, Şamatalı Köyün Çocukları, 3. Baskı, (Çeviren: Ali Arda), İthaki Yayınları, 2008, İstanbul.
4. Cahit Zarifoğlu, Serçekuş, Beyan Yayınları, 2005, İstanbul.
5. Carlo Collodi, Pinokyo, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008, İstanbul.
6. Dede Korkut Hikâyeleri, (Haz: Bilgin Cilasun), Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2005, İstanbul.
7. Eflatun Cem Güney, Evvel Zaman İçinde, Nar Yayınları, 2010, İstanbul.
8. ErichKastner, Uçan Sınıf, (26. Basım), (Çeviren: Şebnem Sunar), Can Çocuk Yayınları, 2010, İstanbul.
9. Howard Pyle, Robin Hood, Parıltı Yayıncılık, 2005, İstanbul.
10. İbrahim Zeki Burdurlu, Ülkemin Efsaneleri (2. Baskı), Tudem, 2007, İzmir.
11. James. M. Barrie, Peter Pan (Haz: Mehmet Arkın), Zambak Yayınları, 2009, İstanbul.
12. Mevlâna, Mesnevi'den Seçmeler, Kitap Zamanı Yayınları, 2007, İstanbul.

13. Muallim Naci, Ömer'in Çocukluğu, (Haz: Betül Karakurt), Zambak Yayınları, 2010, İstanbul.

14. Natalie Babitt, Ölümsüz Aile (Çev: Bülent Doğan). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, İstanbul.

15. Necati Cumalı, Uç Minik Serçem, Düş Ülkesi Yayınları, 2010, Konya.

16. Orhan Kemal, İnci'nin Maceraları, Büyülü Fener Yayınları, 2010, İstanbul.

17. Oscar Wilde, Mutlu Prens (Çeviren: Ayşe Banu Karadağ), Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2008, İstanbul.

18. Peyami Safa, Havaya Uçan At, Damla Yayınevi, 2011, İstanbul.

19. Tevfik Fikret, Şermin, (Haz: Erdiñ Akbaş), Akvaryum Yayınevi, 2005, İstanbul.

20. Tolstoy, İnsan Ne ile Yaşar? (Haz: Murat Mat, Nurhayat Mat), Zambak Yayınları, 2011, İstanbul.

Eserlerden çıkarılan veriler 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen 20 değerle sınırlıdır:

Adil olma	Hoşgörü
Aile birliğine önem verme	Misafirperverlik
Bağımsızlık	Özgürlük
Barış	Sağlıklı olmaya önem verme
Bilimsellik	Saygı
Çalışkanlık	Sevgi
Dayanışma	Sorumluluk
Duyarlılık	Temizlik
Dürüstlük	Vatanseverlik
Estetik	Yardımseverlik

BÖLÜM 2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. DEĞERLER

Değerler, üzerinde tartışmaların ve araştırmaların yapıldığı son zamanlarda daha fazla üzerinde durulan bir konudur. Filozofların varoluş sebeplerimizi sorgulamaya başladığı andan itibaren gündeme gelen değerler, yüzyıllardır düşünürlerin, filozofların başta olmak üzere tüm toplumların gündeminden düşmemiştir. İyi- kötü, doğru- yanlış, güzel- çirkin şeklinde değerlendirmeler, bu değerler konusunda ipuçları vermektedir. Bu sınıflandırmalar, dolayısıyla değerler, zamana ve topluma göre farklılıklar gösterse de insan var olduğu sürece değerleri de olacaktır.

Her birey kendine ait değerlerinin etkisiyle hayatını tanzim eder. Düşünce yapısını, sosyal çevresini, olaylara ve olgulara yaklaşımını değerler üzerinden kurar. Hökelekli (2010: 4).’ye göre; birey, değerlerinin etkisiyle oluşturduğu düşünce yapısı aracılığıyla dünyayı anlamaya, sosyal çevresindeki olayları anlamlandırmaya çalışır. Grupların seçtikleri değerler, kimliklerini tanımlama, kendilerini, etkinliklerini ve hedeflerini değerlendirme ve özellikle diğer grupların asıl hedeflerini ve etkileşim yargılarını değerlendirme için ölçütler oluştururlar.

Öncelikle değer kavramını, değerlerin özelliklerini ve işlevlerini açıklamaya çalışalım.

2.1.1. Değer Kavramı

Değer kavramı, pek çok bilim dalının konusu olmuş ve geniş bir literatüre sahip olması sebebiyle, değişik yönleriyle ayrı bilim dallarında farklı tanımları yapılmıştır. Kaymakcan (2010:10).’a göre değerler; birey davranışlarını yönlendiren güç olmaları yönüyle psikolojiyi, toplumsal bir olgu olmaları yönüyle sosyolojiyi ve kültürden kültüre değişebilen bir yapı arz etmeleri ile de antropolojiyi ilgilendirmektedir. Değerlerin bu çok yönlü yapısı “değer” kavramının tanımlanmasında farklı bakış açılarının oluşmasına sebep olmuş ve birçok değer tanımı yapılmıştır.

Bu çalışmada değer kavramı, iktisattaki “bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha” (TDK 1994: 210). anlamının dışında psikoloji, sosyoloji ve eğitimin bir kavramı olarak “yüksek ve yararlı nitelik” (TDK) anlamında kullanılacaktır.

Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yaptığı önemli araştırmalarla tanınan Erol Güngör değerleri; “Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki

inanç” şeklinde tanımlamıştır. Burada değerli olan şey, maddi ya da manevi olabilmesinin yanında, asıl önemli olan şeyin değerlerin etik ve psikolojik anlamda bir değer ifade etmesidir. Yani kişinin kendi tercihlerinden ziyade toplumca da kabul görmüş ya da ahlaki veya dini kaynaklı olmasıdır. “Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yön gösteren ölçülerdir. Diğer bir tanımla, değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük demektir.” (M.Z. Aydın, 2010: 16). Değerler, insanların değer verdiği ve ulaşmak için peşinden koştuğu, elde etmeyi şiddetle arzu ettiği şeylerdir. Bunlar mal, mülk, servet, sıhhat gibi değerler olduğu gibi, mutluluk, huzur, Allah sevgisi, vatan sevgisi ve özgürlük gibi tamamen manevî değerler de olabilir. Değerler bizi kötü davranışlardan alıkoyan, zihin muhtevaları ve inanışlardır (Bolay, 2011: 14). Aslında değerler bizim tüm düşünce ve davranışlarımızın altında yatan sebeplerdir. Hayatı ve olayları anlamlandırma biçimimizin temel taşları, inanç ve ilkelerimizdir. “Değer, davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır. Eylem ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır.” (Hökelekli, 2010: 4).

Aydın’ın makalesinde aktardığına üzere Krech’e göre değerler, hangi obje ve hareketlerin iyi ve arzu edilir ve hangi obje ve fiillerin fena ve arzu edilmez olduklarına ait inançlara işaret ederler. Fert değerleri kendi isteklerinden bağımsız ve grubu tarafından tasdik edilen, kişisel olmayan objektif istekler olarak algılar, bu bakımdan kişiler üstü bir muteberliğe sahiptirler. Fertler için grup değerleri, grubun malıdır (M. Aydın, 2011: 39).

Genellikle çoğul olarak “değerler” ifadesi ile karşımıza çıkan kelime, “sosyal değerler”, “evrensel değerler”, “manevi değerler”, “cumhuriyetin değerleri”, “folklorik değerler”, “kurumsal değerler”, “demokratik değerler”, “milli değerler”, “dini değerler” gibi terkipler içerisinde kullanılıyor. Bu anlamda kelime, doğru, güzel olan, kabul edilen, erişilmek istenen ve savunulabilir olma özelliğine haiz olan anlamını ifade için kullanılır. Bu anlamıyla değer kavramı, günümüzde gündelik hayatın farklı veçhelerinde sıkça kullanılan bir kavram olmuştur. Siyasetten iş dünyasına, tıptan akademiye, eğitimden medyaya kadar çok farklı alanlarda insanların üzerinde mutabık oldukları ya da olmaya çalıştıkları bir terim olarak değer, son birkaç yılın en gözde kavramlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan ve Yaşar, 2011: 8). Kavram olarak değer, çok büyük perspektife sahip, geniş kapsamlı olup, sınırları kesin olarak çizilen bir çerçeveye sığmayacak genişlikte bir kavramdır. Değerlerin cevapladığı soru aslında şudur:

İnsanlar yaptığını, ettiğini, kıldığını neden yapar, eder ve kılar? Kısaca kavram olarak değer; toplum bireylerinin, grupların veya kültürün paylaştığı ilkelerdir. Diğer bir tanımla değer; mutlak ve göreceli kodlara sahip olup, ahlaki, estetik, epistemik, sosyal ve ideolojik tavır, davranış ve duruşun temelidir (Yavuz, 2010: 44). Değerlerin daha pek çok tanımı yapılmış olmasına karşın, tanımları burada sonlandırıp, bu bağlamda değerlerin özelliklerini sıralamaya çalışalım.

2.1.2. Değerlerin Özellikleri

Kişinin kendine ait değerleri olabildiği gibi, topluma ait değerler de vardır. Ayrıca tüm toplumlarda ortak olan evrensel değerler de bulunmaktadır. Yani değerlerin bir kısmı insanları aşar, bir kısmı da toplumları da aşarak, toplumlar üstü evrensel bir nitelik kazanır.

Toplumların veya grupların ortak malıdır; paylaşılır, uygulanır ve nesillere aktarılır.

Değerler birbirine dayanır ve birbirini destekler. Değerlerin hiçbiri diğerinden tamamen bağımsız değildir ve hepsi sonuç itibarıyla bir bütünlük oluştururlar.

Değerler, genel geçer kurallar ve ilkeler olmaları sebebiyle, sınırsız ve daimidir, zaman ve mekan üstüdür.

Değerler kalıtsal değil, öğrenilebilirdir. Değerleri yeni nesillere aktarmak eğitim yoluyla olur.

Değerler yaşamın her alanını yönlendirir. Değer verdiğimiz şeyleri okur, onlar hakkında konuşur, onlar için yaşar, onları yansıtırız.

Değerler özgürce seçilmelidir. Toplum dayattığı için değerlere uyulmamalı; bilerek, isteyerek, severek uygulanmalıdır.

Değerler soyuttur. Bu sebeple insanın veya toplumun değer verdiği ve yaşattığı ölçüde vardır. Aksi takdirde önemini yitirerek zayıflayabilir veya yok olabilirler.

Değer, ilgi gösterilen, arzulanan şey olduğundan, her durumda olumluluk taşır. Bazen uygulanması zor olsa da, fedakarlıklar gerektirse de değerlerin doğruluğu ve olumluluğu tartışılmamıştır.

Değerler hem ölçen, hem ölçülen olabilmektedir. Yani bir olgu, hem kendisi bir değer taşıyıp, hem de kendisi bir değer olabilmektedir (M. Aydın, 2011: 39).

Manevi değerler, etik değerleri de kapsar. Aralarında bir çelişki yoktur (Çengel, 2011: 15).

Her alanın kendine has değerleri vardır. Her alanı ilgilendiren ortak değerler olduğu gibi, alanların kendilerine has değerleri de vardır.

Kasapoğlu (2013:98). çalışmasında değerlerin özelliklerini şöyle sıralamıştır: Değerler, içten bir güç olarak bireysel davranışları etkiler; yaşamda ikilemde kalma durumunda karar vermeyi kolaylaştırır; toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır; bireysel algı ve gerçeğin yorumlanmasını etkiler; davranışları kontrol etmeyi sağlar; kişi ve toplumların istek ve amaçlarını temsil eder; zaman içerisinde çeşitli etmen ve bireylere göre değişebilir; duygu yüklüdür, düşünce ve anlayışa güç verir, davranışları yönlendirir; insan kişiliğinin etik, sosyo-ekonomik, zihinsel, politik, fiziksel, estetik, dinsel gibi çeşitli boyutlarını içerir.

2.1.3. Değerlerin İşlevleri

Bütün beşeri olayların gerçekleşmesinde belirleyici olmak, değerlerin işlevi olarak formüle edilebilir. Siyasi, estetik, sosyal, ailesel, bütün beşeri olaylar mutlaka değerlere dayanır. Eylemler için bir hedef oldukları kadar sonucu değerlendirmeye yarayan değerler en başta bir ölçek görevi üstlenirler. Yani değerler bütün süreçlerin en başında, süreç devam ederken ve sonunda yer alırlar. Çünkü değerler, kişinin bilinç dünyasında ve vicdanında başlayan bir etki biçimidir (M. Aydın, 2011: 41).“Fonksiyon olarak değerler veya değerler sistemi tutarlı ve insicamlı değerler ve ölçüler bütünü ifade eder. Değerler neredeyse her zaman bir eylem formu ile; yani değerlendirme, değerlendirme, değerlendirme, değer koyma, vb. gibi edim, fiil ve fonksiyonellikle gelir; ve bir yargıyı barındırır.” (Yavuz, 2011: 46).

İnsan davranışlarını anlamlandırmanın yolu değerlerden geçer. Çünkü insan davranışlarını bir takım değerlere dayanarak gerçekleştirir. Değerlerle insan davranışları arasında sıkı bir ilişki vardır. Şöyle söyleyebiliriz; değerler insan davranışlarını yönetirler. Bir olayın nasıl gerçekleştiğini, yani arka planında neler olduğunu anlamak istiyorsak, o olayı gerçekleştiren insanların tutum ve davranışlarını yönlendiren değerleri tespit etmek ve anlamak gerekmektedir (Okumuş, 2010: 28). “Örgütsel yaşamda değerler hem işgörenin, hem de örgütün davranışları açısından önemli görülmekte ve bu önem gün geçtikçe de artmaktadır. Bu sebeptendir ki örgüt kültürü içerisinde hakim olan değerlerin belirlenmesi ve bu değerlerin işgören ve örgüt arasındaki paylaşılma derecesinin saptanması birey ve örgüt arasındaki uyumun ifadesinde önemli görülmektedir.” (Taşdan, 2010: 116).

Bu çerçevede değerlerin işlevlerini Fichter şu şekilde özetlemektedir:

- a. Değerler, yargılamada birer araç olarak kullanılır.
- b. Kişilerin dikkatini istenen, yararlı ve önemli görülen kültür nesnelere üzerinde odaklaştırırlar.
- c. İdeal düşünme ve davranma yollarını gösterirler.
- d. Sosyal rollerin sevilmesinde ve gerçekleştirilmesinde rehberlik ederler.
- e. Sosyal kontrol ve baskı araçları görevini yerine getirirler.
- f. Dayanışma araçları olarak devreye girerler (M. Aydın, 2011: 41,42).

Lipson ise, Gündüz'ün Ahlak Sosyolojisi adlı eserinde yer aldığı üzere değerlerin işlevlerini şu özet cümlelerle ifade etmiştir: Değerlerimiz doğal olarak, çok çeşitlidir, çünkü yaşantımızın farklı yönleri ve insan oluşumuza temel teşkil eden birkaç alan ile ilgilidirler. Bunlar kafamızdaki evren fikri ve bunun içerisindeki yerimiz, algıladığımız güzellik ve çirkinliği estetik olarak değerlendirmemiz, gerçeği arayışımızı da içine alan entelektüel standartlarımız ve hepsinin üzerinde bizi diğerleriyle birleştiren sosyal bağlarımızı kapsar (Gündüz, 2005: 19).

Mengüşoğlu, Okumuş'un makalesine göre, değerlerin bireysel düzeydeki işlevleriyle ilgili şunları dile getirir: İnsanın yapıp eden bir varlık oluşu, değerleri duyan bir varlık oluşuyla yakından ilgilidir. İnsanın fiilleri ortaya koyması, değerleri duyan bir varlık oluşuyla ilgilidir. Söz ve fiillerin, doğru-yanlış, güzel-çirkin, iyi-kötü gibi niteliklemlerle değerlendirilmesi doğrudan değer ve değer anlayışıyla ilgilidir. Canlılar arasında insana özgü olan değerler, insanın fiillerini yönlendirir. Değerler olmasaydı insanların nasıl davranacaklarını bilmeleri mümkün olmazdı. Bu nedenle değerler, insan davranışlarını determine ederler (Okumuş, 2010: 28). “ Toplumsal ve ahlaki değerler hayatın amacı olarak kabul edildiği ve uğrunda çabalamaya değer görüldüğü zaman hem bireyi hem de toplumu yüceltir. İnsan hayatının bütün hayatında öne çıkan değerlerin birey ve toplum hayatında korunması, geliştirilmesi ve yeterince yaşanması hayat kalitesi açısından büyük önem taşır. Kendine ve toplumsal/fiziki çevresine karşı gerekli değerlerle donatılmamış insanlar, bilgi, beceri ve yeteneklerini insanlığın ve çevrenin yararına olmayan yollarda kullanabilirler (Hökelekli, 2010: 5).

Fichter'e göre, değerler toplumda en güçlü kontrol araçlarıdır. Değerler sistemi, kişilerden neyin istendiğini, kişilere neyin yasaklandığını, neyin ödüllendirildiğini ve neyin cezalandırıldığını belirler (Okumuş, 2010: 29). “Gerçekten de değerlerin en önemli işlevi, sosyal hayatı biçimlendirmeleri, felsefi bir ifadeyle determine etme (belirleme)dir. Esasen hukuk, din, dil, sanat gibi tüm kültürel (veya tarihsel) varlık

olguları bir değer yapısının gerçekleşmesidirler. Yani her tarihsel varlık alanı kendine has yapı (veya kurallar) içinde bir değeri açığa çıkarmaktadır.” (M. Aydın, 2011: 42).

Değerlere duyulan ilgi, değerlerin sosyolojik yapıyı kurucu işlevinden ötürüdür. Kurucu fonksiyonunun yanı sıra değerler, bireylerin karşılaştığı toplumsal olayların değerlendirilmesinde temel kriter olarak işlev görmektedir. Hem bireysel hem de toplumsal davranışların yönetici ve tayin edici aklı olan değerler, karar verme ve eyleme dönüştürme süreçlerinde dinamik bir referans alanı oluştururlar. Bireysel ve toplumsal bellekte öğrenilmiş ve içselleştirilmiş yapılar olarak değerler, doğabilecek toplumsal çatışmaları çözümleyici bir işleve sahiptir (Kılıç, 2011: 53).

2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler konusunun hızla öneminin artması ve bu konudaki araştırmaların çoğalması, değerlerin çeşitli şekillerde sınıflandırılmasını beraberinde getirmiştir. Bu sınıflamalardan en çok kabul görenlerine değinelim.

E. Spranger’in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre 6 temel değer grubu şunlardır: *Teorik (bilimsel) değerler* bilgiyi, muhakemeyi ve eleştirel düşünceyi ön plana çıkarır. *Ekonomik değerler* yararlı ve pratik olana önem verir. *Estetik değerler* simetri, uyum ve forma önem verir. *Sosyal değerler* başkalarını sevme, yardım etme ve bencil olmama temel ilkelerinden oluşur. *Politik değerlerde* kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir. *Dini değerler* evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar (Akbaş, 2004). Benzer şekilde Schwartz da 10 değer grubundan oluşan şöyle bir sınıflandırma yapmıştır: *Güç* değeri; toplumsal standartları esas alan kişisel başarı yönelimini ifade eden *başarı* değeri; *hazcılık* değeri; heyecan ve yenilik arayışını ifade eden *uyarılm*; yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, bağımsız olmak gibi değerleri kapsayan *özyönelim*; toplumsal adalet, anlayışlılık, hoşgörü ve erdemli olmayı kapsayan *evrenselcilik* değeri; yardımseverlik, dürüstlük ve alçak gönüllü olmayı içeren *iyilikseverlik* değeri; kültür, dini inanç ve geleneklere saygı ve bağlılığı ifade eden *geleneksellik* değeri; başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanmasını ifade eden *uyum* değeri; bireysel ve toplumsal huzurun sürekliliğini ve toplumsal düzenin sürmesini hedefleyen *güvenlik* değeri (Kılıç, 2011: 52-53).

Değerler kaynaklarına göre ikiye ayrılabilir: Toplumsal (içkin) değerler, Toplum üstü (aşkın) değerler. “Aşkın kaynaklı değerler çoğu kere insan eylemleri üzerinde içkin değerlerden daha etkili olabilmektedir. Çünkü aşkın değerlerin vicdani yaptırımları daha

ağır basmakta ve dolayısıyla daha az ihmal edilmektedir. Şüphesiz aşkın kökenli değerlerin en belirginleri dini değerlerdir. En belirgin değer sınıflamalardan biri de şöyledir: toplumsal (profan) değerler, dini (kutsal) değerler. Felsefe çevrelerinin değerleri ‘amaçsal (yüksek) değerler’ ve ‘araçsal (basit) değerler olarak ayırmaları da bizim için önemli bir sınıflandırmadır. Yüksek değerler, hemen bir maddi karşılığa dönüşmeyen değerlerdir. Karşılığı en kısa zamanda görülen değerler ise, araçsal değerlerdir (M. Aydın, 2011: 41).

Değerlerle ilgili daha pek çok sınıflandırma yapılmıştır. Ancak bizim çalışmamız bu sınıflandırmaların dışında olduğundan bu kadarı yeterli görülmüştür.

2.1.5. Değerler Eğitimi

Guttek, eğitimin genel anlamda insanı kültürel hayata hazırlayan tüm sosyal süreçleri içerdiğini söylerken; (Guttek, 2006: 5). Dewey’in eğitim tanımını ise şu şekilde ifade eder: “Hem genel, hem de dar anlamıyla eğitim çoğunlukla göreneklerin, ahlakın, geleneklerin ve dilin öğretildiği değer yüklü bir süreçtir. Bu kültürel yükleme, zaman ve mekana bağlı olmakla birlikte, gruba özgürce katılan bireylere anlatım ve iletişim yolları sağlar.” (Guttek, 2006: 110). Çeşitli felsefe ve ideolojilerin eğitime yaklaşımlarını incelediğimizde görüşleri ve öncelikleri farklı olsa da hepsinin değerler eğitimine verdiği önemi rahatlıkla görmekteyiz.

Eğitim kişiye dini, ahlaki, sosyal, bilimsel ve estetik istidat ve kabiliyetlerini geliştirecek bir eğitimle, milli ve manevi değerlerle bezenmiş olgun bir kişilik kazandırmalıdır. Eğitim, insana bir şekil verme, onda sağlıklı, gelişmiş ve üretken bir kişilik oluşturma işidir; bu işlemlerin kesintisiz şekilde yapıldığı bir süreçtir. Eğitim, mevcut kültürü yeni nesillere aktarırken toplumdaki çocuk veya gençlerin sosyal hayatta diğer insanlarla uyum içerisinde nasıl yaşayacaklarını öğrenmelerine yardımcı olur. Böylece bu sosyokültürel değerler ve kuralları öğrenen kişi aynı zamanda sosyal hayatın gereklerine uymayı ve sosyalleşmeyi de başaracaktır (Şentürk, 2010: 51). Uyanık Balat’ın kitabında Yeşil ve Aydın (2007).’dan aktardığı üzere, birey ileriki dönemlerde kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyecek, onun tanınmasında temel ölçüt olarak işlev görecek değerleri yaşarken kazanmaktadır. Bundan dolayı bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve bunları kişiliğine mal ederek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim sorunudur. Buna kısaca değerler eğitimi denmektedir (Uyanık Balat, 2012: 21).

Russell, kişiliğin eğitilmesi ile bilgi eğitimi arasında bir ayrım yapmaz. Öğretim görecek çocukta bazı erdemler olmalıdır, bunun yanında da erdemlerin başarıyla uygulanması için de bilgi gereklidir. Arzu edilen ve bilginin başarılı olarak izlenip aranması için esas olan belirli nitelikler vardır. Bunlara zihinsel erdemler diyebiliriz. Bunlar zihinsel eğitimin sonucu olarak ortaya çıkmalıdır, ancak kendi başlarına aranan ve kazanılmaya çalışılan değil, öğrenme sürecinde gerektiğince oluşan erdemler olmalıdır. Russell'a göre bu niteliklerin önde gelenleri şunlardır: Merak, açık düşüncelilik, bilginin zor bile olsa mümkün olduğu inancı, sabır, çalışkanlık, dikkati bir noktaya toplayabilme, düşünce ve eylemde doğruluk ve kesinlik. Elde edilen bilgi çocuğa, oyunlarda ve spordaki bir beceri gibi gelmelidir (Russell, 2001: 167).

İnsanın bilişsel, duyuşsal, davranışsal olmak üzere üç boyutu vardır. Eğitimin de insanın bu üç boyutunun farkına varacak, bunları geliştirecek bir yapıda olması gerekmektedir. Değerler eğitimi, duyuşsal boyutunun bir parçası olması dolayısıyla aile ve okul eğitiminde değerlerin farkında, kişiliği gelişmiş, davranışları olgunlaşmış bireyler yetişmelidir.

Kişilik, içten yapılma, dünya görüşüne sahip olma, düşünce gücüne erişme, etkin olma, kendisi olan bir fert olmadır. Bütün bunlar insan tabiatının bozulmadan, çarpıtılmadan geliştirilmesiyle ve doğru bir eğitimle kazanılır (Tozlu, 2003: 191).“Günümüz dünyasında, akademik başarı kadar, çağdaş hayatın vazgeçilmez haline gelen, dürüstlük, saygılı olma, ahlaki değerlere uyma, rahat iletişim kurma, insan ilişkilerine özen gösterme, nezaket kurallarına uyma, inisiyatif kullanma, iş disiplini, temizlik, düzen vb. kavramlar da ön plana çıkmaktadır. Birey bir bütün olarak ele alınmakta, insanı insan yapan özelliklerin geliştirilmesine çaba harcanmaktadır. Bilginin davranış haline dönüşmesi, bilgili kişinin iyi ahlaklı, karakterli kişi olması, o bilgilerin duygularla bütünleşmesine bağlıdır.” (M.Z Aydın, 2010: 17). “Okul, bilgi kadar doğru davranış ve hissedişin yollarını da öğretmek zorundadır. Aslında öğretmenlerin sınıfta ve okulda oluşturdukları kültür, neye önem verip vermedikleri, neyi iyi ya da kötü olarak algıladıkları öğrenciler için örtük olarak değer eğitimi oluşturmaktadır.” (Hökelekli, 2010: 8). Okulda öğrenciye bütün eğitim sürecini içine alacak şekilde değerler eğitimi verilmesi ilke olarak benimsenir ve o doğrultuda hareket edilirse, öğrencinin sağlıklı bir biçimde değerleri öğrenmesi, bu noktada davranış değişikliklerini tecrübe ederek toplumda üzerine düşen rolü icra etmesi mümkün olur (Okumuş, 2010: 31).

2.1.6. Değerlerin Öğretimi

Eğitim ve öğretimin formel olan şeklinden daha da etkili ve önemli olanı informal olandır. Son yıllarda önemi artan “yaşam boyu öğrenme” kapsamında öğrenilen şeyler, hayatın her alanını kapsar. Değerler öğretimi elbette okullarda, sistematik olarak da yapılmalıdır. Ancak yaşam boyunca ve sırasında yapılan değerler öğretimi daha etkin ve kalıcıdır.

Değerlerin kazanımı sosyal öğrenme ile mümkündür. Öğrenilen bilgilerin yaşanarak tecrübe edilmesi gerekir. Çocukların hayatla ilgili ilk tecrübelerini yaşadığı ailesi, değerlerin kazanılması açısından öncelikli bir öneme sahiptir. Bilimsel çalışmalar çocukların ilk altı yıl içerisinde kişiliğinin temel özelliklerinin oluştuğunu ortaya koymaktadır. Aileden taklitle öğrendiklerini çocuk, okuldaki eğitimle ve çevreden gördükleriyle geliştirir. Çocukluk yıllarının başında öğrenilen şeylerin izlerinin silinmesinin zorluğu göz önünde bulundurulursa, ilk çocukluk dönemi eğitiminin de önemi ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2010: 55). Seah&Bishop’a göre, öğrenciler herhangi bir şekilde öğrenebilirler ve mesajı alırlar. Değerler eğitimi de, bilinçli bir planlama yapılmısa da bu şekilde devam edecektir. Ancak etkilerini bilemeyiz ve kontrol edemeyiz (Dede, 2007: 13).

Kalıcı değerler oluşumunda en önemli dönemler, zihinlerin saf olduğu ve muhakemenin gelişmediği çocukluk dönemidir. Bu erken yıllarda edinilen değerleri sonradan değiştirmek çok zordur. O yüzden okul öncesi öğretim ve sonrasında ilköğretim değerlerin oluşumunda en önemli safhaları oluşturur (Çengel, 2011: 14). Değerlerin kazanılması, öğrenilmesi ve sosyal ilişkilerde kullanılmasında aileden sonra en önemli kurum okuldur (Okumuş, 2010: 31).

Değerlerin gerek okulda sistemli bir şekilde, gerekse sosyal yaşam içerisinde kazandırılmasında kullanılabilir yöntemler şunlardır:

2.1.6.1. Model Alma, Taklit Etme Yoluyla Öğrenme

Değerlerin öğrenilmesi sosyal rollerle gerçekleşir ve bu süreçte model alma ve taklit önemlidir. Takdir edilen değerlerin tekrar edilmesi kabul görmüş bir görüştür. Bu noktada değerlerin ortaya çıkmasında sosyal onayın önemli olduğu söylenebilir. Değerlerin oluşmasında sosyal desteklerin önemini vurgulamakla birlikte değerlerin sosyal rollerle öğrenilerek nesilden nesile aktarıldığı da önemli bir gerçektir (Gürol ve Serhatlıoğlu, 2009:55).

Bireyin çocukluk döneminde kazandığı izlenimler çoğunlukla model alma yoluyla gerçekleşir. Bu süreçte çocukları, gözlem yoluyla sürekli kayıt yaparak

öğrenmeye kurulmuş bir ‘öğrenme makinesi’ olarak düşünürsek aile fertleri çocuğa sürekli söz ve davranışlarıyla mesaj ve uyarıcı göndermektedirler. Değer inşa etmede en kritik ve zorlu görevi üstlenmiş olan aile fertleri için mesele, kararlı bir model olup olmadıklarıdır. Çünkü artık günümüzde nasihat çok etkili değildir. Çocuğun sağlam bir şahsiyet kazanabilmesi için ebeveynlerin ‘doğru rol modeli’ olma görevini sürekli yerine getirmeleri çok önemlidir. Çünkü çocuklar en küçük bir çelişkiyi dahi gözden kaçırmazlar (Akpınar, 2011: 33). “Ahlaki eğitimde en etkili yöntem yetişkin kişiliğidir. Çocukların değerleri öğrenmesi için yetişkinlerin olumlu davranışlarını izlemesi ve bunları kendi gözleriyle görmesi gerekir.” (Balat ve Beceren, 2010: 61).

Değerlerin kazandırılmasında model olma yoluyla öğretme sadece aile için geçerli değildir. Elbette eğitimcilerin de öğrencilerine kazandırmayı planladığı değerleri, öncelikle kendisinin uygulaması ve örnek olması gerekir. Okumuş (2010: 32).’a göre, değerlerin öğretilmesinde eğitimcinin örnekliliği ve söz-eylem bütünlüğü çok önemlidir. Öğrencilerin karşısına şahsiyet sahibi eğitimciler olarak çıkmak, ahlak eğitiminde temel noktadır. Buna göre, genelde toplumu etkileyen konumda olan herkesin, özelde ise, okulda başta öğretmenler olmak üzere bütün yetişkinlerin öğrencilere karşı tutarlı bir kişilik sergilemesi, söz-davranış bütünlüğüne dikkat etmesi ve öğrencilere örnek olması gerekir.

Değer kazandırma çocuklarınızın sizinle aynı yönde, benzer şekillerde tercihte bulunmalarıyla ilgilidir. Eğer siz değerlerinizle uyumlu değilseniz, çocuklarınızın da uyumlu olmasını bekleyemezsiniz. Bundan dolayı değer eğitimi öncelikle çocuğun içinde bulunduğu ortamda ortaya konmuş davranışların kazandırılması demektir. Yani, ortamda ve yetişkinler tarafından davranışlarla ortaya konmayan değerlerin çocuklar tarafından kazanılma ihtimali yoktur (Bacanlı, 2011: 21). Çocuklar taklit ederek öğrendikleri ve gördüklerini daha net hatırladıkları ve uyguladıklarından dolayı, değerlerin öğrenilmesi süreçlerinde öncelikle öğreticilerin dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır. Kazandırılacak değerlere öncelikle öğreticiler sahip olmalı ve bunları kendisi yaşayarak öğrencilere rol-model olmalıdır.

2.1.6.2. Tecrübe Ederek ve Yaşayarak Öğrenme

Değerlerin ailede ve okulda öğretimi, eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Değerler öğrenilir ve öğretilir kavramlar olduğu için değerlerin kazandırılması sürecinde kullanılacak öğretim yöntem- teknikleri ya da etkinliklerinin belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öğretmenler model olarak değer öğretimi

yapmanın yanı sıra farklı etkinlikler kullanarak da değer öğretimi yapabilmektedirler. Bu etkinlikler ise gözlem, proje, rol oynama gibi yöntemler olabilir. Dilmaç'a göre de, değer öğretiminin grup halinde yapılması, öğrenme sürecinin her yönden gerçekleşmesi için oyunlar kullanılması gerekmektedir. Ayrıca grupla yapılan etkinlikler sayesinde tüm insani değerlerin geliştirilebileceğini de belirtmiş ve bu etkinliklere örnek olarak da oyunları, piyesleri, sanatı, tartışmaları ve bilmecelerin kullanıldığı etkinlikleri vermiştir (Gürol ve Serhatlıoğlu, 2009: 57). Tüm bu etkinlikler sayesinde çocuk yaşayarak öğrenecektir.

Sadece bilişsel süreçlerle değerleri öğretemeyiz. Hayatın içinde uygulamalara da ihtiyaç vardır. Sosyal bir ortam olan okulda değerler, çocukların davranışları sonucunda çevrelerinden gördükleri tepki ve yorumlarla şekillenir ve gelişir. Sınıf içinde oluşan sosyal doku, çocukların değerlerini geliştirmesinde zemin oluşturur. Öğretmenler de öğrencilere sorumluluk vererek, olumlu davranışları pekiştirerek çocukların değer sisteminin oluşmasına yardımcı olurlar. Değerlerin davranışlara yansımaları, değerlerle ilgili bilgi sahibi olmaktan daha zordur. Değerler hakkında bilgilendirmeler yaparak gelişmeler sağlanabilir, ancak aktif öğretim yöntemleri kullanılırsa daha etkili ve kalıcı olacaktır. Değerlerin öğretimini önemsiyorsak özel öğretim yöntemleri geliştirmeli ve kullanmalıyız. Bu çerçevede örnek olay incelemesi, dramatizasyon yöntemleri ve eğitsel oyunlar değerlerin öğretiminde etkili olarak kullanılabilir (Aydın, 2010: 19).

Tecrübe ederek ya da yaşayarak öğrenmenin sağlanabilmesi için öğretmenler de buna uygun bir sınıf ortamı oluşturmalıdırlar. Dilmaç'a göre (2012:2), öğretmen bunun için sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturmalı, her öğrenciye sorumluluk verip onların ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmalı, cesaretlendirerek değerleri kazandırmalı, öğrencilere karar verme olanağı tanımalı, paylaşım fırsatı vermeli, ortaklaşa çalışmaya teşvik etmeli, tartışma ve paylaşma ortamları oluşturmalı, soru sorma ve sordurmaya yönlendirmelidir.

Yüksek insani hazların yaşanacağı tecrübelerle maruz bırakılmak değerlerin öğretilmesinde en etkin yollardan olabilir. Yaşlılar evinde kimsesiz bir yaşlıya hediye götürüp yüzündeki mutluluk ifadesini görmek gibi (Çengel, 2011: 15).

2.1.6.3. Bilişsel Öğrenme–Değer Aktarmak

Değer aktarma yaklaşımının temelinde yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmek onların davranışlarını şekillendirme ve güzel alışkanlıklar kazandırma görev ve sorumluluğu olduğu inancı yatar (Uyanık Balat, 2012: 13).

Ebeveynler, tercih edecek kadar önem verdikleri değerleri çocuklarına aktarmak, onların da kendilerine benzer tercihlerde bulunmalarını sağlamak isterler. Dolayısıyla insanlar evrensel değerlerin yanında, hatta bazen onlardan da önce ulusal değerleri çocuklarına aktarmak isterler. Toplum kendini sürdürme isteğini değerlerini yeni nesillere aktararak gerçekleştirebilir (Bacanlı, 2011: 21). Toplumsal bütünlük ve huzurun sağlanması ancak değerleri yeni nesillere aktararak olabilir. Değerlerden arındırılmış bir eğitim düşünülemez. Bu yüzden eğitimin hedeflerinden biri, toplumun ortak değerlerini yeni nesillere aktarmak ve öğretmektir; değişen değerlerin yerine uygun değerler koymak, değerlerini davranış haline getiren bireyler yetiştirmektir (Hökelekli, 2011: 7).

Günümüzde değerlerin kazandırılması önemsenmekte, değerlerin çocuklara aktarımına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Sevgi, saygı, dürüstlük, paylaşma, işbirliği, hoşgörü, önyargısız yaklaşma, şiddetten kaçınma vb. konuları kapsayan eğitim programları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu programlarla amaçlanan, çocukları bu kavramlarla erken yaşlarda tanıştırmak, kendi akran grubuyla birlikte çeşitli masal, hikâye ve grup etkinliklerinden de yararlanarak bu kavramlar konusunda düşündürmektir. Dolayısıyla bu daha çok bilişsel süreçlere hitap eden bir yaklaşımdır (M.Z. Aydın, 2010: 17).

Değerlerin aktarımı konusunda günümüzde anne baba ve eğitimcilerin işi, geçmiştekilere göre daha zordur. Eskiden toplumun da desteklediği değerler, çocuklara yaşantıyla aktarılabilirken, artık sadece yaşantı yeterli olmamakta, bilinçli olarak çocuklara aktarmak için çaba sarf etmek gerekmektedir. Çünkü çocuğu etkileyen tek unsur sadece aile değildir, sadece okul ya da çevre de değildir. Çocuklar artık dünyadaki bütün değişimlerden çok çabuk haberdar olmakta ve etkilenmektedir. Dolayısıyla bizim de dünyayı, yeni eğilimleri takip edip çocuğumuzun bunlardan nasıl etkilendiğini bilmemiz gerekir. Unutmayalım ki bizi tek tek yöneten hayatın temel değerlerinin çocuklarımızda gelişimini tesadüflere ya da sosyal çevreye bırakmayıp, bizzat etkin olmak gerekmektedir (M.Z. Aydın, 2010: 19). İşte bu sebeplerden çocukların bilişsel süreçlerini etkileyerek değerlerin öğretimi yapılmalıdır. Bilişsel gelişimini sağlayacak şekilde değerler eğitimine yönelik olmak üzere etkinlikler hazırlanmalı ve kitaplar okunmalıdır.

Değer açıklama ile bilişsel ahlak eğitimi ayrımı dikkate alındığında değer eğitimi bilişsel ahlak eğitimine daha yakındır. Çünkü değer açıklamada hangi değerlerin ele alınacağı belli değildir. Oysa değer eğitimi öğretilmeye değer olan şeyleri öğretmeyi

hedefler. Değer açıklama yaklaşımının öncüleri, Raths, Harmin ve Simon kendileri kazandırılacak değerleri ortaya koymasalar da, öğretilecek değerlerin belirlenmesinde ölçütler ortaya koymuşlardır (Bacanlı, 2011: 21).

Sonuç olarak diyebiliriz ki, değerlerin formal düzeyde eğitim öğretiminden öteye, bireysel ve toplumsal bir ahlaki tutum ve davranış kalıbı olarak içselleştirilmesi önem kazanmaktadır. İnsanın ailede başlayan eğitim serüveninin her bir aşamasında söz konusu değerlerin bir davranış modeli olarak geliştirilip üretilmesine katkı sağlayacak formal ve informal tüm araçlar harekete geçirilmelidir. İnsanın tüm yapıp ettiklerinin değerler sistemi içerisinde tekabül ettiği anlam ve değeri sorgulayan bir bilinçlilik düzeyinin yaratılması gerekmektedir. Bu bilinç düzeyi söz ve davranışların bir kültür ortamında değerlerin bir davranış kalıbı olarak kuşaktan kuşağa ve toplumdan topluma aktarılmasına imkan sağlayacaktır (Kılıç, 2011: 54).

2.2. TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARINDA DEĞERLER

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktadır.

“Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” başlığı altında, öğrencilere kazandırılması gereken bazı değerlerden söz edilmektedir. Türk milletinin bütün fertlerini; “Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.” ifadesinde kazandırılması hedeflenen değerlerden söz edilmektedir.

Makalesinde, Doğan’ın Türk eğitim sisteminin genel amaçları hakkındaki görüşlerinden bahseden Taştan, eğitim sisteminin ulusal bir karakter ve yapıda olduğunu, eğitimin evrensel ilkelerinin hayati bir amaç olarak benimsendiğini, eğitimsel ve bilimsel gelişmelere açık bir felsefeyi yansıttığını söylemektedir. Bu felsefe bir yandan genç kuşakları ‘manevi ve kültürel değerlerle’ ulusal kültür için sosyalleştirirken, ‘hür ve bilimsel düşünme gücü’ kazandırmak suretiyle de bireyleri evrensel kültüre adapte etmeyi öngörmektedir. Belirtilen amaçlar, kişisel ve toplumsal sorumluluklarla yaşadığı topluma katkısı olan, bu nedenle de topluma ve değişen dünyayla uyumlu bir vatandaş profili çizmektedir. Sistemin, Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapma amacı insanın vasıf dokusunun geliştirmesinde gösterdiği başarı ile gerçekleşebilir. Ulusal değerler üzerinde, beden, ruh ve zihin dengesini kurmuş, dünya ile uyumlu bireyler evrensel değerlere sahip olma arzusundadır. Bu anlamda Türk Eğitim Sisteminin son derece gelişmeci ve modern felsefi temellere sahip olduğu söylenebilir. Burada sorun bu temeller üzerinde ortaya çıkan ürün ya da ürünlerin söz konusu beklenti ve amaçlara uygunluğudur. (Taştan, 2010: 118).

2.3. İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ 4-5. SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMINDA DEĞERLER

Sosyal Bilgiler dersinin öncelikli amacı vatandaş yetiştirmedir. Bu amaç doğrultusunda, değerler eğitimine önem verilmelidir. İyi vatandaşlar yetiştirmek için öncelikle milli değerlerini benimseyen, evrensel değerleri (barış, insan hakları, demokrasi gibi) destekleyen vatandaşların yetiştirilmesi gerekir. Sosyal Bilgiler dersi değerler eğitimi bakımından önemlidir. Kan’ın makalesinde ayrıca bahsettiği üzere, Naylor ve Diem’e göre öğrenciler, kendilerini yönlendirici olan kültür ve kurumları destekleyen değerleri anlama ihtiyacı duyarlar. Ayrıca, değer çatışmaları ile başa çıkma, değerlerle ilgili verdikleri kararları tanıma ve kendilerinden farklı olanların değerlerine

karşı hoşgörölü ve saygılı olma ihtiyacı duyarlar. Bu nedenle değerler eğitimi, Sosyal Bilgiler dersinin önemli bir parçasıdır. Parker'a göre, çocuklar toplumda benimsenen değerler doğrultusunda yetiştirileceklerse, eylem veya davranışlarına bunlar yansıtılmalıdır. Düzenli bir toplumsal yaşantısı için, bu değerlerin içselleştirilmesi gerekir. Sosyal Bilgiler dersi, kişisel değerlerden daha fazla genel değerleri oluşturma konusunda etkilidir (Kan, 2010: 142).

Smith ve Montgomery'in uzun yıllar süren çalışmalarında değerler eğitimini, İngiltere ve özellikle de Kuzey İrlanda'da uygulanmakta olan resmi, gayrı-resmi ve gizli programları esas alarak şekillendirdiğini anlatan Keskin, resmi program bölümünde, Sosyal Bilgiler öğretiminde ve özellikle de vatandaşlık eğitiminde değerler eğitiminin diğer derslere göre daha önemli olduğu sonucuna vardıklarını belirtmiştir (Keskin, 2008: 40).

Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde okutulan Sosyal Bilgiler dersleri öğrencilere birçok değerin kazandırılacağı en uygun derstir. Bu nedenle başta Amerika, İngiltere ve Avustralya olmak üzere pek çok ülke Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimine önem vermekte, bu konuda çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Ülkemizde de tarihsel süreç içerisinde yayınlanmış olan Sosyal Bilgiler programlarında bu gerçeğin görülerek değerler eğitimine yer verildiği belirlenmiştir. Türkiye'de II. Meşrutiyetin ilanından günümüze kadar uygulanmış tüm Sosyal Bilgiler içerikli programlarda doğrudan ya da dolaylı, az ya da çok değerlere yer verilmiştir. Bu programlarda Sosyal Bilgilerin değerler boyutu ile ilgili yaklaşımlar çeşitli olsa da mutlaka bir şekilde yer bulmuştur (Keskin, 2008: 504). 2004 yılında yenilenen program öncesi süreçte de okullarımızda öğrencilere değer eğitimi yapılmaktaydı. Ancak bu eğitim örtük program içinde yapıldığından öğretmenler tarafından doğrudan dikkat çekilen bir alan olmamıştır. 2004 yılında ilköğretim ders programlarında yapılandırıcı yaklaşım esas alınarak hazırlanan programlarda, değerlerin kazanımlarla öğretilmesi ve öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Özellikle de Sosyal Bilgiler dersinde ünitelere göre tespit edilen değerler, öğrencilere doğrudan kazandırılması hedeflenen ana temalardan birisi olmuştur (Yiğittir ve Keleş, 2011: 144).

Türkiye'de uygulanmakta olan 2004 yılı Sosyal Bilgiler Programı'nda beceri, kavram ve değer başlıklarının yer alması önemlidir. Programa göre, Sosyal Bilgiler dersinde verilen değerler şu şekilde sıralanmıştır: aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük,

estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverliktir.

4. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
BİREY VE TOPLUM	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
KÜLTÜR VE MİRAS	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Doğa sevgisi
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Bilimsellik
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Yardımseverlik
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Bağımsızlık
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Misafirperverlik

Programda bu değerlerin ünitelere dağılımı da yapılmıştır:

5. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
BİREY VE TOPLUM	Sorumluluk
KÜLTÜR VE MİRAS	Estetik
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Doğal çevreye duyarlılık
ÜRETİM, TÜKETİM VE DAĞITIM	Çalışkanlık
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Akademik dürüstlük
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Dayanışma
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Adil Olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Tarihsel mirasa duyarlılık

Sosyal Bilgiler öğretim programında, kazandırılacak değerler ve bu değerlerin ünitelere göre dağılımı verildikten sonra bahsedilen değerlerin nasıl kazandırılacağına da, yani değer öğretiminde kullanılacak yaklaşımlar ve yöntemlere de yer verilmesi uygulayıcılar açısından faydalı olacaktır.

2004 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Programı incelendiğinde, değerler eğitimi kavramına ilk defa doğrudan yer veren ve değerlerin çocuklara aktarımında kullanılacak yaklaşımlara ayrıntılı olarak yer veren tek program olduğu görülmektedir. Daha önceki tüm Sosyal Bilgiler dersi programlarında değerler eğitiminin varlığı ancak dolaylı olarak görülüyordu. 2004 Sosyal Bilgiler Programı ile değerler eğitime karma yaklaşımın benimsendiği tespit edilmiştir. Bu yaklaşımının savunucularına göre değerler eğitiminde geleneksel ve küresel değerler birlikte yer almalıdır. Ama bu iki değerler kümesi arasında bir uyum ve birliktelik var olmalıdır. Mesela programda milliyetçilik (milli ve ulusal bilinç) değerinin yine önemli görüldüğü fakat milliyetçilik anlayışında bir değişimin olduğu gözlenmiştir. Ağırlıklı olarak yer verilen bir değer ise, barıştır. Son yıllarda tüm dünyada barış değeri ve eğitimine verilen önem artmaktadır (Keskin, 2010: 71-72).

Sosyal Bilgiler Programı'nda kazandırılacak değerlere ve kazandırma yöntemlerine yer verildiği halde uygulama boyutunda çeşitli eksiklikler bulunmaktadır. Bu konuda Yiğittir ve Keleş'in 2011 yılında Ankara merkez ilçelerdeki 8 ilköğretim okulundaki 34 öğretmenden oluşan araştırma grubunun görüşlerini alarak yaptığı nitel araştırmanın sonuçlarını göz önünde bulundurursak şunları söyleyebiliriz: Programda değerlerden ve öğretim yaklaşımlarından söz edilmekte ancak değerlerin ders kitaplarındaki öğrenme alanlarına dağılımında çeşitli sorunlar gözlenmektedir. Araştırmanın yapıldığı 4. sınıf öğretmenlerinin yaklaşık %50'si ile 5.sınıf öğretmenlerin yaklaşık %90'nına göre ders kitaplarında değer eğitime yeterince yer verilmediği; 4.sınıf öğretmenlerin yaklaşık %70'i ile 5.sınıf öğretmenlerinin %35'ine göre ünitelerde doğrudan verilmek üzere seçilen değerlerin olumlu ve doğru tespit edildiği; 4.sınıf öğretmenlerin yaklaşık %50'si ile 5.sınıf öğretmenlerinin %80'nine göre değer eğitimi sonrasında öğrencilerinde olumlu davranış değişiklikleri yaşandığı tespit edilmiştir.

2.4. MEB'İN 2005 YILINDA TAVSİYE ETTİĞİ 100 TEMEL ESER

Türkiye Cumhuriyeti 59. Hükümetinin Milli Eğitim Bakanlığı, ilköğretim öğrencilerine yönelik olarak Türkçe dersi müfredatıyla ilgili olmasının yanında boş zamanlarını değerlendirmek ve diğer derslerde de yardımcı olmak amacıyla edebi nitelikli 100 eserden oluşan bir liste hazırlamıştır. 15 Temmuz 2005'te kamuoyuna açıklanan liste tüm valiliklere bir genelge ile gönderilmiştir. 100 Temel Eser listesinde "Türk Edebiyatı", "Hazırlatılacak Eserler" ve "Dünya Edebiyatı" başlıkları bulunmaktadır. Ortaöğretim ve ilköğretim için hazırlanan listelerde, tartışmalara sebep olmamak için yaşayan yazarların eserlerine yer verilmemiştir. Yaklaşık bir yıl süren çalışmalarda, listenin hazırlanması sürecinde çocuk edebiyatı yazar ve uzmanları ile 4000 kadar öğretmenin görüşü alınmış ve listeye bakanlık tarafından son şekli verilmiştir (Arıcan ve Yılmaz, 2010: 500).

Söz konusu 04/08/2005 tarihli 2005/70 sayılı "İlköğretim Okullarında Okutulacak 100 Temel Eser Genelgesi"nde öncelikle 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun "Millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçınılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili hâlinde zenginleştirilmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile iş birliği yapılarak Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır." maddesi hatırlatılmaktadır.

Genelgede Millî Eğitim Bakanlığımızın amaçlarından olan, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onları düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış; doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değere sahip, yüksek karakterli bireyler yetiştirmekten bahsederken, bu amaca ulaşmak için de kitap okumanın gereğine değinmektedir. “Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap, insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı kitaplarla şekillenir. Kültür, okuma yolu ile, özellikle klasik hâle gelmiş eserleri tekrar tekrar okuma yoluyla kazanılır. Bu nedenle Bakanlığımızca her türdeki okulda, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması amacıyla, çocukluk ve ilk gençlik dönemi edebiyatı üzerine uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenmiş eser isimleri esas alınarak 5,6,7 ve 8. Sınıflar için bir liste oluşturulmuştur.”

Daha alt sınıflar için böyle bir liste oluşturulmamasının sebebi ise, bu sınıflara yönelik sayısız yayın olduğu gerekçesiyle oldukça zor olmasına bağlanıyor. 100 Temel Eser listesine getirilen eleştirilerden biri olan, halen hayatta olan yazarlara yer verilmemesinin sebebi ise şöyle açıklanıyor. “Eserlerin belirlenmesinde orta öğretim için hazırlanan listede tutulan yol izlenmiş, hayatta olan sanatçılarımızın eserlerinden seçme yapılmamıştır. Bu tutum, bugün hayatta olan değerli yazarlarımızın eserlerinin görmemezlikten geldiği veya onların eserlerinin daha değersiz olduğu anlamına gelmez. Hayatta olan, eser vermeye devam eden yazarlarımızın da şüphesiz çok önemli, okunması ve okutulması gereken yayınları vardır. Ne var ki bunlar arasında tercih yapmanın zorluğu ortadadır. Bugünün çocuklarına, kavramlar dünyası ile muhatap olmanın ancak, yayın hayatını sürdüren hayatta olan yazarların eserleri ile mümkün olacağı, yaklaşımına saygı duymakla birlikte katılmıyoruz.”

100 Temel Eserin yayınlanmasının amaçları ve ilköğretim öğrencilerine faydaları ise şöyle sıralanmıştır: Bütün öğrencilerin Türk ve dünya edebiyatının klasikleşmiş önemli eserleri ile doğrudan karşılaşması amaçlanmıştır. Bu eserlerin belli bir program ve metot çerçevesinde okunup işlenmesi öğrencilere dil bilinci, Türkçe ve kültür açısından önemli kazanımlar sağlayacaktır. Aynı eserleri okumuş, o eserlerdeki dil varlığı ile duygu ve düşünce zenginliğini fark etmiş, hatta özümsemiş bireylerden oluşan toplum, hiç şüphesiz daha hoşgörülü, daha paylaşımcı, kültür seviyesi yüksek, bağımsız ve demokratik düşünce kabiliyeti kazanmış bireylerden oluşacaktır. Bu eserler, öğrencileri dilimizin, edebiyatımızın klasik hâle gelmiş örnekleriyle tanıştıracak, onlardaki dil ve muhteva zenginliğini kavramalarını sağlayacak, böylece günümüzde geline noktaı görmelerini temin edecek,

onlarda edebiyat ve kültür tarihi fikrini oluşturacaktır. Dil ve millet varlığı arasındaki bağı da anlamalarını sağlayacak, sosyal ve kültürel değişimleri görmelerine yardımcı olacaktır.

Listede, Dede Korkut Hikâyeleri'nden günümüze kadar çeşitli devrelerden örnekler yer almakla birlikte ağırlık tabii olarak Cumhuriyet sonrasına verilmiştir. Öğrencilerin hayal gücünü zenginleştiren ve çocuk ruhunu besleyen, geliştiren özelliklere sahip olmalarından dolayı masallara fazlasıyla yer verilmiştir. Ayrıca dil ve kültür zenginliğimizi ortaya koydukları, sosyal hayatımızla birlikte ortak ruhumuzu da dile getirdikleri gerekçesiyle türkülere, atasözlerine, bilmecelere, ninnilere, mânilere ve deyimlere de yer verilmiştir.

100 Temel Eser'in okullarda okutulabilmesi için yararlanılabilecek yöntemlere de değinilmektedir: “Öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinliklerde faydalanmaları, boş zamanlarını değerlendirmek üzere öncelikle başvurabilecekleri kaynak eserler olarak tavsiye edilmesi, tavsiyesinin öğrencilerin sınıf seviyeleri ve öğretim programları dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca yapılması, Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirilip okutulması, çoğunu okuyan öğrencilere Bayrak Törenlerinde ödül verilmesi, tanıtımları için konularını içeren münazara ve dinleti programlarının düzenlenmesi, dramaların hazırlanması. Ayrıca öğrencilerimize okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla okul idaresince hafta içi belirlenecek bir günde 30 dakikalık ‘okuma saati’ uygulaması yapılacak, okul kütüphaneleri öğrencilerin severek ve isteyerek gidecekleri sıcak ve sevimli mekânlar hâline dönüştürülecektir.”

Millî Eğitim Bakanlığı, okumayan Türkiye gerçeğini dikkate alarak, önce 2004'te ortaöğretim ve ardından 2005'te ilköğretim öğrencileri için 100 Temel Eser başlığı altında iki kitap listesi açıkladı. İlk ve ortaöğretim okullarında okutulacak 100 Temel Eser listelerindeki kitapların ortak amacı okuma alışkanlığı kazandırmak ve ortak duygu ve bilincin oluşmasını sağlamak biçiminde belirlendi. İlköğretimin 5, 6, 7 ve 8. sınıfları için okunacak kitap listesi genelgesinde, Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirilip okutulması ve öğrencilerin sınıf seviyeleri ve öğretim programlarına zümre öğretmenlerinin dikkat etmesi bilgileri ve günde 30 dakikalık Okuma Saati uygulaması dışında hiçbir ölçüte yer verilmemiştir (Şirin, 2006: 70). Genelgeyle ilgili yayınlanan 100 Temel Eser Raporu'nda Dilidüzgün şu yorumları yapmaktadır: Bu projenin temel ilkesi, adından da anlaşılacağı gibi, seçilmiş 100 kitabı okunması gereken yapıtlar olarak belirlemek ve ilköğretim (ortaöğretim) çağındaki çocukların bu kitapları okumalarını sağlayarak onlarda hem okuma kültürünün oluşmasına, hem de onlara okuma alışkanlığının kazandırılmasına yardımcı olmak. Ancak projeye yöneltilen eleştirileri şöyle özetleyebiliriz: Seçilen kitapların niteliği, liste oluşturma

anlayışı,seçilen kitapların ticari bir anlayışla metalaşması,bu kitapların eğitim sürecinde yanlış kullanımı gibi. Bu maddeler açıklandığında “100 Temel Eser” projesinin amacından nasıl ve neden saptığı, böylesi listelerin sakıncalı yanlarının neler olduğu da ortaya çıkacaktır (Dilidüzgün, 2009: 41-42).

Yılmaz’a göre; 100 Temel Eser Projesi için, kanımca doğru amaç, belirlenen bu eserlerin belirlenen eğitim aralığındaki öğrencilere okutulmasını sağlamak olmalıdır. Bir liste yapmanın böyle bir çabanın ancak bir parçası olabileceği unutulmamalıdır. Sözü edilen amacın gerçekleştirilebilmesi için bu eserleri okumuş, hatta bu proje için yeniden okumuş ‘öğretmen’ ile bu eserleri okuldaki öğrencilerine ödünç verecek işlevsel bir ‘okul kütüphanesi’ sağlanması gereken son derece önemli unsurlardır (B.Yılmaz, 2009: 21).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde Araştırma Yöntemi, Kapsam ve Sınırlılıklar, Veri Toplama Tekniği ve Verilerin Analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan değerlerin, okuma kitaplarında ne derece yer bulduğunun araştırıldığı bu çalışmada, olguların betimlenmesi hedeflendiğinden araştırmada betimsel alan araştırması yöntem olarak seçilmiştir.

Araştırmanın veri kaynağını ise, Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim için tavsiye ettiği 100 Temel Eser ve literatür çalışması oluşturmaktadır.

3.2.Kapsam ve Sınırlılıklar

3.2.1.Evren

Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim için tavsiye ettiği "100 Temel Eser" serisindeki okuma kitapları oluşturmaktadır.

3.2.2.Örnekleme

Araştırmanın örneklemini de, hazırlanan listeden seçilmiş olan, 12'si yerli, 8'i yabancı yazarın eseri olmak üzere 20 eser oluşturmaktadır.

3.2.3.Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

MEB'in 2005 yılında tavsiye ettiği okuma kitaplarından araştırmaya konu olacak 20 eser Random yöntemiyle seçilmiş ve kitaplara ulaşılmıştır.

İçerik analizi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazandırılmayı hedeflenen 20 değer üzerinden yapılmıştır. Bu değerler seçilen 20 kitabın içerisinde taranarak ekte örneği yer alan fişlere göre fişlenmiştir. Ayrıca değerler eğitimi ile ilgili kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır.

Araştırılan her değere ait başlıklar altında toplanan veriler çözümlenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, 100 Temel Eser'den seçilen ilgili kitapların, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan yirmi değer açısından incelenmesine yer verilmiştir. Her bir değer ayrı bir başlık altında incelenmiş, bu başlıklarda öncelikle ilgili değerın anlamına yer verilmiştir. Daha sonra ise, kitapların incelenmesi sonucunda elde edilen veriler aktarılmış ve yorumlar yapılmıştır. Kitaplar sıralanırken de önce yerli, sonra yabancı eserlere yer verilmiştir.

4.1. ADİL OLMA İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Adalet, “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması; hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” (Güncel Türkçe Sözlük) anlamlarına gelmektedir. Adil olma ise, “Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli” (Güncel Türkçe Sözlük) anlamlarında kullanılmaktadır. Adalet, sadece dini ve kültürel değil, evrensel bir değerdir.

Adil olma, yerli ve yabancı eserlerde olumlu olarak nitelendirilen, övülen, tavsiye edilen bir değer olarak yer bulmaktadır. Bu değerın zıddı olan zulüm ise, eserlerde, sonuçları açısından da yerilen, kaçınılması gereken bir durum olarak yer almaktadır.

Mevlâna'nın Mesnevi'sinden seçmeler yapılan eserde insanlar iyi ve adil olmaya davet edilmektedir. Mevlâna'ya göre adalet, bir şeyin hakkını vermek, hak ettiği yere koymak; zulüm ise, layık olduğu yerden uzaklaştırmak, ona haksızlık etmektir.

Sonra, İlahi bir işaretle, bütün ruhları, tekrar ten tuzaklarına getirir, onların iyi ve adil insan olmaya dâvet eder (Mevlâna,2007:22).

Adalet nedir? Ağaçlara su vermek. Zulüm nedir, dikenlere su vermek. Adalet bir nimeti yerine koymak demektir, her su içen tohumu sulamak değil. Zulüm bir şeyi yerinde kullanmamak, layık olmadığı yere koymak demektir. Bu da ancak belaya vesile olur (Mevlâna,2007:39).

Böylece aslan, tavşanı kucığına aldı. O da aslanın korumasında kuyuya kadar sokuldu. Kuyuya baktıklarında suyun içinde aslanın ve tavşanın aksi görüldü. Aslan suda düşmanını ve kucığında tavşanı görünce, tavşanı bıraktı ve kuyuya atladı. Kazdığı kuyuya kendisi düşmüştü. Yaptığı zulüm kendi başına gelmişti (Mevlâna,2007:51).

-Bunları, aramızda adaletle taksim et bakalım! diye emir verdi (Mevlâna,2007:83).

-İşte adaletli bir taksim böyle olur diye mırıldandı. Bu çeşit pay etmeyi kimden öğrendin sen?(Mevlâna,2007:84).

O iyi adil, iyi şanlı padişah, bir gece tahtında otururken damda bir tıkırtı, hay huylar duydu. Sarayın damında sert adımlar atıyordu (Mevlâna,2007:179).

Derviş biraz daha düşününce siniri geçti. Adama vurmaktansa kadıya şikâyet etmenin daha doğru olabileceğini düşündü. Çünkü kadı adaletin terazisidir ve en doğru olanı o bilir (Mevlâna,2007:205).

Muallim Naci'nin kendi çocukluğunu anlattığı eserinde, adaletle yer vermeyen, haksızlıklara sebep olan dayakçı eğitim sistemi yerilmekte, devletin de ancak adaletle yönetileceği belirtilmektedir.

Ne tuhaf cevap! Yüz elli kere 'Vav üstün ve' demekle, haksız yere değnek yemekle zihin mi açılmış? (Naci,2010:39).

Devletin ve hükümlerinin devamı, adaletle davranmaya bağlıdır (Naci, 2010:62).

Padişahların devletin devamı, adaletle mümkün olur (Naci,2010:65).

Eflatun Cem Güney'in masallar anlattığı kitabında hakkına razı olmak övülmektedir.

Hakkından fazla hak istemeyenlerin başına! (Güney,2010:66).

"A yedi başlım" der; "bunca yıldır kapındayım, bir güne bir gün bu da kimin iti, köpeği deyip de bir lokma bir şey verdin mi bana? Önüme bir tutam ot atıp bir deri, bir kemik bıraktın beni. Yine insan oğlu insanlığını gösterip ot yiyene ot, et yiyene et verdi. Bir yudum suyun bile kırk yıl hakkı var. Böyle iken onun şu insanlığını unuttur da bir kılına olsun dokunursam Allah ne der sonra!" (Güney,2010:82).

Serçekeş eserinde de adil olma övülen bir değerdir.

Bir diğeri ablak geniş yüzlü ve temiz bakışlı. Kirpiklerinin dibinde doğuştan (doğuştan) koyu bir renk var. Yani bu gözler sürmeli. Ve bu ona büsbütün yumuşak, adil ve rahatsız edecek kadar uyumlu bir ifade veriyor (Zarifoğlu, 2005: 18).

Cumalı eserinde eşit ve adaletli davranmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Ana Serçe bu sözleri büyük oğlu ile kızına bakarak söylemişti. Minik Serçe'yi doyurduktan sonra sırasıyla ablası ile ağabeyini de doyurdu. Getirdiği solucan küçüktü, ama yavru serçeler küçüktü. Üçünü de tıka basa doyurmaya yetti (Cumalı, 2010: 39).

Eline kocaman bir ekmek parçası almış, iri iri ufalıyor; tavuklarına, tanıdık tanımadık, yerli ya da yabancı, gelen bütün kuşlara güler yüz gösteriyor, eşit davranıyordu (Cumalı, 2010:49).

Ahmet Rasim'in çocukluk yıllarını anlattığı Falaka adlı eserinde adil olunmayan ortamlarda mutlaka haksızlığın ortaya çıkacağı vurgusu yapılmaktadır.

Bu oyunda bile iltimas vardı. Mesela, bizim Arap Kalfa'ya hızlı vurmuyorlardı ama bevvaaba vuruyorlardı. Fakat o da turayı eline aldı mı çömelenlerden şüpheli olanlar da sırtlarını içerletip karınlarını ileri sürüyorlardı (Rasim, 2004: 59).

Beyfendiye söyleyelim de Rasim artık o mektebe gitmesin!

Ne adaletli bir karar! (Rasim, 2004: 100).

Köroğlu yeryüzünde adaleti temin etmekle kendini yükümlü saymış, mazlumların hakkını zalimlerden alan bir kahramandır.

Yalnız babanın değil, bütün zulüm görenlerin öcünü almalısın (Tecer, 2007: 24).

Bu dünyada zulmün adına bile düşman olacağım (Tecer, 2007: 26).

Hepiniz beylerin zulmüne karşı direndiniz. Size kim kötülük ederse etsin, onlar hep bir, aynı şeylerdir. Bu Bolu Beylerinden öcümüz alınmadıkça, pusu kur, adam çevir, kervan yağmala neye yarar? (Tecer, 2007: 46).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde de zalimlere karşı savaşıyor, haksızlığa karşı çıkan kahramanlar övülmektedir.

Bir iki demedi kâfirlere kılıç vurdu. Baş kaldıran kâfirleri öldürdü, savaştı. Bezirgânların malını kurtardı (Cilasun, 2005: 47).

Peyami Safa'nın masallardan oluşan eserinde, kahraman mahkemelere rağmen davransa da haksızlıklara karşı koymuş, adaleti yerine getirmiştir.

—İkisi için de değil. Halife olduğum takdirde bu tanıdığım kötü adamlardan birkaç tanesini cezalandırmak için (Safa, 2011: 54).

—Evet. Bunun için halife olmak istiyorum. Bu kötü adamları cezalandırmanın başka çaresini göremiyorum. Mahkemelere başvurursam, hâkimler bu adamları serbest bırakırlar (Safa, 2011: 54).

—Eski mahalleye adam gönderiniz. Orada mahallenin muhtarı var. Muhtarın dört tane arkadaşı bulunmaktadır. Bu adamlar mahalleye sürekli kötülük ediyorlar. Onları yakalat, her birine yüz sopa vurdur. Sonra hepsini yüzükoyun bir deveye bağlat. Bütün şehri dolaştır. Tellallar da beraber dolaşarak halka şöyle seslensinler: (Safa, 2011: 58).

Ebu Hasan bu adilce isteğinin hemen yerine getirilmesinden dolayı çok sevindi (Safa, 2011: 58).

Peter Pan, kurduğu hayal dünyasıyla çocukların ilgi odağı olan yabancı bir eser olmasının yanında birçok değeri de içersinde barındırmaktadır. Bunlardan biri de adil olmadır. Adil olma eserde daha çok, haksızlıklara karşı koyma ve vicdan muhasebesi şeklinde yer almaktadır. Eserde korsanların yaptığı zulümler ise eleştirilmektedir. Peter Pan, düşmanlarına karşı adaletli davranan ve haksız rekabete karşı çıkan bir kahramandır.

Bay Darling, iyice köşeye sıkışmıştı. Artık son kozlarını oynuyordu. “Ama bu adalet mi? Onun ilaç kabıyla benim ki bir mi?” dedi (Barrie, 2009:25).

Plan, çocukların küçümseyici bakışları arasında uygulamaya konuldu. Aile bireyelerine hizmet edebilmek için var gücüyle çalışan zavallı Nana, Bay Darling’in samimi gibi görünen yemek davetine hemen icabet etti. Fakat ilk yudumla birlikte kendisine kurulan tuzağı anladı. Bu, süt değil; Bay Darling’in süt rengindeki ilacıydı. Tabi ki bu hakaret bir sokak köpeği gibi hırlamakla basit bir tepki vermesi beklenemezdi. O, asil zade köpekler gibi, bu haksızlığı kendine reva gören vicdansız insana, mazlum bir yüz ifadesiyle bakmayı daha uygun gördü. Vakur bir edayla yuvasına çekildi (Barrie, 2009:26).

“Demek öyle beyefendi. Her şeyi sen yaptın. Şuna bak be! Ağacı biz büyütüyoruz, meyveyi zat-ı âlileri yiyor. Adalet mi bu?” dedi (Barrie, 2009:33).

“Sen benim birisini habersiz öldürecek kadar alçak olduğumu mu zannediyorsun? Önce uyandırırım. Ne işim varsa ondan sonra görürüm.” (Barrie, 2009:55).

“O cani benim Peter! Cürmüm büyük, diyetini ödemek istiyorum.” dedi (Barrie, 2009:79).

Peter Pan, Haken’in kılıcını kaşla göz arasında aldı. Tam düşmanını haklayacaktı ki kendisinin yüksekte olduğunu fark etti. Bu haksız rekabet, savaşçı ruhuna aykırıydı. Elini centilmen bir şekilde Haken’e uzattı ve onu tam yukarı çekiyordu ki elinin ısırıldığını gördü. Adil kalmak isterken maruz kaldığı bu haksızlık onun moralini iyice bozmuştu. Haken’in centilmenliğe aykırı hareketi onu savunmasız bırakmış, kanca darbeleriyle yaralanmasına sebep olmuştu (Barrie, 2009:107).

O gece Nana’yı dışarı attığı için Bay Darling kendisini hiç affetmedi. Kendisinin budalanın biri olduğunu, Nana’nın bile kendisinden akıllı olduğunu söyledi durdu. Aslında o kadar iyi yürekli, kötülük düşünmez insandı ki, çocuk olmadığının tek

göstergesi dökülen saçlarıydı. Onu da ektirecek olsa çocuk olmadığına bin şahid isterdi. Kimsenin hakkını yemek istemezdi ve adaleti önce kendi hayatında uygulamayı arzuları. Ayrıca kafasına koyduğu bir işi yapmadan inada varan bir kararlılığı vardı. Çocuklar evi terk ettikten sonra bu olayı enine boyuna düşündü ve kafasında adil bir mahkeme kurdu. Kendisini yargıladı (Barrie, 2009:183).

Bayan Darling'in evlatlarını bırakmaya hiç niyeti yoktu. Peter Pan, bir annenin içler acısı haline kayıtsız kalmak istedi. Bayan Darling'in yürek burkan yüzüne bakıp da vicdana gelirim korkusuyla başka tarafa yöneldi. Ama içerisindeki vicdan denilen adaleti mahkeme onun yakasını bırakmıyordu (Barrie, 2009:191).

Tolstoy'un ölümsüz eserinde birçok değere vurgu yapıldığı gibi adil olunması ve kimsenin hakkının yenmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Yeter Martyona, sus! Haksız yere başkasını suçlama. Önce adamın nasıl biri olduğunu sor bakalım (Tolstoy, 2011:18).

Padişah, düşmanıya böyle kolay yoldan barıştığı ve onu bir dost olarak kazandığı için çok mutlu olmuş. Adamı sadece bağışlamakla kalmamış; kardeşinin bütün malını mülkünü geri vereceğini, onunla ilgilenmeleri için kedi hizmetkârlarını ve doktorlarını göndereceğini söylemiş (Tolstoy, 2011:159).

Kemikli iyi beygirdir, tam size göre. Yalan söylüyorsam gözüm çıksın! Ben vicdanlı adamım, kimsenin hakkını yemem. Senin iyiliğini istiyorum, sana zararına bile verebilirim! Varsın zarar bana dokunsun. Kemiklinin üstüne at yoktur, dedi (Tolstoy, 2011:76).

Collodi'nin ünlü kahramanı Pinokyo, soyguna uğrayınca adalet talebiyle mahkemeye başvurur: "O zaman umutsuzluk içinde kente koştu doğruca, kendisini soymuş olan iki dolandırıcıyı yargıca bildirmek için, mahkemeye gitti. Pinokyo, yargıca kurbanı olduğu insafsız düzenbazlığı anlattı; dolandırıcıların adını, soyadını verdi, boylarını poslarını belirtti ve sözlerini adalet isteyerek bitirdi(Collodi, 2008- 54).

Kitap boyunca bir türlü akıllanmayan ve hatalarından ders çıkarmayan Pinokyo, başına gelenleri hak ettiğinin ve bunun da adaletin sonucu olduğunun farkındadır.

- Ne felâketler geldi başıma... Ama haktır bana! İnatçı, dik kafalı kuklanın biriyim çünkü ben... Beni sevenlere, benden bin kat akıllı olanlara aldırmandan bildiğimi okumak istiyorum (Collodi, 2008- 55).

Pyle'in ünlü kahramanı Robin Hood, haksızlıklarla mücadele eden, adaleti temin eden bir kahramandır.

Bundan böyle, ister baron, ister şövalye, ister derebeyi olsun, haklarına tecavüz edecek herkesle dövüşecek, haksız konulan vergiler, toprak Kraları (kiraları) ve para cezaları ile mücadele edeceklerdi (Pyle, 2005: 12).

Eğlenceli ve heyecanlı hikâyesiyle çocukların ilgisini çeken Uçan Sınıf, birçok bölümünde adil olmak gerektiğiyle, adaletli davranan karakterleriyle dikkat çekmektedir.

“Siz de tıpkı bizim gibi mevcut kurallara uymak zorundasınız!” diye bağırdu öfkeyle. “Şans eseri bizden birkaç yaş daha büyüyorsunuz diye, canınızın her istediğini yapamazsınız! (Kastner,2010: 29).

Doktor Bökh ’ün takma adı Justus ’tu ve bu da Almanca ’da “adil olan” anlamına geliyordu. Çünkü Doktor Bökh adil biriydi. Zaten ona bu nedenle bu kadar saygı duyuyorlardı (Kastner,2010: 42).

“Sanırım, kendine Justus ’u örnek aldı,” dedi Uli, büyük bir sır verirmişçesine. “Tıpkı Justus gibi o da adil olmayı seviyor. Belki de ileri de onun gibi bir adam olur.” (Kastner,2010: 53).

Haksızlıklar karşısında tıpkı Martin Thaler gibi öfkelenirdi (Kastner,2010: 87). Adaletsizlikten, pek çok insan adaletsizlikten dolayı acı çekiyor (Kastner,2010: 134).

“Martin hala sınıf birincisi. Biri haksızlığa uğrayınca, hala öfkeleniyor” (Kastner, 2010: 187).

Lindgren’in eserinde kız çocuklarına karşı da eşit davranılması, haksızlık edilmemesi gerektiği belirtilmektedir.

Eğer bir kız, kardeşleri ile aynı odayı paylaşıyorsa ve o kardeşler ondan yaşça büyükse, o zaman o kızın hiçbir söz hakkı yok demektir.

Akşamları ışığın ne zaman söndürüleceğine hep Lasse karar verirdi (Lindgren, 2008: 11).

Annem küçük kızların samanlıkta yatmasının uygun olmayacağını düşünüyordu. Ama ben yalnızca oğlan çocuklarının değil, kız çocuklarının da eğlenmeye haklarının olduğunu söyleyerek itiraz ettim (Lindgren, 2008: 54).

Eserlerde görüldüğü gibi; gerek yerli, gerekse yabancı eserlerde adil olma, övülen ve tavsiye edilerek işlenen bir değerdir.

4.2. AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

“Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 19). anlamında kullanılan aile evrensel düzeyde öneme sahip, bir arada olması arzulanan, önem verilen bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek Türk, gerekse Batı eserlerinde ailenin önemine yer verilmekte, aile bireylerinin birbirine değer vermesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Mevlâna'nın anlattığı hikâyede padişahın oğlunun ölmesiyle ailesinin dağılacağı ve hükümlerini yitirme endişesi anlatılmaktadır.

Bir gece padişah, ülkesini kendisinden sonra yönetecek olan oğlunun rüyasında öldüğünü görür. Bütün dünya gözüne önemsiz bir çöp yığını gibi gelir. Üzülmeye ve kederlenmeye başlar. Yüreği o kadar sıkılır ki, yaşamaktan bıkmıştır artık.

Fakat bu bir rüya demiştik ya, uykusundan uyanır. Aklı başına geldikten sonra sevinir. O kadar ki hayatında hiçbir şeye bu kadar sevinmemiştir. Üzüntüden ölecek hale gelen ve artık ölmek isteyen padişah, bu sefer de sevincinden ölecek hale gelir.

Gördüğü rüyanın etkisiyle, soyu sopy devam etsin diye oğlunu evlendirmeye karar verir ve:

-Eğer oğlum rüyamda gibi ölürse, torunum babasından sonra onun yerine geçer, der (Mevlâna,2007:55).

Mevlâna'ya göre, eşlerin uyumu, aile birliği açısından önemlidir.

Eş olan kişinin, eşinin huyu ile huylanması gerekir ki, işler yolunda gitsin. Eşlerin birbirine uyması gerek. Mesela ayakkabı gibi çift olan şeylere bak da anla. Ayakkabının biri ayağa dar gelirse, öbürü de bir işe yaramaz (Mevlâna,2007:67).

Ayrıca, hayvanlarda da var olan aile bağlılığına dikkat çeker.

Akıllı adam yolculuğa çıkacak arkadaşlarına:

-Gececeğiniz ormanda bir çok tehlike var dedi. Karnınız acıktığında sakın kuvvetsiz ve semiz olduklarına bakıp da fil yavrularını avlamayın, anneleri pusudadır ve evlatlarına zarar verildiği anda amansız bir düşman haline gelirler. Öğüdümü tutarsanız iyiliğe kavuşursunuz (Mevlâna,2007:87).

Bir gün Mecnun, Leyla'nın köyüne varmak için bir deveye bindi, yol almaya başladı, bütün derdi bir an önce Leyla'nın köyüne ulaşmaktı. Mecnun'un derdi buydu fakat devenin de derdi başkaydı. O da geride, ayrıldığı yerde kalan yavrusunu düşünüyordu. Ona kavuşmak istiyordu (Mevlâna,2007:183).

Naci'nin eserinde baba vurgusu yapılmakta, anne ve babaya itaat övülmektedir.

Evine o kadar güzel bakar ki gören aileler gıpta ederler. "Keşke bizimde öyle bir babamın olsa!" derler. Her şeyin iyisinden satın almak merak olduğundan evde her türlü ihtiyacın en iyisinin bulunmasından başka biz çocukların arzu edebileceğimiz yemiş vesaire nin her türlü de dolaplarda durur (Naci,2010:14).

Baba ve anneye itaat ve iyilik, güzel amellerin en üstünü denmeye layıktır (Naci,2010:61).

Güney'in anlattığı masallarda, annenin aile bütünlüğü açısından önemine, kardeşlerden ne pahasına olursa olsun vazgeçilemeyeceğine vurgu yapılır.

"Ah sarım, sırmalım; sen bu insanları bilmezsin! Çoğu babalar baca tütünü; ana güder kuzuyu; Allah benimkini aldı, başkalarını almasın; anasız kuzuyu kim yeder, kim güder; kim alır da düğüne gider; hele bir de bir üvey ana eline düştü mü, vay geldi başına! (Güney,2010: 25).

" Vallahi padişahım; demeye ağzım varmıyor ama, gayri saklanacak yeri kalmadı; Allah bilir ya, kardeşlerimi devlerin bedduası tutmuş olacak. Eğer böyleyse vay başlarına! Ne incili yorgan altındakiler uyanabilir, ne şimşek taşı odasındakiler uyuyabilir. Doğrusu ettikleri şurama çıktı. Böyle bir karış da ben verecektim ya, ne de olsa kardeştir, dilim dolandı yoksa. Zira ben onların yoluna başımı koydukça, onlar benim yoluma kuyu koymadı kazdı, bir kuru taht için..." deyip de, büyük taş altında kalasica büyük kardeşlerinin kendisine oynadıkları oyunu bir bir sayıp dökünce, padişah, sakalını karıştırmaya başlamış (Güney,2010: 62).

Burdurlu'nun masallar anlattığı eserinde, aile özlemi, çocuk sevgisi, anne-babanın değeri konularına değinilir.

Yusuf'un bir oğlu varmış. Babasını gözleri oyulmuş görünce şaşkına dönmüş; nereye, nasıl başvuracağını bilememiş. Baba oğul ağlaşmışlar, Bolu Beyi'nin bu ansızın gerçekleşen emrine bir türlü anlam verememişler. Verememişler ama ikisi de yürekten bir ant içmişler (Burdurlu: 2007- 57).

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, dağlar kekik kekik, bağlar sümbül sümbül, bahçeler gül gül kokarken, ateş böcekleri gecelerin karanlıklarını ışık ışık parlatırken Edremit dolaylarında bir kasabada, bir aile yaşarmış. Kendi kazançlarıyla geçinip giden bu ailenin çocukları olmazmış. Çocuk özlemiyle yanıp tutuşan karı kocanın acıları pek derinmiş. Nur topu, gül koncası, sümbül hevengi gibi bir kızları olsa... Çocuklarıyla birlikte yaşasalar... (Burdurlu: 2007- 75).

Günler, aylar, yıllar geçmiş aradan. Tanrı, bu karı kocaya bir çocuk vermiş. Öyle sevmişler, öyle sevmişler ki... Küçük yuvaları tatla dolmuş, yürekleri şeker şeker duygularla coşmuş. Biricik, güzel yuvalarına bakmışlar bakmışlar gülmüşler; sevmişler sevmişler, sevinçle dolmuşlar. Beslemişler, gecelerce ninni ninni, gündüzleri türkü türkü heyecanlarla yavrunun gözbebeklerinin içine bakmışlar. Yememişler, yedirmişler; giymemişler, giydirmişler (Burdurlu, 2007:76).

Uç Minik Serçem eserinde hayvanlar üzerinden anne şefkati, merhametine değinilirken, ailenin varlığının önemi vurgulanmaktadır.

Bayan leylek, yumurtlamaya başladıktan sonra her zaman yuvasının yakınlarında uçuyor, yumurtalarına bir zarar gelmesin diye yuvasını yitirmemeye dikkat ediyordu (Cumalı, 2010:29). .

Bayan Serçe'nin kuluçkalık süresi on iki gün sürdü. On ikinci gün yumurtaların ikisinde yavrular kabuklarını deldi. Annelerinin yardımıyla yumurtadan çıktılar. Anne baba sevinç içindeydiler önce (Cumalı, 2010:33).

Ana Serçe'nin gözlerindeki yaşlar kendiliğinden kurudu. Yuvalarında ne kadar birikmiş yiyecek varsa yavrularına yedirerek acısını hafifletmeye çalıştı (Cumalı, 2010:35).

Şermin çocuk şiirlerini içeren bir kitaptır. Fikret eserinde aile bağlarıyla, anne babanın varlığının önemi ve onlara duyulan sevgiyle ilgili şunları söylemektedir.

*Yuva sevgi yuvasıdır,
Annelerdir onu kuran; (Fikret,2005: 9).*
*Biz sana benzeriz Şefkat;
Öksüzüz ben de, baban da.
Bil ki evladım her yanda
Yarım öksüzler pek çoktur,
Öyle olmayan hiç yoktur;
Bil de avuntu bul biraz.
Hayır, birlikte yaşamaz
Kimsenin anası babası (Fikret, 2005: 17).*
*Annem sordu: -Şermin, kimi
Çok seversin? – O, annemi!
-Başka? –Babamı kuşkusuz, (Fikret, 2005: 24).*

Ahmet Rasim annesini kaybettiğinde yaşadıklarını şöyle anlatır: *Kolum, kanadım kırık. O yok. Ah, anam yok! O kalbimin sevgilisi görünmüyordu. Şimdi bütün*

bütün kimsesiz kalmıştım. O beni azarlar, ağlatırdı, fakat beraber ağlardık. O teselli edici beni incittiği halde, üzüntüme katılırdı. Beni gece koynunda ısıtarak; vurmuşsa vurduğu yerleri ovalayarak, sık sık uyandıkça okşayarak, sabahleyin yüzüme gülerek gönlümü alırdı (Rasim, 2004: 106).

Köroğlu ailesinden ayrı olmasından dolayı üzüntü duyan, özellikle oğluyla olan ayrılığına dayanmakta zorlanan bir kahramandır.

“Al, dedim, şu kolçağı. Eğer bir oğlum olursa koluna bağla. Adı Arslan olsun. Büyüyünce o beni arar bulur.” O gün bu gün, var mı yok mu, sağ mı öldü mü, beni arayıp durur mu, bilmem (Tecer, 2007: 25).

Anamdan, karımdan ayrı düştüm. Ölmeden, bir kerecik olsun babamın yüzünü görmedim (Tecer, 2007: 26).

-Bırak beni. Kocamı bağışla. Çocuklarım... (Tecer, 2007: 34).

Arslan, büyülenmiş gibi, Köroğlu'nun elini öper. Köroğlu Arslan'ın başını okşayarak göğsünde sıkır (Tecer, 2007: 64).

-Hani benim obamın erdemli yiğitleri? Hani bunların babaları, kadınları, kardaşları? Hepsinin kanı senin boynunda! (Tecer, 2007: 82).

Dede Korkut Hikâyeleri, ailenin birliğine önem veren, anne sözünü ve hakkını önemseyen, babalarını veya kardeşlerini zalimlerin elinden kurtarmak için her türlü zorluğu göze alan kahramanlarla doludur.

İki gittin bir geliyorsun yavrum hani?

Karanlık gecede bulduğum oğul hani? (Cilasun, 2005: 18).

Geri gel ak sütünü emdiğim kadını ana

Ak zülüflü izzetli canım ana! (Cilasun, 2005: 21).

Hanım oğul yerinden kalk, kırk yiğidini beraberine al, babanı o kırk namertten kurtar. Yürü oğul, baban sana kıydı ise sen babana kıyma, dedi (Cilasun, 2005: 22).

Benim de içinde akli şaşmış bir ihtiyar babam var

Bırakmam, yok kırk namerde (Cilasun, 2005: 24).

Sen sağ ol kadın anam babam sağ olsun

Bir benim gibi oğul bulunmaz mı olur (Cilasun, 2005: 37).

Babası ile Yigerek gizli yaka tutarak koklaştılar, iki hasretli birbiriyle buluştular, ıssız yerin kuru gibi uluştular, Tanrı'ya şükürler ettiler (Cilasun, 2005: 113).

Akıntılı güzel suyumun taşkını kardeşim!

Güçlü belimin kuvveti kardeşim!

Karanlık gözlerimin ışığı kardeşim!

Kardeşimden ayrıldın! (Cilasun, 2005: 119).

—Şimdi Egrek'e Segrek yakıştır, kardeşim sağ imiş kayılanmam. Fakat kardeşsiz Oğuz'da durmam. Karanlıkları gözümün aydını kardeş, diye ağladı (Cilasun, 2005: 141).

Safa eserinde ailenin önemine ve birliğine vurgu yapmaktadır.

—Bu saraya sefa geldiniz anneciğim. İşte kapının anahtarı alınız, içeriye giriniz! (Safa, 2011: 63).

Bir zamanlar Ahmet Efendi adında iyi bir adam vardı. Bu adam Emine isminde güzel bir kızla evlenmişti. Onu çok seviyordu. Bir kızları dünyaya geldi ve iki yıl bu zavallı mutlu etti. Emine hem evine, hem çocuğuna bakıyordu. (Safa, 2011: 70).

Ama Ali'nin babası, küçük kız kardeşi vardı. Ali bütün bütüne öksüz değildi. Hiç olmazsa aile nedir biliyordu (Safa, 2011: 103).

Peter Pan eserinde, Darling ailesinin birlik ve beraberlik içerisinde mutlu bir şekilde yaşadığı günler anlatılırken özellikle 'anne' vurgusu yapılır.

On dört numaralı, küçük, şirin evin sahibesi Bayan Darling'in pabucu, kızı Vendi doğunca dama atıldı. Fakat o, bütün dikkatlerin kızında toplanmasından rahatsız değildi. Nihayetinde o canından bir parçaydı. Peki, Darling ailesinin temeli nasıl atılmıştı? (Barrie, 2009:8).

Çünkü o, canından bir parça olan bu varlık için her türlü zorluğu göğüslemeye hazırdı (Barrie, 2009:11).

Darling ailesinin sıcacık yuvalarında her şey, bir hayal ülkesinde olabilecek kadar güzeldi. Aile içinde düzenlemiş oldukları eğlencelerde hep mutluluk besteleri çalardı. Evin çocuk görünümü, sevimli hizmetçisi Liza'nın bile dâhil olduğu bu mutluluğa Peter Pan'ın ortaya çıkışı son verdi. Zaten bu olaya kadar hasrete, ayrılığa masallardaki Kaf Dağı kadar uzak olan aile, bu andan sonra perişan oldu; ömrü boyunca hiç tatmadığı acı duygularını tattı (Barrie, 2009:13).

Çocuklar uyuduktan sonra annelerin boş boş oturduğunu mu zannedersiniz? Annelerimiz biz mışıl mışıl uyurken koruyucu bir melek gibi sessizce odamıza gelir fakat hiç birimiz onları göremeyiz. Bazı düşüncelerimiz kötü duyguların etkisiyle simsiyah olmuştur. Geriye kalan beyaz düşüncelerimiz ise zihnimizin bir köşesine yığılmış bir şekilde sabahı bekler. Ama annelerimiz hani o nefis yemeklerini yapmadan önce bembeyaz pirinçlerin içerisinden siyah taşları ayıklar, sonra da onu en güzel şekilde terbiye eder ya... o güzel insanlar, düşüncelerimizi de işte aynı şekilde ayıklar. Onların

en önemli görevi geceleri hayal dünyamızı; gündüzleri odamızı havalandırıp düzenlemektir. O gün kazandığımız bazı davranışları herkes görsün diye vitrine çıkarırlar. Ama bazı davranışlarımız vardır ki onları görünce bizim adımıza utançtan kıpkırmızı olurlar ve hiç kimsenin görmeyeceği kuytu yere saklarlar (Barrie, 2009:13).

Yazar çocukların evden ayrılışını şöyle anlatır: “O an bizim son mutluluğumuzdu. Onların kahkahalarının, çığlıklarının bu evde son kez yankılanıştıydı.” (Barrie, 2009:21).

Serüvenimizin böyle çatal bir noktaya gelmesi şimdi yazarı da güç durumda bıraktı. Gönül isterdi ki Darling (sevilen) ailesinin ismine yakışır bir şekilde sevenler hiç ayrılmasın, anneler evlatlarının yollarını gözlemesin. Fakat takdir buyurursunuz ki eğer bu ayrılık gerçekleşmezse serüvenimiz burada biter. Kitabımızı bu ana kadar hiç nefes almadan takip eden siz okuyucularımızın bu itışı arzu edeceğini hiç zannetmem. Ama gönlünüz rahat olsun! Bu maceranın sonunda kahramanlarımızı yine mutlu bir son bekliyor (Barrie, 2009:46).

Vendi'nin masal ülkesindeki çocuklara annelik yapmaya başlamasıyla bir aileye dönüşmeye başlarlar.

“Size çok seveceğiniz bir müjde vereceğim. Bundan böyle annesiz günlere son. Size bir anne buldum.” (Barrie, 2009:78).

“Size anne diyebilir miyiz? Bizim hiç annemiz olmadı da.” dedi (Barrie, 2009:87).

“Yalvarırız, ‘annemiz’ olmayı kabul edin.” dedi.Vendi, bu kadar insanın ricasını geri çevirmenin ayıp olduğunu annesinden öğrenmişti. Parıltılı gözlerle: (Barrie, 2009:88).

“Bizi şefkatinden mahrum etme yeter. Anne olmanı beklemiyoruz. Anne gibi davran kafi” (Barrie, 2009:88).

Fakat kuşun gökyüzünde dolanıp durmasının sebebi Peter Pan'ın teşekkürüne hayran olması değildi. O, yuvanın içerisinde canından bir parçasını, yumurtalarını bırakmıştı ve onların ahvalini merak ediyordu (Barrie, 2009:113).

Eserde, sıcak bir yuvanın sahip olunan en değerli şey olduğu vurgulanır.

“Uyku saati! Çabuk yataklara!” diye söylendi. Fakat sabah güneşinin doğmasıyla birlikte anneleri sadece oynamaları için sargı bezi vermekle kalmadı. tümşefkatini, sevecenliğini onların üzerine serpti. Ve çocuklar sıcak bir yuvada olmanın verdiği bir hazla doyusya eğlendiler (Barrie, 2009:114)..

“Galiba bir insanın bu dünyada sahip olabileceği en büyük nimet sıcacık bir yuvadır.” İkisinin sesinde de bir duygusallık vardı (Barrie, 2009:120).

Bu coşku seline sadece bir kişi şahid oldu. O da pencerenin dışında öfkeyle dışarıya bakan Peter Pan... Hayatında pek çok başarıya, sayısız ödüle sahip olmuştu. Sıradan çocukların hayalini bile kuramadıkları nimetler hemen onun yanı başında dururdu. Ama Vendi ve kardeşlerinin şu anki sahip olduğu mutluluğa hiçbir zaman erişmeyeceğini biliyordu. Yine şunu da biliyordu ki hayattaki en büyük hazine sıcacık bir ailedir (Barrie, 2009:195).

Tolstoy eserinde aile birliği açısından annenin ne kadar önemli olduğunu, aile bütünlüğünü sağlamak için her şeyin yapılması gerektiğini vurgular.

Onların anneleri siz değil misiniz?

Hayır, hanımefendi, ben ne anneleriyim ne de onlarla bir akrabalığım var! Fakat onları evlat edindim.

Kendi çocuğunuz olmadıkları halde onları yine de bu kadar seviyorsunuz öyle mi?

Onları nasıl sevmem! İkisini de ben emzirdim. Kendi çocuğum vardı; ama maalesef yaşamadı. Onu bile bunları sevdiğim kadar sevmemiştim (Tolstoy, 2011:40).

Benim ne kız kardeşim ne teyzem ne de annem var; yetim kalan çocuklarıma bakacak kimsem yok. Canımı alma! Bırak, emzireyim biraz büyüsünler, ölmeden önce ayakları üzerinde yürüdüklerini göreyim, sonra ne istersen yap. Çocuklar annesiz yaşayamazlar! (Tolstoy, 2011:46).

Efendiyle uşağın geldiği ev, köyün en zenginlerinden birinin eviydi. Bu insanlar beş aileye yetecek topraklarından başka, civardaki tarlaları da kiralayıp ekerlerdi. Aynı zamanda pek çok sayıda atı, ineği, düvesi ve koyunuyla hayvancılık da yaparlardı. Bu, dağılmamış, yirmi üç kişilik bir aileydi. Anne babanın dışında dört evli çocuk, biri evli altı torun ile onların çocuklarından oluşan bu ailenin birliği bozulmadığından toprakları ve zenginlikleri parçalanmamıştı. Fakat her yerde olduğu gibi kadınlar arasındaki anlaşmazlıklar yakın bir gelecekteki ayrılmayı haber veriyordu (Tolstoy, 2011:94).

Konuşma aynı konular etrafında dönüyor, toprakların bölünmesinden çıkan kötülükler hakkında konuşuluyordu. Bunun genel bir ayrılma olayından çok evin içindeki bir duruma işaret ettiği, ihtiyarın yanında dili yutmuş gibi somurtup oturan ikinci oğlunun yüzünden anlaşılıyordu. İkinci oğlu ise evdekileri yakından ilgilendiren bu ailevi meseleyi yabancıların yanında konuşmak istemediğinden, suskunluğunu

muhafaza ediyordu. Yaşlı baba bir ara dayanamadı. Ağlamaklı bir sesle, “Ömrüm oldukça oğullarının ayrılmasına ve topraklarının bölünmesine asla müsaade etmeyeceğini, şimdi her şeylerinin bol olduğunu ve bütün aileyi bir dilenci olarak görmek istemediğini...” söyledi (Tolstoy, 2011:100).

Bu konuda Polsen’in kitabında bir kısım var. Adam, çocuklarına kırmaları için ince dallardan oluşan bir demet vermiş. Bunu bütün halinde kırmaya çalıştıkları için hiçbiri başaramamış, sonra demeti ayırıp tek tek kırmayı başarmışlar. Bu iş tıpkı böyle... Ee, kızakta hazır (Tolstoy, 2011:101).

Collodi, anne ve babalara değer verilmesi, onların sözlerinin dinlenmesi gerektiği üzerinde durur.

- Ana babasına karşı gelen, huysuzluk yapıp baba evinden ayrılan çocukların vay başına geleceklere! Dünyada rahat yüzü görmeyecekler, acı acı da pişman olacaklardır er geç (Collodi, 2008- 10).

- Konuşan Ağustosböceği haklıymış. Babama karşı gelip evden kaçmakla kötü yaptım... Babam burada olsaydı böyle esnemekten ölecek hale gelmezdim! Ah, ne kötü bir hastalıkmiş bu açlık! (Collodi, 2008- 12).

- Babam yaşıyor; anamı ise hiç tanımadım.

- Seni o yanan kömürlerin arasına atsaydım, yaşlı baban ne üzülürdü kimbilir! Zavallı ihtiyar! Acıyorum ona! Hapşu! Hapşu! Hapşu! (Collodi, 2008- 26).

- Sahi mi? diye haykırdı Pinokyo, sevinçle sıçrayarak. Öyleyse, Periciğim, izin verirseniz, onu karşılamaya gitmek isterdim! Benim için bunca acı çeken bu zavallı adamı öpmek için sabırsızlanıyorum (Collodi, 2008- 49).

Pinokyo eserinde annelerin varlığının önemine de vurgu yapılır.

- Özellikle bunun için sevinçliyim ben de, çünkü abla yerine anne diyeceğim size böylece. Başka çocuklar gibi bir annem olmasını istiyordum zaten nice dir! Ama nasıl büyüdüünüz bu kadar çabuk? (Collodi, 2008- 73).

- Benim annem. Çocuklarını çok seven, hiçbir zaman gözlerinin önünden ayırmayan; başlarına bir şey geldiği zaman, kaçamak yaptıkları, kötü yola girdikleri için uğradıkları felâketle baş başa kalmayı hak ettikleri zamanlar bile yardımlarına koşan, bütün o iyi annelere benzeyen annem (Collodi, 2008- 121).

- Aferin Pinokyo! İyi yüreğinin karşılığı olarak, bugüne kadar yapmış olduğun bütün yaramazlıkları bağışlıyorum, dedi. Babalarına, yoksul ve hasta oldukları zaman sevgiyle bakan çocukların, söz dinleme ve iyi davranma örneği sayılmasalar bile,

övülmek ve sevilme her zaman haklarıdır. Gelecekte de aklını kullanırsan mutlu olacaksın (Collodi, 2008- 138).

Wilde’ın ölümsüz eserinde, hayvanlar üzerinden aile birliğinin önemine değinilir.

Bir sabah, yaşlı Su Faresi, başını deliğinden çıkardı. Boncuk gibi parlak gözleri, sert gri bıyıkları ve uzun siyah bir kauçuk parçasına benzeyen bir kuyruğu vardı. Yavru ördekler gölcüğün etrafında yüzüyor, bir sürü sarı kanarya gibi görünüyorlardı. Kar beyazı tüyleri ve kırmızı bacakları olan anneleri suyun içinde baş aşağı nasıl duracaklarını öğretmeye çalışıyordu (Wilde: 2008- 40).

“ Hiç de değil,” diye yanıtladı Ördek. “Bu işler yavaş yavaş olur ve anne babalar da çok sabırlı davranmalıdır.” (Wilde: 2008- 41).

Kastner, ailenin önemine şöyle değinmektedir: *Uli şimdi anne ve babasını, kardeşlerini ve üç gün içinde evde olacağını düşünüyordu. Bunun üzerine gülümseyerek uykuya daldı (Kastner,2010: 101).*

Annemi ve babamı çok seviyorum, onlar da beni çok seviyorlar, yine de Noel akşamı birlikte olamıyoruz (Kastner, 2010: 134).

Şamatalı Köy’ün çocukları aileleriyle mutlu, kardeşleriyle her şeye rağmen iyi anlaşılan çocuklardır.

Daha önce Lasse, ben ve Bosse aynı odada kalıyorduk. Bu çatı katının sağındaki odada kalıyorum (Lindgren, 2008: 10).

Onlar kız kardeş olduklarına göre, tabii ki birbirlerini görmek isterlerdi (Lindgren, 2008: 34-35).

Dede daha küçük bir çocukken anne-babası ölmüş. Ve ona karşı hiç de iyi davranmayan insanların yanında kalmış (Lindgren, 2008: 59).

Babbitt’in Ölümsüz Aile adlı eserine konu olan aile, bilmeden ölümsüzlük suyundan içmiş, ancak her şeye rağmen birbirlerine bağlılıklarını yitirmemiş, sevgiyle bağlanmış bir ailedir.

“Çocuklar, Angus! Oğullarımız. Onları görmek için atla koruya gideceğim.” (Babbitt, 2010: 7).

Annesini bir daha hiç göremeyebilirdi. Annesini düşününce kendisinin ne kadar küçük, zayıf ve çaresiz olduğunu fark etti (Babbitt, 2010: 25).

Hepsi de annesinin dizi dibine toplanan çocuklar gibi çevresini sarmışlar, her biri bir şey anlatıyordu, bazen hepsi birden söze başlıyorlar ve heyecanla konuşurken birbirlerinin sözünü kesiyorlardı (Babbitt, 2010: 28).

“Annem ve babam bir ev yaptık,” dedi Miles “Kendimize de küçük bir kulübe yaptık. İlerde bizim de kendi ailelerimiz olacağı için nasıl olsa kendi evlerimizi yapacaktık.” (Babbitt, 2010: 29).

Bu duygu aralarında bir bağıdı; annesini, babasını ve büyükannesini ona bağlayan şey bu duyguydu işte (Babbitt, 2010: 82).

Nihayet annesinin göğsüne kapanıp ağlayarak gerçeği söylemiş (Babbitt, 2010: 100).

Ailenin birliğine önem verme yerli ve yabancı eserlerin çoğunda bir değer olarak yer almaktadır. Annenin varlığına verilen önem, aileyi bir arada tutma fonksiyonuna değinilirken, babanın bir otorite olarak önemine ve çocukların ise ailenin önemli bir parçası olduğuna vurgu yapılır. Aile bütün toplumlarda önem verilen, yeri doldurulamaz bir değer olarak yer bulmaktadır.

4.3. BAĞIMSIZLIK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

“Bağımsız olma durumu ve niteliği, istiklal” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994:87). ve “Ekonomik ve ruhsal desteğe gereksinme duymak, ilgi görmek ve yön seçmek bakımından başkalarına bağlı olmama durumu.” (Eğitim Terimleri Sözlüğü) anlamlarına gelen bağımsızlık değeri yerli ve yabancı eserlerde pek yer bulmuş bir değer değildir.

Mevlâna anlattığı hikâyeyle bağımsızlığın önemini vurgulamaktadır.

Bunun için konuşup görüştüler, şu karara vardılar: Bir uzun ip bulacaklardı. Bir ucunu farenin, diğer ucunu da kurbağanın ayağına bağlayacaklar. İstedikleri zaman bir birini haberdar ederek buluşacaklardı.

Bu düzen kurbağanın gönlüne acı geldi. “Bu pis beni bağlıyor galiba” dedi ama, kararı önceden vermişlerdi. Sözünden cayamadı. Fare doğru yolu bulmuş olan kurbağa ile buluşmak isteyince o aşk ipini çekerdi. İpe güvenirdi. Derken bir alacakarga geldi, kapıverdi fareyi havalandırdı. Kurbağa da onunla birlikte gökyüzünde (Mevlâna,2007:108).

4.4. BARIŞ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Barış, “Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” (Güncel Türkçe Sözlük) anlamında kullanılmaktadır. Eserlerde kavgacı tutumlu karakterler eleştirilirken, barış övülmekte ve tavsiye edilmektedir. Yerli ve yabancı eserlerde gerek

insanların bireysel ilişkilerinde, gerekse toplumsal ve ülkeler arasındaki ilişkilerde barışçı tutum sergilenmesi gerektiği vurgulanır.

“Kaybolma, kimseyle kavga etme!” (Kemal,2010:36).

Güney, anlattığı masalların birinde ülkesinde barışı temin etmek için uğraşan bir padişahı şu sözlerle övmektedir.

Bir varmış, bir yokmuş, develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir memleketin birinde bir padişah varmış. Ötekiler gibi tacın, tahtın delisi değil, o soydan gelenlerin iyisi mi dedim iyisi imiş. Memleketi öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş, öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş ki, hangi kırk haramiler, hangi kapı ardı bezirgânları. Ne devler top oynayabilir, ne cinler cirit atabilirmiş. Herkes kendi işinde, kendi aşında; kendi toprağında kendi taşında; ekeceğini eker, dikeceğini diker; güzel yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp gidermiş. Öyle bir devirde böyle bir padişaha kim kurban olmaz... (Güney,2010: 174).

Diğer yerli eserlerde ise barışın önemi, kan dökülücüğün ve savaşların zararları vurgulanmaktadır.

Ağaçlar onun bir ilk patlayışı savuşturduğunu, ama nedense kaçıp uzaklaşmadığını, hatta tersine sıçrayıp namlunun üzerine konduğunu gördüler. Ve avcı onu avucuna aldı. Karşısında tutup onunla âdeta konuştu. Sonra da ayağa kalkarak, kolunun aşağıdan yukarıya geniş bir hareket ile onu, bir barış güvercini gibi salıverdi (Zarifoğlu,2005: 96).

Ama ne de olsa bin (biri) kediydi, öbürü de köpek. Birbirleriyle yüzyıllardır geçinemeyen iki soydan geliyorlardı. Aralarındaki barış görünüşteydi (Cumalı, 2010:4).

Kardeşleri ile Minik Serçe arasındaki bu barış havası ancak ertesi gün öğleye kadar sürebildi (Cumalı, 2010:39).

-Bu Tanrı ne yapar? Göklerin Tanrı'sı mı, Yer'in Tanrı'sı mı?

-Barış Tanrısı (Tecer, 2007: 42).

“Biz savaştan yılmayız. Boş yere kan olmasın. Kervan bize, Ayvaz size!” (Tecer, 2007: 51).

Oğuz'un içinde zulüm yok artık. Bundan sonra töre sürüp gider. Artık gündoğudan günbatıya bir tek savaş kaldı. Barış için savaş (Tecer, 2007: 84).

Savaşmadan vuruşmadan alıvereyim dön geri (Cilasun, 2005: 23).

Tolstoy, dostluğun ve barışın insana verdiği mutluluğu dile getirmiştir.

Padişah, böyle kolay yoldan düşmanıyla barıştığı için ve onu bir dost olarak kazandığı için çok mutlu olmuş. Adamı sadece bağışlamakla kalmamış; kardeşinin

bütün malını mülkünü geri vereceğini, onunla ilgilenmeleri için kendi hizmetkârlarını ve doktorlarını göndereceğini söylemiş (Tolstoy, 2011:59).

Diğer yabancı eserlerde ise barışın önemi ve savaşların zararları vurgulanmaktadır.

- Söyleyin bakalım Geppetto kardeş, dedi marangoz, barıştan sonra. Benden istediğiniz nedir? (Collodi, 2008: 5).

Ben kan dökülmesini, kavga çıkmaması (çıkmasını), çoluk çocuğun, kocalarını kaybederek kadınların acı çekmesini istemiyorum (Pyle, 2005: 52).

Gerekmedikçe kimseyi öldürmeyin; çünkü kan dökülmesinden nefret ederim. Fakat öldürmek zorunda kalınca da tek bir darbe ile öldürmeğe bakarım. Ve mümkün olduğunca öldürmekten sakının (Pyle, 2005: 59).

Eğer RobinHood, eskisi gibi barışçı, kan dökmek istemeyen bir insan olsaydı, bu mesele belki başka türlü sona erebilirdi (Pyle, 2005: 156).

Ama sonra tekrar barışır ve alışverişe gidiyormuş gibi yaparız (Lindgren, 2008: 58).

Özellikle yerli eserlerde savaşın tercih edilmemesi gereken bir yol olduğu, bireysel ve toplumsal anlamda barışçı bir tutum sergilenmesi gerektiği üzerinde önemle durulur.

4.5. BİLİMSELLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Bilim, “Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak yasalar çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 123).; bilimsellik ise, “Bilimsel olma durumu.” (Güncel Türkçe Sözlük) olarak tanımlanmaktadır.

Akıl, bilgi, ilim, bilimsellik gibi kavramlar neredeyse eserlerin tamamında vurgu yapılan kavramlardır. Mevlâna da bilgili olana itibar etmek gerektiğini söyler.

-Ah, benim saf gönüllü kardeşim. Senin aradığın o ağaç bilgi ağacıdır. Bilen kişinin bilgisidir. Sen yanlış yola girmişsin. Git padişahına söyle, bilgeye ve bilgili olana sarılsın (Mevlâna,2007:176).

Muallim Naci, aklın kılavuzluğunu önemsemek, ilim sahiplerine değer vermek gerektiğini vurgulamaktadır.

İnsanın arkadaşı, aklının kılavuzudur.

Akıllı çok zahmet çeker.

İlmin yok olması, ilim sahiplerinin ölmesinden daha hafiftir (Naci,2010:65).

İlmin rütbesi her rütbenin üstündedir.

Bir parça bilgi, pek çok amelden değerlidir (Naci,2010:66).

Akıllı çocuk, akılsız yaşlıdan daha hayırlıdır (Naci,2010:69.)

Ölüm habercisi olarak yaşlılık yeterlidir (Naci,2010:71).

Güney anlattığı masallarla bilimsel bir yöntem olarak bilenlere danışmak gerektiğini, akıllıca söz ve davranışların ne kadar kıymetli olduğunu, bilim ve ilim yolunda her yere gidilip her türlü fedakarlığın yapılabileceği üzerinde durulur.

“ Bari bizim akıllılara bir akıl danışayım!” diye vezir vüzerayı başına toplamış (Güney: 2010- 69).

“ Baba” demiş, “ haşa akıl öğretmek gibi olmasın ya, bazen bir ima bin, mana derler... Senin Köse de öyle üstün akıllı laf etmiş ki, bir fındık kabuğuna değil, yedi dünyaya sığmaz, ama sen bu kapalı sözlere bir anahtar uyduramazmışsın yoksa. Yokuşu görünce, ‘yarı yere kadar ben seni taşıyım, yarısından sonra da seni beni’, dedi öyle mi? (Güney,2010: 147).

“ Ey Ese kızım” demiş; “akıl yaşta değil, baştadır. Belli sen ince eleyip, sık dokumasını biliyorsun. Dinle imdi: Türkmen beyi bana, bir koyun alacak kadar para verdi. Velakin kırk gün sonra yününden kürk, derisinden börk istiyor; kanından kan, canından can istiyor; gene de koyunu diri, parayı geri istiyor, olacak şey mi? (Güney,2010: 149).

Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp deyip düştüm yollara... Şura senin, bura benim derken köyün birinde Allah bir kız çıkardı uğruma, meğer her sözün manası onun dilinin ucunda imiş. O söyledi, ben yaptım... Gayri, kahyalığı kime istersen ona ver. Ben bu yüzden yeni bir akıl öğrendim ya, bu bana yeter!”

“ Ey benim Köse damadım; bu dünya bir gemi; akıl yelkeni, fikir dümeni; kullan kendini, göreyim seni.” (Güney,2010:151).

Fikret de şiirleriyle çocuklara bilginin ve aklın ne kadar önemli olduğunu, cahillikten ve hurafelerden kaynaklanan şeylere itibar etmemelerini, bunun için de okuyup öğrenmelerini öğütler.

Bunu ancak bilgi yapar,

Bunun büyük değeri var (Fikret, 2005: 9).

Ama artık yüreğini

Oynatmıyor ne ecinni,

Ne cadı, ne dev, ne şeytan;

Çünkü... çünkü hepsi yalan! (Fikret, 2005: 18).

*Hasırlarda sürünürdük,
Evlere hep cahil döndük.
Bize göre bugün birer
Küçük bilginsiniz sizler.
Okuyunuz; okuyanlar
Çok şey bilir, çok şey yapar.
Öğrenmezsek yolu, izi;
Yolda kurtlar kapar bizi!*

Okumalı, oynamalı (Fikret, 2005: 48-49).

Diğer yerli eserlerde de bilimselliğin önemi ve bilginin değerine vurgu yapılır.

Köroğlu! Gönlün ne kadar büyükse aklın da öyle büyük (Tecer, 2007: 73).

Ben bastonun nasıl açılacağını pekâlâ biliyorum.

—*Nasıl?*

—*Baban bastonu alsın, bir dere kenarına gitsin. Bastonu dereye atsın ve biraz beklesin. Bastonun içi boş tarafı, suyun yüzünde kalarak açılacak, öteki tarafı da batacak (Safa, 2011: 39).*

Şunu da belirtmekte fayda var ki, Safa'nın birçok hikâyesinde bulunun falcı, büyücü tarzı figürler de bilimsellikten uzaktır.

Tolstoy da bilginin ve bilgeliğin önemini vurgulamış ve hakikatin bilgisine ulaşmak için her yolun denenmesi gerektiğine, cahilliğin ne kadar büyük bir zavallılık olduğuna vurgu yapmıştır. Çare bulunamayan durumlarda da her zaman bir bilene danışılmalıdır.

Allah beni cezalandırmıştı. Şimdi affettiği için benden ışık halesi yayılıyor. Allah beni üç hakikati öğrenmek için göndermişti. Bu üç hakikatin her birisini öğrendikçe de gülümsedim. Birincisini, karınız bana acıdığı zaman öğrendim; ilk defa gülümsememin nedeni bu idi. İkincisini, o zengin adam çizmeleri sipariş ettiğinde öğrendim ve yine gülümsedim. Şimdi de o küçük kızları üçüncü ve son hakikati öğrenmiş oldum. Dolayısıyla üçüncü kez gülümsedim (Tolstoy, 2011:45).

Ünlü bir padişah, zamanın birinde kendi kendine düşünmüş: "bir işe başlamanın en doğru zamanını, kimin sözüne kulak verip kimden uzak duracağımı ve de yapılması gereken en önemli işin ne olduğunu bilseydim hiçbir zaman başarısız olmazdım." (Tolstoy, 2011:53).

En önemli işin ne olduğuna yönelik üçüncü soruya ise bazıları dünyadaki en önemli şeyin bilim olduğu cevabını vermiş. Bazıları savaş becerisi derken, en son

âlimler topluluğu da Allah'ın rızasını ve cenneti kazanmak için her zaman yapılması gereken en önemli işin ibadet olduğunu savunmuş (Tolstoy, 2011:55).

Soruların doğru cevaplarını hala bulamayan padişah, yalnız başına yaşayan ve kendini ibadete vermiş, bilgeliğiyle ünlü bir adama danışmaya karar vermiş (Tolstoy, 2011:55).

Padişahla bilge kişi, yaralı adamın elbisesini çıkarınca karnında kocaman bir yara olduğunu görmüş. Padişah, bildiği kadarıyla yarayı temizleyerek üzerini kendi mendili ve bilge adamın havlusuyla sarmış (Tolstoy, 2011:57).

Fakat kan bir türlü dinmiyormuş. Padişah defalarca kandan ıslanan sargıyı çözerek suyla yıkayıp yaranın üzerine yeniden sarmış (Tolstoy, 2011:57).

Kalkıp atın üstündeki örtüyü alıp uşağın üstüne örtmek istedi; ancak hayvanın donmasından korktu. Üstelik soğukta kıpırdanmayı, yerinden kalkmayı gözü yemedi. "Ne diye şu adamı yanıma aldım? Ah şu karım, cahilliğini her yerde belli ediyor." Diyerek karısını nefretle andı. Onu hiç sevmiyordu (Tolstoy, 2011:123).

Wilde'in da bilimselliği çok önemseyen ve her şeyin üstünde tutan karakterleri vardır.

Öğrenci başını kaldırıp baktı ve dinledi, ama Bülbül'ün söylediklerini anlamıyordu, çünkü o yalnızca, kitaplarda yazılı olanları biliyordu (Wilde: 2008- 27).

"Aşk ne kadar da saçma bir şey!" dedi Öğrenci yürürken. "Mantıktın yarısı kadar bile yararlı değil, hiçbir şeyi kanıtlamaya yaramaz. Her zaman olmayacak şeylerden bahsediyor ve insanı gerçek olmayan şeylere inandırıyor. Zaten oldukça da yararsız; bu çağda ancak yararlı olan değerlidir. Felsefe'ye geri dönüp Metafizik çalışacağım." (Wilde: 2008- 31).

Diğer yabancı eserlerde de bilimselliğin önemi ve bilginin değerine vurgu yapılır.

Noel kutlamaları için spor salonunda sergilenecek olan ve daha önce de belirtildiği gibi Johnny'nin yazdığı oyunun adı, "Uçan Sınıf"tı. Oyun beş perdeden oluşuyor ve değişik yerindeyse ileriye yönelik bir kehanete dayanıyordu. Belki de gelecekte uygulanacak olan bir öğretim yöntemini betimliyordu (Kastner,2010: 30).

Elektrik düğmesinin etrafına ortası delik bir mukavva parçası yerleştirmiş, o mukavva parçasının bir ucuna da yatağına kadar uzanan bir ip bağlamıştı. Çok tuhaf bir düzenekti ama nasıl çalıştığını tam olarak anlatamıyorum, çünkü ben "uğraşıp duran-her şeyi bilen" bir mühendis olmak istemiyorum. Ama Lasse olacakmış, o öyle diyor. "Uğraşıp duran-her şeyi bilen" bir mühendis (Lindgren, 2008: 12).

Lasse bizi ormanın cinler, devler ve cadılarla dolu olduğuna inandırmaya çalışıyordu. Belki de öyleydi. Ama biz şimdiye kadar bunlardan birini görmemiştik. Hava açık olduğu zamanlar gökyüzü yıldızlarla kaplı oluyordu. Lasse'ye göre gökyüzünde iki milyon beş yüz bin elli dört tane yıldız vardı (Lindgren, 2008: 75).

Winnie masallara inanmazdı. Büyülü bir asaya sahip olmak istememişti hiç, evlenme hayalleri kurmamıştı ve büyükannesinin perilerini de çoğu zaman komik bulurdu (Babbitt, 2010: 32).

“ Kurbağalar su içmez Winifred. O şekilde susuzluğunu gidermesini sağlayamazdı.”

“Hiç su içmezler mi yani?”

“Hayır. Sünger gibi derileriyle çekerler suyu. Yağmur yağdığında.”

“Ama hiç yağmur yağmıyor ki? dedi Winnie telaşla. “Onun üzerine biraz su serpebilirim, öyle değil mi? Herhalde bu bir işe yarar, değil mi?”

“Eh, bence de işe yarayabilir,” dedi büyükannesi (Babbitt, 2010: 86).

Yerli eserlerde daha çok aklın önemi, bilen birilerine danışılması gerektiği, bilgeliğe verilen önem, hakikatin bilgisine ulaşmak için verilen mücadelenin değeri önemsenirken, yabancı eserlerde daha çok hurafe ve gelenekten kaynaklanan şeylere itibar edilmeyeceği ve bilimsel olana değer verilmesi gerektiği üzerinde durulur. Sonuç olarak da bütün eserlerde bilginin ve aklın önemi, bilen ve aklını kullanan, okuyarak araştırarak bilgiye ulaşmanın değerli olduğu mesajı verilmektedir.

4.6. ÇALIŞKANLIK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Çalışkan; “Çok çalışan, çalışmayı seven, faal” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 168). anlamına gelirken, çalışkanlık; “Çalışkan olma durumu, faaliyet” (Güncel Türkçe Sözlük) şeklinde tanımlanmaktadır. Çalışkanlık yerli ve yabancı eserlerde övgüyle söz edilen ve her fırsatta tavsiye edilen bir değerdir. Kendi işini kendin yapman gerektiği, alın teriyle geçimini sağlaman gerektiği vurgulanır. Çalışkan olanların her zaman iş ve sanat üreteceği, dolayısıyla mutlu yaşayacağı, tembellerin ise hem geçimini sağlayamayacağı, hem de zamanla kendi kendilerini tüketeceği üzerinde durulur.

Kemal, eserinde tembel insanları eleştirmekte, boşta kalmamak ve çalışmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Bütün bu işler olup bittikten sonra, revirin boyuna işleyen kapısından girip çıkanların şaşan bakışları ve şaşkın sesleri önünde, Ali, bir acayiplik vesilesi olmaya alıştı. Yalnız, bir türlü akıl erdiremediği şey, bu bir sürü kocaman erkeğin, hasat

yapıldığı, işlerin bu en civcivli zamanında burada nasıl tembel tembel gevezelik edebildikleriydi. Yavaş yavaş buna da alıştı (Kemal,2010:65).

Ali mutfağa geldi. Aşçının bamya ayıkladığını görünce, “Kolay geesin!” diyerek sokuldu.

Elleri arkasındaydı. Aşçıyı uzun uzun seyrettikten sonra, “Boşta canı sıkılıyo adamın,” dedi. “Bir bıçak vey de bamya ayıklayım bayi.” (Kemal,2010: 71).

Mevlâna, Mesnevi’sinde anlattığı hikâyede çalışkan olanların emeğinin karşılığının verilmesi gerektiğini, ücretler verilirken de çalışanla çalışmayanı ayırmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Bir gün beyleri Sultan Mahmud’a:

-Eyaz denilen bu kölenin ne marifeti var ki, sen ona otuz kişinin maaşı kadar maaş ödüyorsun, dediler (Mevlâna,2007:157).

Böylece Eyaz tek başına otuz beyin edinemediği bilgiyi edinmiş, başaramadığı işi başarmıştı (Mevlâna,2007:158).

-Kışa dayanamıyorum artık!.. Sağ olur da yaza erişirsem, dişimle, tırnağımla çalışıp, çabalayacağım, taştan bir kulübe yapacağım der (Mevlâna,2007:181).

Naci, eserinde çalışıp kendi ekmeğini kazanan, kimseye yük olmayan, evinin geçimini temin eden karakterleri övmüş, çalışmanın verdiği mutluluktan söz etmiştir.

Kazancı öyle bir iki ev idare edebilecek kadar olduğu halde büyükçe bir ev edinmek, hizmetçi tutmak, halayık almak gibi fikirlerde bulunmaz. “Bu evi kendim yaptırım. Severim. Kalabalığımız yok. Bize yetip gidiyor. Dükkânda kendi malımız. Çalışıp kazanıyoruz. Güzel güzel geçiniyoruz. Cenabıhakk’a şükredelim. Bize verdiği nimetlerin kadrini bilelim... İçimizde yabancı bulunmasın. Hizmetçi, halayık derdi çekilmez. Kendi işinizi kendiniz görün. Allah yardım eder. Merak etmeyin. Hizmetçilik, halayıklı evlerde bu saadet bulunmaz...” (Naci,2010:14).

Evine o kadar güzel bakar ki gören aileler gıpta ederler. “Keşke bizimde öyle bir babamız olsa!” derler. Her şeyin iyisinden satın almak merak olduğundan evde her türlü ihtiyacın en iyisinin bulunmasından başka biz çocukların arzu edebileceğimiz yemiş vesairenin her türlü de dolaplarda durur (Naci,2010:14).

Çoğunlukla geceleri dahi dükkânla ilgili işlerle meşgul olurdu. Dostları bunu bildiklerinden pek nadir olarak gece ziyaretlerinde bulunurlardı (Naci,2010:16).

Hacı efendi pek hoş bir adam idi. Çalışkan, iyi huylu, güler yüzlü idi. O vakit Fatih civarında oturan Kubbe Tekke’nin şeyhi bulunan Hamdi Efendinin müritlerindendir. Sonra ona damat olmuştur (Naci,2010:43).

Hacı efendiyi sonradan çok takdir ettim. Kendisi için bir tekkede rahatça oturup vakit geçirmek pek kolay olduğu halde çalışkanlığı tercih etmişti. Hem derviş hem şeyh hem saraç kalfası idi (Naci,2010:44).

Her sabah erken kalkarak işinle meşgul ol, mutlu olursun (Naci,2010:61).

Güney anlattığı masallarla, çalışan, alınının teriyle kazanan karakterlerden övgüyle söz ederken, tembellik yapan, miskin miskin gezen karakterleri eleştirmektedir.

Dükkanın, tezgahının başını bekler; el emeği, alın teriyle kıt kanaat geçinir gidermiş. Yeryüzünde dikili bir ağacı yokmuş ama, filiz gibi üç oğlu varmış. Büyüklerinin adını sanını bilmiyorum. Küçüğünki Mistik mi ne imiş!... Bunların biri kılıçtan keskin, ikisi birbirinden miskinmiş (Güney,2010: 40).

Bu eksiketeğin Allah'tan gayrı kimi, kimsesi yokmuş, muhanete avuç açmaktansa ellerini saçak, saçlarını süpürge eder; alınının teriyle geçinir gidermiş... (Güney,2010: 96).

Bereket versin, günün birinde hayırlı bir kısmet çıkmış da, Gül Kız, allı pullu gelin olup kapı ardından kurtulmuş. Talihinden kocası da ağzı var, dili yok, kuzu gibi bir adamış; kimsenin bir tüyüne dokunmaz, yerdeki karıncayı bile incitmekten sakınırmış. Velakin alınının teriyle geçindiği için, evin bütün işi Gül Kıza bakıyormuş (Güney,2010: 154).

"A gül kızım, güllü kızım demiş; ne diye gözlerini sele veriyorsun! Yaratan yaratırken senin de her parmağına bir hüner vererek yaratmış ama, demir bile paslanır işlemeye işlemeye... Anan rahmetli, seni gül yerine koyup da göğsünde taşıyacağına, önüne iş verip de parmaklarını işletseydi, ellerin her işe yatarı şimdi... Sen de evini, ocağını gül gibi yapar, kendi yüzünü de ağartırdın, kocanın yüzünü de... (Güney,2010: 157).

... Eh, oğul yok, uşak yok; koç yok, koçak yok; geçinmeyecek ne başları var! Dağa gider, odun eyler; bağa iner, bel beller; muhanete muhtaç olmadan geçinir giderlermiş. Günlerden bir gün, baş başa vermiş de, başlarından geçini konuşup duruyorlarmış (Güney,2010: 162).

Zarifoglu, eserinde çalışkanlığın ve kendi işini kendinin yapmasının, alın teriyle geçimini temin etmenin ne kadar değerli olduğunu dile getirir.

Böylece tekrar yatabilir. Ama o zaman güneş doğacak, yiyecekler ısınmış ve ekşimiş olacak, çiğ taneleri bozulmuş, dallar karışmış, diğer serçeler, hatta kurbağalar, toprak süren inekler, hatta hatta karıncalar, çalışıp yorulmuş bile olacak (Zarifoglu, 2005: 10).

Çorbasını içti. Çocuklarına sıcak gözlerle baktı. Karısına güzel sözler söyledi. Desturla çıkıp çalışmaya gitti. Ve bütün gün üzerine rahmet yağdı (Zarifoğlu, 2005: 28).

Karıncalar hayatlarının ilk ve son gününü yaşıyormuş gibi çalışıyorlar (Zarifoğlu, 2005: 32).

Kahvehanede oturup bir işleri olmadığı için belki de sevinen, çalışmadan yaşamayı bir altın bilezik, yaldızlı bir esvap sananlar bile kendi hayatlarının bilinci içerisinde, kendi gövdelerinin ağırladığı duygularla dopdolular. Niceleri uzuvlarındaki kıvılcıkları dinleyerek hayatı, bu küçük parçalardan yayılan buğular içerisinde algılıyorlar (Zarifoğlu, 2005: 55).

Çift süren insanlar okumasını bilenler için toprağa yazılar dokuyorlar. Hayat kıvılcıkları etraflarında pervaneler gibi.

Güneş, boyunlarına sardıkları mendilleri ter içinde bırakıyor. Çalışmanın suyu bu. Onun için sofrada her kırıntısını ayrı ayrı takip ederek ve onların içinde Allah'ı anarak dönüp duran canları düşünerek, zerresini heba etmezler ekmeğin (Zarifoğlu, 2005: 56).

Kadınlar da yetişkin kızlarla beraber tarlalarda, bahçelerde erkeklerle beraber çalışıp duruyor ve öğle yemeği için götürülmüş azıklarının başına bir hal gelmesin diye sık sık bakışlarını o yana çeviriyorlar (Zarifoğlu, 2005: 57).

Avcı adam o gece de geç vakte kadar solondaki(salondaki) masanın başında çalıştı (Zarifoğlu, 2005: 58).

Adam lastik ve karton parçalarını keserek bazı malzemeleri evde kendisi imal ediyor, masanın üzerine yayılı karmaşanın içerisinde tatmin olarak çalışıyor, bütün bunlardan her şeyden zevk alıyordu. Aksi takdirde nasıl avcı olabilir, her hafta muntazaman ve kendi ifadesiyle ava gidebilirdi. Aşkla yapıyordu işini (Zarifoğlu, 2005: 59).

Cumalı, serçeler üzerinden çalışmanın hayatı devam ettirmek için şart olduğunu anlatır.

Bütün gün oradan oraya uçuyor, arpa, buğday taneleri, küçük böcekler taşıyordu eşine. Sırasında kendi yemiyor, bulabildiklerini eşine getiriyordu. Onun bu aşın(aşırı) çalışmaktan yorulduğunu gören eşi her zaman, "Hadi sen de benimle bir şeyler ye!" derdi (Cumalı, 2010:30).

Fikret de şiirleriyle çalışmanın önemine karıncalar üzerinden dikkat çekerken, işledikçe makinelerin çarklarına kuvvet geldiği üzerinden de çalışarak ancak kendimizi geliştireceğimizi vurgular. Ayrıca, çalışanlar sanat üretir, işe yarama duygusunu tadar.

*Karıncayı tanırsınız:
Minimini bir hayvandır,
Ama pek çalışkandır (Fikret, 2005: 44).
Hiç işsiz oturmamalı.
İşledikçe bu makine
Çarklarına, dişlerine
Kuvvet gelir. Boş duranın
Tembel tembel oturanın,
Bugün artık ekmeği yok.
Evet, işsiz oturan çok;
Ama hepsi de tok değil,
İşsiz duran pek çok değil.
İşlemeli el, kol; bunlar
İşledikçe boğaz doyar.
İnsan gözleriyle görür...
“Alet işler, el övünür,”
Derler, her söze kanmayın,
İşitin de inanmayın!
El tutarsa yürür saban
Eldir sabanı yapan (Fikret, 2005: 49).
Çalışan her işi görür;
İnsan için sanat çoktur.
Yapılmayacak iş yoktur.
Elim işler, işim ürer; (Fikret, 2005: 50).*

Rasim, çocuk karakterinin derslerine çalışmasını, okuyup başarılı olmasını övgü dolu sözlerle anlatır.

Uslu oturursan, yaramazlık etmezsen, dersine çalışırsan seni kalfa dövmez (Rasim, 2004: 34).

Kalfa, çalışkanlığımdan, anlattığım yünden dolayı, usluluğum sebebiyle beni pek çok seviyordu (Rasim, 2004: 65).

Çalışmamı, terbiyeli olmamı rica etti.

Peki, çalışırım! Ben onun dediklerini yapmazsam kimin dediklerini yaparım!
(Rasim, 2004: 107).

-Rasim, yavrum! Göreyim seni... Yüzümü kara çıkarma; oku, çalış, ben her zaman gelir, seni görürüm (Rasim, 2004: 108).

Dede Korkut Hikâyeleri de çalışmadan, hareket etmeden kalmanın insanı bir yere götürmeyeceğini, çalışmak gerektiğini vurgular.

*Yata yata yanımız ağrıdı,
Dura dura belimiz kurudu,
Yürüyelim beyler!* (Cilasun, 2005: 26).

Safa da anlattığı masallardaki kahramanlarıyla, çalışmak ve kendi işini yapmak, tembellikten uzak kalmak gerektiğini vurgular.

—Ben bu Alâeddin'in geleceğiyle ilgileneneğim (Safa, 2011: 80).

—Sen büyüdüğün zaman evini nasıl temiz tutacaksın? Eğer bugünden itibaren çalışkan, becerikli ve hamarat olmazsan, büyüdüğün zaman hiç iyi bir ev kadını olamayacaksın! (Safa, 2011: 88).

Ayılardan evi sana her zaman hatırlamalı, öğrenmeli ki, kendi işini kendin görmek ve hiç kimseye muhtaç olmadan yaşamak, mutlu olmanın en iyi çaresidir (Safa, 2011: 98).

Nazan, o günden sonra tembelliği bıraktı, kendi işlerini kendi görmeye başladı. Üzerine tembellik çökmeye başladıkça ayıların evini aklına getiriyor, yerinden kalkıyor: (Safa, 2011: 98).

—Ben ayılar kadar olamaz mıyım, diyerek çalışıyor, çalışıyordu (Safa, 2011: 98).

Eğer sen çalışmazsan açlıktan ölüyoruz (Safa, 2011: 99).

Hep çalıştılar, çalıştılar, çalıştılar...

Hala da çalışıyorlardı (Safa, 2011: 125).

Tolstoy'un karakterlerinden Simon, Simon'un karısı ve Mikael çok çalışkan, işlerini ustalıkla yapan insanlardır. Nikita da aynı şekilde işini çok iyi yapan, çalışkan ve dürüst bir kişiliktir.

Simon adında fakir bir kunduracı, küçük bir köylü kulübesinde karısı ve çocuklarıyla birlikte yaşıyordu. Başka insanlar gibi kendine ait ne bir evi ne de bir tarlası vardı. Kazancın az, ekmeğin pahalı olduğu o zamanlarda, elinin emeği ile geçimini sağlayan Simon, kazancıyla ancak ailesinin karnını doyurabiliyordu (Tolstoy, 2011:6).

Simon'un karısı Martryona, o gün bütün işlerini erkenden bitirmişti. Odun kesmiş, su getirmiş, çocuklarının karnını doyurmuş, kendiside yemeğini yemiş, şimdide oturmuş düşünüyordu. Kendi kendine: "Acaba ekmeği bugün mü yapsam yoksa yarına mı bıraksam?" diye düşünüyordu (Tolstoy, 2011:15).

Bak arkadaşım, insanın karnı yiyecek ekme ister, çıplak bedenide giyecek elbise... insan hayatta başkalarına muhtaç olmamak için çalışmak zorundadır. Senin elinden ne iş gelir? (Tolstoy, 2011:25).

Mademki insanlar çalışıyor, o halde bende çalışmalıyım (Tolstoy, 2011:25).

Ama yaşamak için çalışmak zorundasın. Benim dediğim gibi çalışırsan sana hem yemek hem de yatacak yer veririm (Tolstoy, 2011:26).

Simon, ne gösterdiyse Mikael hemen öğrendi, öyle ki üç gün sonra bütün hayatı boyunca ayakkabıcılık yapmış gibi iyi dikiş dikiyordu. Durmadan çalışıyor, çok az yemek yiyordu (Tolstoy, 2011:26).

Olur. Hiç çocuk ayakkabısı dikmedik; ama yapabiliriz. Mikael işinde çok ustadır, elinden her şey gelir (Tolstoy, 2011:39).

Nikita, yakın köylerden birindendi. Ömrünün çoğunu başkalarının yanında usaklık yaparak geçirmiş, evsiz barksız, dünyada bir dikili ağacı olmayan elli yaşlarında biriydi. Çalışkan ve kuvvetli olması, işini severek yapması, en önemlisi de iyi huylu ve uysal olması sayesinde aranan usaktı. Ne var ki yılda birkaç defa zil zurna sarhoş olur, elinde avucunda ne varsa satardı. Daha da kötüsü böyle zamanlarda taşkın, kavgacı biri olduğu için hiç bir yerde uzun süre çalışamaz ve kovulurdu (Tolstoy, 2011:63).

Vasili de onu birkaç kez kovmuştu. Ancak Nikita'nın çalışkanlığı, dürüstlüğü evdeki hayvanlara iyi bakması ve en önemlisi de çok az ücretle çalışmasından dolayı onu tekrar işe almıştı. Böyle bir işçinin seksen ruble hakkı olduğu halde o Nikita'ya kırk ruble verirdi. Üstelik onu da toplu olarak vermezdi. Parasının bir kısmını dükkândaki malları Nikita'ya ateş pahasına satarak öder, kalan parasını da parça parça verirdi (Tolstoy, 2011:64).

Nikita, bir şey söylemeden başını salladı. Büyük bardaktaki çayı çabuk soğusun diye tabağa dökerek çalışmaktan şişmiş parmaklarını çayın buharında ısıttı. Sonra şekerden bir parça ısıtarak ev sahiplerine başı ile selam verdi (Tolstoy, 2011:98).

Pek çok zavallının sandığı gibi şansla zengin olunmuyor (Tolstoy, 2011:120).

Neyse Allah tembeli sevmez, zahmetin karşılığını verir. Tembeller, uyusuklar başaracak değil ya, ben başaracağım. Hele bir sigara daha içeyim (Tolstoy, 2011:122).

Collodi'nin kahramanı Pinokyo ise, çalışması ve başarılı olması gerektiğinin farkındadır. Ancak hem kendi tembelliği, hem de kötü arkadaşları yüzünden bir türlü çalışkan olamaz ve neredeyse başına gelmeyen kötü hadise kalmaz.

- *Okula gitmek hoşuna gitmiyorsa, niçin bir sanat öğrenmiyorsun, hiç olmazsa namusunla kazanmak için (Collodi, 2008- 11).*

- *Bugün hemen okumayı öğrenmek istiyorum okulda. Yarın yazı yazmayı, öbür gün de sayıları öğrenirim. Sonra, becerikliliğimi gösterip çok para kazanırım; kazanacağım ilk parayla babama kumaştan güzel bir ceket yaptırmak istiyorum. Ama ne kumaşı? Bütünüyle altın ve gümüşten bir ceket yaptıracağım ona, düğmesini elmadan. O zavallı babamın gerçekten hakkı bu. Bana kitap almak, beni okutmak için gömlekle kaldı bu sokakta... Ancak babalar böyle özverili olabilir! (Collodi, 2008- 21).*

- *Biz, diye Tilki yeniden söze başladı, kendi çıkarımız için çalışmıyoruz, biz yalnız başkalarını zengin etmek için çalışıyoruz (Collodi, 2008- 32).*

İnsanın namusuyla birkaç kuruş biriktirebilmesi için ya kollarıyla ya da kafasının gücüyle bu parayı kazanmayı bilmesi gerektiğine inanmak zorunda kaldım (Collodi, 2008- 53).

- *Hak ettim bunu! Hak ettim! diyordu. Tembellik, serserilik yapmak istedim. Kötü arkadaşlara uydum, bu yüzden de talihsizlik hiç peşimi bırakmıyor. Herkes gibi bir çocuk olsaydım, okumaya, çalışmaya, istekli olsaydım, zavallı babacığımın bir evde kalmış olsaydım, bu saatte, burada, dağ başında bir köylünün bekçi köpekliğini yapıyor olmazdım. Ah, yeniden dünyaya gelebilseydim! Ama çok geç artık, sabır gerek şimdi!(Collodi, 2008- 59).*

Yarım saat yürüdükten sonra, 'Çalışkan Arılar Köyü' adında bir köy vardı. Sokaklar, işleri peşinde oraya buraya koşuşan insanlarla doluydu. Herkes çalışıyordu, herkesin yapacak bir işi vardı. Tembel, boş gezen birini mumla arasanız bulamazsınız (Collodi, 2008- 70).

Sadaka istemekten utanıyordu; babası her zaman, yalnız hasta ve yaşlı olanların sadaka istemeye hakkı olduğunu söyledi çünkü. Bu dünyada gerçek yoksullar, yardıma ve acımaya hakkı olanlar, yaşlılık ya da hastalık nedeniyle, ekmeklerini kendi emekleriyle kazanamayacak durumda bulunanlardı yalnız. Bunların dışında herkes çalışmak zorundaydı; çalışmayıp aç kalırlarsa kendilerinin bileceği işti bu (Collodi, 2008- 70).

- *İyi çocuklar çalışmayı severler, sense...*

- *Bense tersine, bütün yıl serserilik, tembellik ediyorum (Collodi, 2008- 74).*

- Oğlum, dedi Peri, böyle konuşanların sonu ya hapisane olmuştur, ya hastane. İnsan, varsıl da olsa, yoksul da olsa, bir şeyler yapmak, çalışmak zorundadır bu dünyada. Kendini tembelliğe bırakanların sonu hep kötü olmuştur. Tembellik çok kötü bir hastalıktır; hemen, daha çocukken iyileştirmek gerekir bu hastalığı; büyüdükten sonra iyileşmez artık, yoksa... (Collodi, 2008- 75).

Gerçekten, yılsonu sınavlarında, okulun en çalışkan öğrencisi olmak onurunu kazandı; genel davranışları o kadar övüldü, hoşnutluk verici bulundu (Collodi, 2008- 94).

- Ne önemi var benim için yeni giysinin? Ona yardım edebilmek için, üzerimdeki bu paçavraları da satarım! Git, Salyangoz, çabuk ol. İki gün sonra yine gel buraya, sana birkaç kuruş daha verebileceğimi umarım. Şimdiye kadar babama bakmak için çalıştım; bugünden sonra, iyi Perim'e de bakmak için beş saat daha fazla çalışacağım. Güle güle, Salyangoz, iki gün sonra bekliyorum seni (Collodi, 2008- 137).

Wilde da çalışmanın gerekliliğine ve tembelliğin günah olduğuna vurgu yapar.

“‘Şuna bak,’ demiş Değirmenci, ‘amma da tembelsin. Sana el arabamı vereceğimi düşünürsek, daha çok çalışmanı beklerdim. Tembellik büyük bir günahdır.’ (Wilde, 2008: 51).

Yabancı eserlerin yazarları da çocuk karakterlerinin çalışmasını ve başarılı olmasını övücü sözlerle dile getirmişlerdir.

-Burada boğa gibi yağlandım ve şiştim, dedi. Tembellik ve rahat bütün iyi niteliklerimi alıp götürdü.

Birden yataktan fırladı. Artık tembellikten nefret ediyordu (Pyle, 2005: 92).

Öykü, yirmi yıl önce sizin demir karyolarınızda uyuyan, sınıfta ve yemekhanelerinizde oturan küçük bir dokuzuncu sınıf öğrencisi hakkında. Cesur, çalışkan bir çocuktü (Kastner,2010: 87).

Çocuk derhal büyük bir gayretle çalışmaya koyuldu (Kastner,2010: 135).

Babam akşamları bodrum katındaki marangoz atölyesinde çalışarak sihirli elleriyle bir çekmeceli dolap, bir yuvarlak masa, kitaplık ve üç sandalye yapmış, ayrıca hepsini de beyaza boyamıştı (Lindgren, 2008: 17).

Şamatalı Köy'ün bütün çocuklarının karneleri iyiydi (Lindgren, 2008: 27).

Ama bütün şalgam tarlasının tamamının seyretilmesi gerektiği için çalışmaya mecburdük (Lindgren, 2008: 31).

Yerli eserlerde daha çok dikkatimizi çeken çalışkanlık vurgusu, yerli ve yabancı hemen hemen bütün eserlerde gözlenmiştir. Eserlerde çalışkan karakterden övgüyle söz

edilirken, tembel olanlar eleştirilmektedir. Geçimini alın teriyle kazanmak gerektiği, çalışanların başarılı ve mutlu olacağı, iş ve sanat üretebileceği vurgulanmıştır.

4.7. DAYANIŞMA İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Dayanışma; “Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda yardımlaşması, birbirlerine karşılıklı bağlanması” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 209). şeklinde tanımlanmıştır. Eserlerde sıklıkla rastlanan bir diğer değer de dayanışmadır. Dayanışma daha çok yapılan işlerin kolaylıkla ve yolunda ilerlemesi için bir yol olarak gösterilir.

Mevlâna dayanışmayla işlerini yürüten bir grup insandan bahseder.

Kement atan, yüksek bir yere kement attı, hepsi tırmanıp çıktılar. Koku alan devamlı etrafını koklarken:

-Hah!.. Bulduk...Şurada eşsiz bir hazine var, dedi. Padişahın hazinesinin duvarını göstererek. Delik delen deldi duvarı, içeri girdiler, her biri gücü yettiğinde, umudunun ulaştığında aldı alacağını, çıkıp döndüler yerlerine (Mevlâna,2007:165).

Güney’in Keloğlan karakterine insanlarla dayanışma içerisinde olmak ve onlara yardım etmek için onlarla birlikte davranmak ve onlara dinlenmeleri için bir han yaptırılması tavsiye olunmuştur.

- Keloğlan, der, sen başından büyük laf ediyorsun ama, kazın ayağı öyle değil... Öyle olsaydı cümle alem Çıtçıtıl Bey için ahü zar eder miydi? İmdi, sen de adam olayım dersin, ne nefsini kayır; ne de elaleminden kendini ayır, ağlayanla ağla; gülenle gül! Daha da yiğitsen, herkesin yorulduğu yere bir han yap. Dünya dönerse, ancak böylelerinin yüzü suyu hürmetine döner, der, bir de Keloğlan döner, bakar ki, ne baksın! Görünürde ne çoban var ne sürü var... (Güney,2010:13).

Zarifoğlu ise, kuşlar üzerinden dayanışmanın önemini veciz sözlerle ifade etmektedir.

Birbirleriyle besleniyor, birbirlerini kovalıyor, birbirleriyle yan yana oturuyor, birbirleriyle yalnızlıklarını gideriyor ve birbirlerinden kuvvet alarak devam ediyorlar. İnsanlar da böyle değil mi? (Zarifoğlu, 2005: 16).

Çocukların sık sık kızarttıkları bu bir lokma etin, kardeşler veya arkadaşlar arasında nasıl yokluktan çıkmış gibi paylaşıldığını tam olarak bilemezdi tabii. Fakat paylarına düşecek sakız kadar bir çiğnemlik eti nasıl yediklerini, kemiklerin üzerindeki parçacıkları nasıl canavarlaşmış dişleriyle koparmaya çalıştıklarını ve kemik

parçalarını kurutuncaya kadar yaladıklarını hisseder gibi oldu ve yüreğinin yağı eridi (Zarifoğlu, 2005: 51).

Avcılar genellikle hafta sonlarına çoğalır. Diğer günlerde avlanarak geçinenler kıyıdağı ağaçlıklarda, daha çok da gölde botlarıyla avlanırlar. Avlanıyor, bunları evlerine taşıyorlar. Fazla vurdukları zamansa eşe dosta dağıtıyorlar (Zarifoğlu, 2005: 57).

Cumalı ise, serçelerin aralarındaki işbirliğinden söz ederken, hayvanların yiyecekleri nasıl pay ettiklerinden bahseder.

Serçeler aralarındaki görev bölümüne uyarak, gündeğumundan hava kararıncaaya kadar kavağın uç dallarında ikişer ikişer nöbet tutarlardı (Cumalı, 2010:12).

Sonççek'in annesinin her yemekten sonra avluya silkelediğı sofrayı örtüsünden düşen kırıntıları, yiyecek artıklarını bölüşmekte tavuklar, horozlara ortak oluyorlardı (Cumalı, 2010:15).

Ben burada bu kimsesiz küçük serçeye göz kulak olurken, git Sonççek'e haber ver! Gelsin, görsün, ne yapacağımızı bilelim! (Cumalı, 2010:46).

Fikret şiirleriyle, birlikte yapılan işlerin kolaylaşacağını, birliğin güç getireceğini vurgular.

Senin için ben bakarım ve götürürüm.

-Ben de seni istediğın

Yere alır, götürürüm.

Böyle işte:

İki güçsüz birleşince

Birlikte kuvvet bulur,

Güçsüzler böyle kurtulur (Fikret, 2005: 63).

Rasim de dayanışmayla yapılan işlerin başarı getireceğini vurgular.

Sözün kısası, hep beraber, imece ile çıktık (Rasim, 2004: 29).

Köroğlu eserinde de kahramanlar üzerinden dayanışma mesajı verilmiştir.

Benim gücüm yetmez onları kayırmaya, ortak olurum ya dertlerine... (Tecer, 2007: 18).

Biz yanıp yakılmak için gelmedik buraya. Köroğlu bize arka olur diye geldik (Tecer, 2007: 20).

Kardaş gibi bağlılığınızı gördüm. Gönlüm bir daha sizden ayrılmak istemiyor. Beni de kardaşlığa alın (Tecer, 2007: 66).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde Oğuz Beyleri birbirlerine zor zamanlarda destek olmuş ve dayanışma içerisinde yaşamışlardır.

—Çal kılıcını ağam Kanan yetiştirdim, dedi (Cilasun, 2005: 42).

Saymakla Oğuz beyleri tükenmez. Hep yetiştiler (Cilasun, 2005: 42).

Dış Oğuz beyleriyle Deli Dünder sağ taraftan saldırdı. İç Oğuz beyleriyle Kazan merkezden saldırdı. Şöklü Melik'in üzerine vardı. Şöklü Melik'i böğürterek attan yere düşürdü (Cilasun, 2005: 42).

Oğuz'un yiğitleri sayılmakla tükenmez. Bayındır Han yirmi dört kahraman sancak beyini Yigenek'e arkadaş olarak verdi. Beyler toplanıp hazırlıklarını yaptılar (Cilasun, 2005: 109).

Barrie, hikâyesindeki Vendi karakterine çocukların hep birlikte ev yapmak için dayanışma içerisine girmesini şöyle anlatır.

“Hey, bir dakika! Biz onu eve götüremezsek, evi ona getiririz. Yani onun etrafında yeni bir ev inşaa ederiz.” Bu çözüm herkesi mutlu etti ve hepsi Vendi'nin güzelliğine layık, dillere destan bir ev yapabilmek için seferber oldu (Barrie, 2009:82).

Kayıp çocukları tatlı bir telaş almıştı. Sanki bir düğün hazırlığı vardı. Bir aşağı, bir yukarı koşuşturup duruyorlardı (Barrie, 2009:83).

İnşaa edecekleri ev için gerekli malzemeyi taşıyan çocuklar, heyecanlı bir koşuşturmacanın içerisindeydi. İki küçük kardeş, ablalarının evinin inşaatında çalışmak üzere koşuşturan hizmet seline kapıldı. (Barrie, 200:84).

Tolstoy'un karakterleri işlerini dayanışmayla yapan insanlardır. Ona göre, insanlar farklı karakterlerde ve yeteneklerde yaratılmışlardır ki, birbirlerine muhtaç olsunlar ve bir arada yardımlaşarak, dayanışma içerisinde yaşasınlar.

Eh yavrum, işi aldık almasına da dikkat edelim, bu yüzden başımız belaya girmesin. Deri pahalı, adam belalı. Hiç hata yapmamamız lazım. Hadi evladım senin gözlerin benimkinden daha iyi, eline de iş ustaninkinden daha çok yakışır oldu. Ölçüyü alda deriyi sen kes. Ben, elimdeki şu işi bitireyim (Tolstoy, 2011:33).

Hepsinin evde olduğu bir gündü. Martryona ocağa tencereyi koyuyor; çocuklar sedirden sedire koşuyor ve pencereden dışarı bakıyordu. Simon, pencerelerden birinin önünde ayakkabı dikerken, Mikael öteki pencerenin bir ayakkabıya topuk çakmakla meşguldü (Tolstoy, 2011:37).

Allah'ın insanların birbirinden ayrı yaşamalarını istemediğini, bu sebeple onların her birine ayrı ayrı kendi ihtiyaçlarını öğretmediğini anladım. Allah, onların

birlikte yaşamalarını istiyor ve bunun için her birine hepsinin muhtaç olduğu şeyleri bildiriyordu (Tolstoy, 2011:52).

Siz yorulduunuz galiba. Kazmayı bana verin de birazda ben çapalayayım, demiş.

Bilge adam:

Sağ olun, diyerek kazmayı padişaha uzatıp yere oturmuş.

Padişah iki sıra çapaladıktan sonra biraz durarak sorularını tekrarlamış. Bilge adam yine cevap vermemiş ve ayağa kalkarak elini kazmaya uzatmış:

Şimdi siz dinlenin, birazda ben çapalayayım, demiş (Tolstoy, 2011:56).

İnsan için en gerekli olan kişi içinde bulunduğumuz zamanda görüştüğümüz, şu an yanımızda olan kişidir. Çünkü hiç kimse günün birinde bir başkasına işinin düşüp düşmeyeceğini bilemez (Tolstoy, 2011:61).

Sağ ol arkadaş, birlikten kuvvet doğar. “Bir elin nesi var, iki elin sesi ver.” Demişler. Bak işleri hemen bitirdik, dedi (Tolstoy, 2011:68).

Pinokyo ise, arkadaşıyla karşılıklı bir fedakarlığa girişmişlerdir.

- Öyleyse, diye ekmek içinden beresini atıp dikildi ve kahramanca haykırdı Pinokyo; öyleyse görevimin ne olduğunu iyi biliyorum ben. Haydi, jandarmalar! Bağlayıp atın beni ateşe! Hayır, doğru değil zavallı Arlecchino'nun, gerçek dostum Arlecchino'nun benim yerime ölmesi! (Collodi, 2008- 17).

Diğer yabancı eserlerde de dayanışmanın önemi dile getirilirken, ancak bu şekilde işlerin yoluna gireceği ve kolaylaşacağı vurgulanır.

Üç kardeş de birbirini ele verip, hangisinin geyiği vurduğunu söylemediği için üç delikanlıyı da alıp götürmüşlerdir (Pyle, 2005: 140).

Noel için hazırladıkları armağanları ona Johnny verecekti. Aralarında para toplayıp birkaç armağan almışlardı bile: yün çorap, tütün, sigara ve siyah bir kazak (Kastner, 2010: 39).

Bir gün odaların güneş almasına engel oldukları için bizim babamız ve Olle'nin babası ihlamur ağacını kesmeye karar vermişlerdi. Ama Olle ve Lasse ve Bosse öyle bir yaygara kopardılar ki, babalarımız ağacı kesmekten vazgeçti. Ve o ağaç hala yerinde duruyor (Lindgren, 2008: 14).

Aslına bakılırsa benim, Lasse'nin ve Bosse'nin Orta Çiftlik'e ait olan, Britta ve Anna'nın Kuzey Çiftliği'ne, Olle'nin de Güney Çiftliği'ne ait olan şalgam tarlasında çalışması gerekti ama biz yardımlaşarak çalıştık (Lindgren, 2008: 29).

Eserlerde dayanışma genelde, daha güçlü olmak ve işlerin kolaylıkla yapılması için bir yol olarak yer bulmaktadır. Zor zamanlarda birbirine destek olmak, işbirliği ve karşılıklı fedakarlıkla işlerin yapılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

4.8. DUYARLILIK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Duyarlılık; “Dış etkenlere karşı duyarlı olma durumu, duygunluk, duyarlık, hassaslık.” (Güncel Türkçe Sözlük) anlamlarına gelmektedir. Duyarlılık, birçok eserde yer almış bir değerdir. Merhametli olmak, insanların kusurlarını açığa vurmamak, ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmek konularında duyarlılık gözlenmiştir.

Kemal, eserinde insanların zayıf hallerine ve durumlarına karşı merhametli olmak ve duyarlılık göstermek gerektiğini vurgulamıştır.

“Bahçıvanla hizmetçinin de çocukları vardır herhalde. İşten çıkarırsanız sonra aç kalırlar. Yazık.” (Kemal,2010:49).

“Bizim sınıfta bir kız var, Münevver. Öyle zayıf ki yavrucak. Yüzü de sapsarı. Her gün okulun bahçesindeki okaliptüslerin altında kendi kendine dolaşır. Vallahi ağabey, gördükçe içim parçalanıyor. Öğretmenler bile acıyorlar. Zavallının annesi, o daha iki buçuk yaşındayken ölmüş. Teyzesi büyütmüş.” (Kemal,2010:52).

Baba, kızının duyarlılığını kıvançla seyrediyordu (Kemal,2010:59).

Mevlâna Mesnevi’sinde fakir olduğu için kimseyi hor görmemek gerektiği, insanlara asıl zenginlik kazandıranın gönül zenginliği olduğu, emanete karşı duyarlı olmak ve insanların kusurlarını gizlemek gerektiği üzerinde durulur. İnsanlara karşı şefkatli ve merhametli olma konularında duyarlılık geliştirir.

-Tertemiz, suçsuz birisine fakir diyerek onu hakir görmek günahtır. Unutma ki onun gönlü zengindir. Gönül zenginliği, Allah’ın sevdiği kulu için bir lütuftur, der (Mevlâna,2007:56).

-Bilmem ki dedi avcı, bir yetimin emaneti bana...(Mevlâna,2007:91).

Ama sonuçta dördüniün de namazı bozuldu. Âlemin ayıbını söyleyen daha fazla yol kaybeder. Ne mutlu o kişiye ki kendi ayıbını görürse o alınır, o ayıbı kendisinde bulur.

Çünkü insanın yarısı ayıptandır, yarısı kayıptan! Madem ki başında onlarca yara var, merhemini başına vurmalsın. Yarayı ayıplamak, ona merhem koymaktır (Mevlâna,2007:185).

Peygamber, canım hakkı için dedi, yoksul düşen zengine, hor hakir bir hale gelen yüceye, yahut da bilgisizlikle şöhret kazanan Mudar kabilesinin arasına düşmüş saf ve temiz alime acıyın (Mevlâna,2007:214).

Naci'nin kendi çocukluğunu anlattığı eserinde Ömer de, annesi ve babası gibi hayata ve insanlara karşı çok ince düşünen, merhametli ve duyarlı kişilerdir.

Sana ne oldu oğlum? Ne ağlıyorsun? Hırkanı niye çıkardın? Vah vah! Nedir bakayım söyle, diye üzüntüsünü gösterdi (Naci,2010:10).

Terbiyeli bir İslam ailesi içerisinde yetişmiş güzel huylu bir adamın kalbi, hissiyatı nasıl olur? Babanın kalbi, hissiyatı işte böyledir. Kimseye fenalık etmemiştir; aksine pek çok kimseye iyilik etmiştir. Doğruluk, mertlik kendisine babası Ahmet Ağadan miras kalmıştır. Biraz hiddetli görünür; fakat uygunsuz hiddet etmez. Gazabını tahrik eden hususlar mutlaka İslam terbiyesine, insaniye yakışmayacak şeylerdir. Yüreği aile muhabbetiyle dolu olmakla beraber hiçbir vakit şımartıcı muamelede bulunmadığından ev halkının heybetinin tesiri altında bulunur. Bu tesir dövüp sövme gibi bazı sebeplerle oluşmamıştır, kendisinin halinden tabii bir şekilde oluşmuştur. Dünyada kimseye muhtaç olmamak kadar bahtiyarlık olamayacağına kani olduğundan işleriyle meşgul olmayı pek sever (Naci,2010:13).

Pirinç, yağ gibi şeyleri daima toptan satın alır. Hatta komşulardan bazılarının dikkatini çekmemek için bunları eve akşamdan sonra getirir. O küçük ev bir büyük saadethane halindedir. Orada insan hakikaten mesut olur; fakat sahibinin rızasına zıt harekette bulunmamak şartıyla. Mesela kendisinin izni olmaksızın komşuya gitmek mümkün değildir... (Naci,2010:15).

Birden bire annemin gözlerinden yaş boşandı. Ağabeyimle bende o vakitler her şeyden ziyade ağlamaya meyil vardı. Ayrıca bizde o an annemle birlik olduk. Matem yenilendi. Bir de annem “Ah benim yetim kalan evladım!” diye beni tutup bağrına basmasın mı? Bütün bütün bittim! İşte o zaman üçümüz birden öyle bir ağlaştık ki Cenabıhak ile bizden gayri herkesten gizli olan bu heyecanlı manzara ilahi merhamet denizini coşturmuştu. Evet, hiç şüphe etmem (Naci,2010:18).

Niçin saklayayım? Şu satırları yazarken ağlıyorum. Belki de o zaman bu kadar ağlamamışımdır! (Naci,2010:18).

O bahçede bir de mezar vardı. Bunun sahibini oraya kendi elimle defnettim. Sahibi bir ispinoz kuşçağıdır ki bir müddet kafeste beslemiş idim. Pek sevimli idi. Bir gün kafesin içinde tüylerini kabartmakta olduğunu gördüm. Ertesi sabah biçareyi

cansız, büyük bir üzüntüyle alıp bahçeye götürdüm. Defnettikten sonra başucuna bir de işaret koydum (Naci,2010:20).

Demek ki ben kendi evimde oturmak, isterse cüzi olsun kimseye yük olmamak istiyordum. “Benim varlığımdan şikâyet eden bulunmasın!” diyordum (Naci,2010:25).

Kiracı denilen kişilerin, kiraladıkları evleri ne kadar düşüncesizce kullandıkları meşhurdur. Kiraya verilmiş evi olanlar işin iyisi bilirler. Hâlbuki ben kiracı bulunduğum vakit daha ziyade dikkatli davranmaya mecbur olurum. Yaratılışım beni zorlar. “Ev sahibi benden şikâyetçi değil memnun olmalı.” Fikrinde ısrarcıyım. Elimden geldiği kadar bu neticeyi elde etmeye, diyelim ki, çalışmayacak olsam huzursuz olacağım şüphesizdir. Vicdanen istirahatımı sağlamaya çalışmayayım mı? Hakikaten kendim için çalışıyorum demek olur (Naci,2010:25).

Ben vefat ettiğim gibi Edirnekapısı dışına götürün. Annem Fatıma ile annemin annesi Şerife Zahide'nin kabirleri oradadır. Beni de onların yanına defnedin... Vücudum ağırcadır. Götürenler zahmet çekerler. Kuvvetli arkadaşlarımdan (isimlerini açıkça söyleyerek) ağaları çağırın. Onlar beni götürüverirler. Sen de bulunursun. Oğullarımla kız kardeşini al, Varna'ya götür. Birlikte oturun. Onlar burada kendilerini idare edemezler. Ev ile dükkânı kiraya verirsiniz. Oğullarıma babalık et. Senden başka kimseleri yok demektir...(Naci,2010:55).

Güney anlattığı masallarla insanlara yardım etmek, kimseyi incitmemek ve kırmamak konularında duyarlılık geliştirmiştir.

“Ak yürekli yenge” demiş; “bana ettiklerini ne kırk satırla ödeyebilirler, ne kırk katırla... Bir var ki bu da bir ana, bari ona olmasın; anası günahını kanıyla öderse, kızı da benim gibi bir üvey ananın eline düşer sonra... İyisi mi, ben Allah'a havale ettim; gayrı ne padişaha duyurun, ne de padişah oğluna; aramızda bir sır olarak kalsın bu!” deyince, ana, kız gelip eline, eteğine sarılacak olmuşlar ama, ne elini vermiş, ne eteğini; kendi eğilip yüzlerini, gözlerini öpmüş ve sonra sakladığı bohçayı çıkarıp güller gibi giyinmiş, serviler gibi süzölmüş önlerinde! (Güney,2010: 38).

“Padişahım” demiş, “yetime kılıç kalkmaz; iyisi mi, gönül almak, Kabe yaptırmak, deyin de öyle bir çeşme yaptırın, öyle bir çeşme yaptırın ki, bir olduğundan bal, bir olduğundan kaymak aksın. Gayrı anadan öksüz, babadan yetim kim var, kim yoksa gelsin bu çeşmeye; bal mı istiyor, bal doldursun, kaymak mı istiyor kaymak doldursun küpüne! Bu yüzü gülmedik yetimlerin yüzü gülerse, talih de şehzademizin yüzüne güler...” (Güney,2010: 70).

“A yedi başlım” der; “ bunca yıldır kapındayım, bir güne bir gün bu da kimin iti, köpeği deyip de bir lokma bir şey verdin mi bana? Önüme bir tutam ot atıp bir deri, bir kemik bıraktın beni. Yine insan oğlu insanlığını gösterip ot yerine ot, et yerine et verdi. Bir yudum suyun bile kırk yıl hakkı var. Böyle iken onun şu insanlığını unuttur da bir kılına olsun dokunursam Allah ne der sonra!” (Güney,2010:82).

...ikisinin de ağzı var, dili yokmuş, kimseye gözünün üstünde kaşın var demez; yerdeki karıncayı bile incitmekten sakınırlarmış. Bundandır, yedi mahalle onların üstüne titrer, bir dediklerini iki etmezlermiş ya, başkalarına yük olmaktan korktukları için midir, nedir, “Kaygısız aşım, ağrısız başım!” der, tavada pişirip kulpunda yer, kendi yağlarıyla kavrulup giderlermiş (Güney,2010: 128).

Bereket versin, günüün birinde hayırlı bir kısmet çıkmış da, Gül Kız, allı pullu gelin olup kapı ardından kurtulmuş. Talihinden kocası da ağzı var, dili yok, kuzu gibi bir adamış; kimsenin bir tüyüne dokunmaz, yerdeki karıncayı bile incitmekten sakınırmış. Velakin alnının teriyle geçindiği için, evin bütün işi Gül Kıza bakıyormuş (Güney,2010: 154).

Zarifoglu, sadece kendini değil, diğerlerinin de hayatı konusunda hassas ve duyarlı olunması gerektiği çıkarımında bulunur.

O zaman sırtı ürpermedi, hayır. Çocukların sapan lastiklerini düşünürken soğuk soğuk sırtı ürperiyordu ama bu kez bütün varlığının derinlerinde, yalnız kendi kanıyla ilgili değil tersine bütün kuş neslinin kanıyla ve devamıyla ilgili çok derin, alabildiğine derin ve o nispette kendi can emniyetini aşan, kendi canını düşünmeyi aşan bir korku vardı (Zarifoglu, 2005: 40).

Diğer yerli eserlerde şefkat ve merhamete dayanan duyarlılığa vurgu yapılmaktadır.

Eskisine göre yuvamızın dirlik düzeni için daha çok didiniyor, daha çok yoruluyorum. Bu yorgunluk duyarlığımı yıpratıyor (Cumalı, 2010:10).

Bay Serçe, ışıldayan gözlerle baktı eşinin gözleri içine. Böyle duyarlı bir eşi olduğu için mutluydu (Cumalı, 2010:10).

Bayan Leylek duygulandı:

“Ben de anayım yavrum,”dedi, “ben sadece her annenin kimsesiz küçüklere göstereceği ilgiyi gösterdim sana. Bana teşekkür borçlu değilsin!” (Cumalı, 2010:61).

Çınar dalı, çınar dalı,

Düşkünleri korumalı: (Fikret, 2005: 29).

Bir haftanın içinde, bak,

O gül yüz nasıl sararmış;

Elde mi, ah, acımamak?

Üç aycağız ömrü varmış... (Fikret, 2005: 31).

Kuşçağızlar ararlarmış,

Bulamazlarmış yiyecek;

Ne bir darı, ne bir böcek.

Ben pek acırım onlara;

Hele serçe; o maskara

Yuvasız, yemsiz, ne yapar? (Fikret, 2005: 33).

Yetim çocuk bakılmak ister. İşte konağın yanındaki evimiz bomboş duruyor. Bunları kira köşelerinde süründürmek bizim şanımıza yakışır mı? (Rasim, 2004: 69).

Bu sabah bir garip can çekiyordu. Bir ulak yolda koşuyordu. Bir kervan ipek taşıyordu. Elbet hepsi bir tarafa varmıştır (Tecer, 2007: 22).

Onu üzmemek için kendisiyle bir baba gibi tatlı tatlı konuşarak sordu: (Safa, 2011: 72).

İhsan, annesini (Emine'ye anne diyordu)hüzünlü görmeye dayanamıyordu. O kadar ki, zavallı kadını her zaman teselli ediyordu (Safa, 2011: 73).

Ali birden bire sevindi. Fakat ihtiyar adamın arkasından gitmedi. Bir yabancıнын sadakasını almak istemiyordu. İhtiyar adam o kadar çağırdı, "Gel çocuğum, utanma. Ben de senin baban sayılırım, ayıp değil, gel" dedi. Ali'ye söz dinlemedi (Safa, 2011: 107).

Barrie'nin kahramanları haklar ve sorumluluklar konusunda fazlasıyla duyarlıdır.

Fakat yaşça büyük olduğu için Vendi'nin kardeşlerine göre ayakları yere biraz daha sağlam basıyordu. Geride kalacakların halini düşündü, Peter Pan'ın vaat ettiği hayal dünyası geldi aklına. Kararsızlık içinde kaldı. Fakat Peter Pan, onu nasıl ikna edeceğini biliyordu. "Hey Vendi! Denizkızlarını düşün. Korsanlarla yaşanacak maceraları..." (Barrie, 2009:46).

"Seninde düşündüğüne bak! Herkes rızkını yer. Hem kuşların ağzından kaptığım lokmaları unutuyorsun." John'un bunları söylerken görseydiniz büyümüş te küçülmüş olduğunu sanırdınız (Barrie, 2009:51).

"Vendi, ismini unutursam sen bana, 'ben, Vendi'yim.' diye hatırlat, olur mu? dedi. Fakat daha sonra hatasını anlamış olmalı ki bunu telafi edebilmek için onlara rüzgarın akımına kendini bırakıp havada asılı kalabilmeyi öğretmişti. Peter Pan bu

jestiyle çocukların hayatını iyice kolaylaştırmıştı. Çünkü uyumak onlar için problem olmaktan çıkmıştı (Barrie, 2009:52).

“Bilmem ki! Sizi de kırmak istemiyorum; ama ‘annelik’ sizin zannettiğiniz gibi herkesin yapabileceği basit bir iş değil.” dedi (Barrie, 2009:88).

Bazı akşamlar kafası yara bere olmuş bir şekilde eve gelirdi. Vendi o müşfik elleriyle yarayı temizleyip bandajladı. İşe böyle anlarda Peter Pan coşup dudak ısırta maceralar anlatırdı (Barrie, 2009:93).

Fakat kuşun gökyüzünde dolanıp durmasının sebebi Peter Pan’ın teşekkürüne hayran olması değil. O, yuvanın içerisinde canından bir parçasını, yumurtalarını bırakmıştı ve onların ahvalini merak ediyordu (Barrie, 2009:113).

“Vendi! Uçup da bir yanını incitmemen için seni Kızılderililerin kılavuzunda orman içerisinden gönderiyorum.” Dedi (Barrie, 2009:130).

O gece Nana’yı dışarı attığı için Bay Darling kendisini hiç affetmedi. Kendisinin budalanın biri olduğunu, Nana’nın bile kendisinden akıllı olduğunu söyledi durdu. Aslında o denli iyi yürekli, kötülük düşünmez bir insandı ki çocuk olmadığına tek göstergesi dökülen saçlarıydı. Onu da ektirecek olsa çocuk olmadığına bin şahid isterdi. Kimsenin hakkını yemek istemezdi ve adaleti önce kendi hayatında uygulamayı arzuları. Ayrıca kafasına koyduğu bir işi yapmada inada varan bir kararlılığı vardı. Çocuklar evi terk ettikten sonra bu olayı enine boyuna düşündü ve kafasında adil bir mahkeme kurdu. Kendisini yargıladı (Barrie, 2009:183).

Tolstoy’un ‘İnsan ne ile yaşar?’ sorusunun cevabı sevgi ve merhamettir. O, eserindeki kahramanlar aracılığıyla insanlara yardım etme ve acıma duygularının hayatın özü olduğunu dile getirir.

Zavallı, arkasına yaslanmış baygın gibi duruyordu. Simon, donmak üzere olan gencin yanına yaklaşınca adam kendine gelir gibi oldu, başını çevirip gözlerini açtı ve Simon’un yüzüne baktı. Bu bakış, Simon’un ruhunda gence karşı acıma ve sevgiyle karışık bir his uyandırmaya yetti. Elindeki çizmeleri yere attı, paltosunun çözerek çizmelerin üzerine bıraktı ve acele ile sırtındaki kumaş paltoyu çıkarttı (Tolstoy, 2011:11).

Niçin konuşmuyorsun? Burada durulmaz, çok soğuk, eve gitmemiz lazım. Al şu değneğimi, kendini güçsüz hissedersen üzerine yaslanırsın. Haydi, şimdi yürü bakalım! (Tolstoy, 2011:12).

Kadın, kendisinin olmayan bu çocuklara karşı sevgi gösterip onlara sarılarak ağladığında ben onda yaşayan “merhameti” gördüm ve insanın ne ile yaşadığını

anladım. O zaman Allah'ın bana üçüncü hakikati de gösterdiğini ve beni affettiğini anladım. Bunun üzerine de üçüncü kez gülümsedim (Tolstoy, 2011:50).

Ben insan olduğum zaman kendim için kaygı duyduğumdan değil yoldan geçen bir adamın yüreğinde sevgi olduğundan, kendisi ve karısı bana acıyıp şefkat gösterdiğinden hayatta kaldım. Öksüzler kendi annelerinin kaygı duyup acı çekmesinden değil onlara acıyıp şefkat gösteren yabancı bir adamın yüreğindeki sevgi ile hayatta kaldı. Tıpkı bunun gibi bütün insanlar, kendi başlarına nasıl mutlu olabileceğini düşünüp kafa yormakla değil, sadece insanın özünde var olan sevgi sayesinde hayatta kalır (Tolstoy, 2011:51).

Pinokyo eserinde, her şeyin işe yarayacağı bir alan olduğu konusunda, yoksul insanların halini anlamak ve pişman olan insanlara acıyıp affetmek gerektiği konularında duyarlılık geliştirilmiştir.

Pinokyo ilk armudu iki ısırişta yedi, ortasında çekirdekli kısmı tam atacakken Geppetto kolunu tuttu:

- Atma! Bu dünyada her şey işe yarar (Collodi, 2008- 17).

- Bende de yok, diye ekledi iyi yürekli yaşlı adam. Üzülmişti.

Çok neşeli bir çocuk olduğu halde, Pinokyo'yu da bir üzüntü aldı. Çünkü çocuklar da anlar yoksulluğu, gerçekten yoksulluğa eğer (Collodi, 2008- 20).

Gece Mavisi Saçlı Güzel Kız yeniden pencereye çıktığında, katillerin Ulu Meşe'nin bir dalına astığı zavallı Pinokyo ölü gibiydi artık; günbatısı estikçe dans eder gibi sallanan, boynundan asılı bu mutsuzu görünce içi acımayla dolarak ellerini üç kez çırptı (Collodi, 2008- 41).

Tahmin edeceğiniz gibi, Pinokyo'yu burnu artık odanın kapısından geçmediği için, yarım saat kadar ağlayıp bağırmaya bıraktı Peri. Bunu, ona iyi bir ders olsun, bir çocukta bulabilecek en kötü kusur olan yalan söyleme kusurunu düzeltsin diye yaptı. Ama onu ağlamaktan, umutsuzluktan yüzü gözü karmakarışık, gözleri kan çanağına dönmüş görünce, acıyıp ellerini çırptı. Bu işaret üzerine, pencereden içeriye binlerce ağaçkakan girip hapsi birden Pinokyo'nun burnuna konarak gagalamaya başladılar; aradan birkaç dakika geçmeden o upuzun burun doğal boyutlarına inmişti (Collodi, 2008- 48).

Kukla o zaman bildiklerini anlatabilirdi. Köpekle sansarlar arasındaki utanç verici anlaşmayı yani. Ama köpeğin ölmüş olduğunu anımsayarak, içinden düşündü: Ölüleri suçlamak neye yarar? Ölen ölmüş, yapılabilecek en iyi şey öleni rahat bırakmak (Collodi, 2008- 62).

- Biliyorum; zaten bunun için bağışladım seni. Üzüntünün içtenliği iyi bir yüreğin olduğunu gösterdi. İyi yürekli çocuklardansa her zaman bir şeyler umulabilir; biraz yaramaz da olsalar, bazı kötü alışkanlıkları da olsa. Daha doğrusu, doğru yolu bulacakları umudu vardır her zaman için. İşte bu nedenle seni aramaya buraya kadar geldim. Senin annen olacağım (Collodi, 2008- 74).

- Hayır, diye karşılık verdi kukla. Ama az kaldı... Beni satın aldıktan sonra kesmek için buraya getirdiler. Ama sonra, insancıl bir duyguya kapılarak, boynuma bir taş bağlayıp denizin dibine atmayı yeğlediniz. Bu acıma duygusu size büyük bir onur kazandırıyor; ben de bu yüzden size sonsuz şükran duyacağım. Üstelik sevgili sahibim, Peri'yi hesaba katmamıştınız... (Collodi, 2008- 120).

- Babaya da, oğluna da acıyacağım ben; insanın bu dünyada başkalarına kurban olduğu günlerde iyilikle karşılaşabilmesi için, başkasına mümkün olduğu kadar iyi davranması gerektiğini öğretmek için, bana yaptığın çirkin davranışı anımsatmak istedim yalnızca (Collodi, 2008- 133).

Mutlu Prens insanlara karşı çok duyarlı bir kahramandır.

Duyarlı bir anne bağıra bağıra ağlayan küçük çocuğuna, “ Neden sen de Mutlu Prens gibi olamıyorsun ki?” diye çıkıştı. “ Mutlu Prens bir şey için ağlamayı aklından bile geçirmez.” (Wilde: 2008- 5).

Mutlu Prens'in gözleri yaşlarla doluydu ve yaşlar altın yanaklarından süzülüyordu. Yüzü ay ışığında öyle güzel görünüyordu ki Kırlangıç'ın yüreği acıyla doldu (Wilde: 2008- 8).

Her şey benim için öyle güzeldi ki! Saraydakiler bana Mutlu Prens derlerdi ve zevk almak mutluluktan sayılırsa gerçekten de mutluydum. Böyle yaşadım ve böyle öldüm. Öldükten sonra da beni öyle bir yere diktiler ki şehrimin bütün çirkinlik ve sefaletini görebiliyorum. Kalbim kurşundan olmasına rağmen de ağlamadan edemiyorum (Wilde: 2008- 9).

“Sevimli minik Kırlangıç,” dedi. Prens, “bana hayret verici şeyler anlatıyorsun, ama insanların çektiği acılardan daha hayret verici hiçbir şey yoktur. Sefillikten daha büyük bir sır yoktur. Şehrimin üzerinde uç, minik Kırlangıç ve bana gördüklerini anlat.” (Wilde: 2008- 17).

Çocuğu böyle görünce, Dev'in kalbi sanki eriyiverdi. “ Ne kadar da bencilce davranmışım!” dedi (Wilde: 2008- 35).

Diğer yabancı eserlerde de insanlara karşı hassasiyet gösterilmesi ve merhametli olunması gerektiği konularında duyarlılık geliştirilmiştir.

Dünyanın en cömert ve nazik kalbini taşıyan insanını, demek alçakça öldürdün! (Pyle, 2005: 143).

Robin Hood, mertçe düşmanlarını mağlup ettiği halde, vicdanı sızlıyordu. Gözlerinin önünde birçok kahramanın ölüşü onun için büyük bir acı kaynağı olmuştu (Pyle, 2005: 157).

Johnny, Noel akşamında Sigara İçmez'e işte bunlarla sürpriz yapacaktı. O akşam onun yapayalnız olacağını biliyorlardı ve bunun için çok üzüliyorlardı (Kastner,2010: 40).

"Aradaki fark, Uli'nin onlara oranla kendisinden daha çok utanmasında. Uli yalın, naif bir çocuk. Cesaretinin olmayışı en çok onu rahatsız ediyor!" (Kastner,2010: 131).

Küçüklüğümden beri aldığım bütün oyuncak bebekleri özenle koruduğum için dört küçük, üç de büyük bebeğim vardı (Lindgren, 2008: 18).

Dede neredeyse kör olmasına karşın çiçeklerine çok iyi bakar. Onlarla uzun uzun konuşur (Lindgren, 2008: 45).

Anneme o kadar acıdım ki, gözlerimden yaşlar boşandı ve uzun uzun ağladım (Lindgren, 2008: 62).

Hepsi de çok nazikti. Nazik ve –garip bir şekilde- çocuksuydular. (Babbitt, 2010: 33).

Yerli ve yabancı eserlerde, insanlara karşı şefkat ve merhametli olunması gerektiği konusunda duyarlılık gözlenmiştir. Yoksul insanların halini anlamak ve pişman olan insanlara acıyıp affetmek gerektiği de vurgulanmıştır. Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmek, kimseyi incitmemek ve kırmamak konularında da duyarlılık geliştirmiştir.

4.9. DÜRÜSTLÜK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Dürüstlük; "Doğruluk, doğru olana yakışır davranış, adalet" (Güncel Türkçe Sözlük) anlamlarına gelmektedir. Yerli ve yabancı eserlerin çoğunda dürüstlük değeri yer bulmuştur. Sözünü, hangi şartta olursa olsun tutmak gerektiği, sırların saklanması, doğru söylenmesi ve dürüst olunması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Kemal, kendisine ait olmayan bir şeyin alınmasını eleştirmekte ve dürüstlüğe uygun görmemektedir.

"Yarın öbür dünyada Allah seni cayır cayır yakacak! İnsan kendisine ait olmayan şeye sahibinden izinsiz el uzatır mı hiç?" (Kemal,2010: 20).

Mevlâna eserinde sözünde durmanın ve dürüstlüğün ne kadar önemli bir erdem ve değer olduğunu vurgulamaktadır.

Bir zamanlar bir âşık yaşarmış. Sözünde durur, yeminini tutarmış. Yıllar boyu bir sevgiliye gönül vermiş, ona kavuşabilmek için beklemiş, padişahına kul köle olmuştur.

Sevgilisinin söylediği yere gitti. Onun sözünde duracağını düşünerek, beklemeye başladı. Gece yarısından sonra sevgilisi sözünde durdu ve çıkageldi. Fakat kendine âşık olan adamın uyuduğunu gördü. Onun elbisesinden bir parça kesti (Mevlâna, 2007:53).

- Bizim padişahımız, sevdiğimiz baştan başa doğruluk ve vefadan ibarettir. Başımıza ne geliyorsa hep bizden, kendimizden geliyor, diyerek dövünmeye başladı (Mevlâna, 2007:54).

Böylece padişah, soyunun sürüp gitmesi için, oğluna iyi huylu, güzel, terbiyeli bir kız bulmayı düşünür. Araştırır, sorar, yoksul ama çevresinde dürüstlüğüyle tanınmış bir adamın kızını oğluna almayı düşünür. Bu haber saraydakilerin pek hoşuna gitmez (Mevlâna, 2007:55).

Hüdhüd:

- Ey yüce padişah, benim hakkımda karganın söylediklerine inanma. Ben huzurunuzda yalan söylemedim. Dediklerim doğrudur. Benim tuzağı görmeyişimin sebebi kaza ve kaderin gözümü kapatması, aklımı bağlamasıdır. Yoksa elbette ki yerin üstündeki tuzağı görürüm. Fakat ne yazık ki kaza gelince bilgi uykuya dalar, ay tutulur, gün kararır, dedi (Mevlâna, 2007:120).

Yemininden doğruluk kokusu geliyordu. Bekçinin gönlü rahatladı, adamın doğru söylediğini anladı (Mevlâna, 2007:172).

Doğruluk ve yanıp yakılma evliyaların özelliğidir. Utanmazlık ise, her aşağılık kişinin sığınağı. Bu suretle neşeliyiz diye halkı kendilerine çekerler ama iç yüzlerine bakılırsa hiç de hoş değillerdir...(Mevlâna, 2007:177).

Naci eserinde doğruluğun ve dürüstlüğün önemine değinmiş vebunlardan övgüyle söz etmiştir.

Terbiyeli bir İslam ailesi içerisinde yetişmiş güzel huylu bir adamın kalbi, hissiyatı nasıl olur? Babanın kalbi, hissiyatı işte böyledir. Kimseye fenalık etmemiştir; aksine pek çok kimseye iyilik etmiştir. Doğruluk, mertlik kendisine babası Ahmet Ağadan miras kalmıştır (Naci,2010:13).

Meğer biçare kızcağz yolda giderken bardağı düşürmüş, kırmış imiş. Yanında bulunan annesi üzülmüş. Bardağın zararını ödemeye karar vermiş. Bir gün geldiler.

Öyle bir bardak getirdiler. Ertesi gün biz de annem ile onların evine gittik (Naci,2010:27).

Mübarek kelimelerini yedi sekiz defa tekrar etmiştik. Ben artık oraya kadar dürüstçe okumaya başladım. Ezberlemiş idim (Naci,2010:42).

Doğruluk sahibini kurtarır (Naci,2010:67).

Doğruluk, insana kurtuluş sebebidir (Naci,2010:70).

Yerli eserlerde dürüstlüğün erdem olduğu ve mertliğin de bir gereği olduğu vurgulanır. Şartlar ne olursa olsun doğruluktan ödün verilmemelidir.

Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde, Nalcı baba derler biri varmış. Helal süt emmiş bir adam olduğu için mi nedir, dişleri haram lokma kesmezmiş. Bundandır, ne ölmüş at aramış, nalını sökecek; ne de bir kol, kanat aramış, yüz suyu dökecek! (Güney,2010: 40).

Söyleyenlerin ağızına bakılırsa, yalanı da yok! (Güney,2010: 41).

“Kızlarım sırra kadem bastığı gün ahd üstüne ahdetmişler, kim bulup da getirirse ona vereceğim diye... Demek yazan Allah, size yazmış bunları! Vezir, vüzeranın sözüne uyar da bu ahdımdan dönersem, halka karşı yüziüm kara çıkar, halka karşı kara çıkarsa, hakka karşı da çıkar. O zaman hem dünyamı kendi elimle yıkmış olurum, hem de ahretimi... İmdi, beni baba yerine kor da “He!” derseniz, hem toy, düğün edip, başgöz ederim sizi; bir gün gelir, devlet kuşu da birinizden birinizin başına konar inşallah!” deyip, üç gün, üç gece mühlet vermiş, düşünüp taşınınsınlar... (Güney,2010: 51).

Doğru söze ne denir. Mıstık, düşünmüş taşınmış; danışacaklara da danışmış ve gidip padişahın önünde elpençe divan durarak: (Güney,2010: 65).

Gökten üç elma düştü; kimseye, ayın oyun etmeyenlerin başına... (Güney,2010: 102).

“A benim kahyam olası demiş; sen özü, sözü doğru bir adama benziyorsun ama, kahyalık dediğin kıldan incedir. Otun, çöpün dilinden bilmeli, ağızsız, dilsizlerin halinden anlamalısın ki emeğin boşa gitmesin. İmdi, yüreğin atıyorsa seni bir sinayacağım.” (Güney,2010:142).

Serçekuş bu alayların arasında yine de onunla bir diyalogun başladığını biraz gayret ederse ve doğru olursa paçayı kurtarabileceğini hissetti. Konuşmaya başlamadan önce, aman dikkat Serçekuşum dedi kendi kendine. Aman dikkat Serçekuş, postu kurtarmak için dikkat (Zarifoğlu, 2005: 78).

“Çünkü senin gibi tatlı bir kıza verilen söz tutulur!” (Cumalı, 2010:79).

Hoca sordu. Berikiler

Olanları birer birer

Söylediler dosdoğruca (Fikret, 2005: 53).

BOLU BEYİ- Beni dinle: Atı vermezlerse de ki, ben bu işten caydım. Ben sizden olacağım deyip orada kal. Sonra bir kolayını bulup atı kaçır.

ARSLAN- Bu dediğin yiğit kârı değil. Ben atı alacağım. İşte o kadar (Tecer, 2007: 55).

DAĞDEVİREN- Kır At'ı verdikten sonra neyin var? Nene güveniyorsun?

KÖROĞLU- Doğru bildiğime! (Tecer, 2007: 71).

Yalan söz bu dünyada olunca olmasa daha iyi (Cilasun, 2005: 9).

—Vallah billâh doğru yolu görür iken eğri yoldan gelmeyeyim, dedi (Cilasun, 2005: 153).

Pinokyo, yalan söylediği için burnu uzayan, başı dertten kurtulmayan bir kahramandır. Ancak diğer çocuklar gibi doğruyu söylemediği için pişman olur, üzülür.

Uşak, kendisine gösterilen yere oturmak için masaya yaklaştı. Az kalsın kendisi için hazırlanmış olan içkiyi içecekti ki bir an durakladı, efendisine baktı ve sözünü hatırladı. İçki yüzünden karısını ve çocuklarını ihmal ettiğini, onların ihtiyaçlarını almadan o parayı içkiye yatırdığını, çizmelerine varıncaya kadar her şeyini sattığını hatırladı (Tolstoy, 2011:96).

- Ama başka çocuklar gibi değilim ben! Ben hepsinden daha iyiyim. Her zaman doğruyu söylerim. Söz veriyorum size baba, bir sanat öğrenecek, yaşlılığınızda sizin dayanağınız olacağım (Collodi, 2008- 19).

- Şimdi verdiğin sözü tut da sana sağlığını kazandıracak olan şu birkaç damla suyu iç (Collodi, 2008- 44).

- Peki, nerede şimdi o dört altın?

- Kaybettim! dedi Pinokyo, ama yalan söylemişti, altınlar cebindeydi çünkü.

Yalanı söyler söylemez, zaten uzun olan burnu iki parmak daha uzadı.

- Nerede kaybettin?

- Yakındaki ormanda.

Bu ikinci yalan üzerine burnu biraz daha uzadı.

- Eğer yakındaki ormanda kaybettiysen, dedi Peri, arar buluruz; çünkü o ormanda kaybolan her şey bulunur.

- *Aa, şimdi daha iyi anımsıyorum, diye karşılık verdi kukla, şaşırmış. Dört altını kaybetmedim, ilacınızı içerken farkına varmadan yuttum.*

Bu üçüncü yalan üzerine burnu o kadar uzadı ki hiçbir yana dönemez oldu zavallı kukla. O yana dönse karyolaya, pencerenin camlarına, bu yana dönse duvarlara, odanın kapısına çarpıyor, başını biraz çokça kaldırırsa, burnunu Peri'nin gözüne sokma tehlikesiyle karşılaşılıyordu (Collodi, 2008- 47).

Tahmin edeceğiniz gibi, Pinokyo'yu, burnu artık odanın kapısından geçmediği için, yarım saat kadar ağlayıp bağırmasına bıraktı Peri. Bunu, ona iyi bir ders olsun, bir çocukta bulunabilecek en kötü kusur olan yalan söyleme kusurunu düzeltsin diye yaptı. Ama onu ağlamaktan, umutsuzluktan yüzü gözü karmakarışık, gözleri kan çanağına dönmüş görünce, acıyıp ellerini çırpı. Bu işaret üzerine, pencereden içeriye binlerce ağaçkakan girip hapsi birden Pinokyo'nun burnuna konarak galamaya başladılar; aradan birkaç dakika geçmeden o upuzun burun doğal boyutlarına inmişti (Collodi, 2008- 48).

- *Ama senin malın mıydı üzüm?*

- *Hayır...*

- *Peki, başkalarının malını almayı öğretti sana?*

- *Karnım acıkmıştı...*

- *Açlık, bizim olmayan şeylere sahip çıkmamız için iyi bir neden değildir, çocuğum...*

- *Doğru, doğru! diye ağlayarak haykırdı Pinokyo. Bir daha yapmam (Collodi, 2008- 58).*

Namussuzlarla da hiçbir zaman işbirliği yapmam (Collodi, 2008- 62).

- *İyi çocuklar hep doğru söylerler...*

- *Bense hep yalan söylerim (Collodi, 2008- 74).*

- *Bir saat sonra dönmüş olacağıma söz veriyorum! dedi.*

- *Bak Pinokyo! Çocuklar hemen söz verir, ama verdiklerini sözü tutmakta çoğunlukla gecikirler.*

- *Ama ben başkaları gibi değilim; ben bir şey yaparım dedim mi yaparım (Collodi, 2008- 95).*

Diğer yabancı eserlerde de sözünü tutmak gerektiği, verilen sırrın saklanması ve her şartta dürüst olunması gerektiği üzerinde durulmuştur.

O gün evin sarhoş olmayan tek uşağı Nikita olduğu için atı o hazırlıyordu. Onun sarhoş olmayışının nedeni efendisi Vasile'ye söz vermesiydi. Eskiden içkiye o kadar

düşkündü ki içki yüzünden kıyafetlerini, çizmelerini bile satmış ve sonunda Büyük Perhiz gününden sonra içki içmeye tövbe etmişti. İki aydır ağzına bir damla bile içki koymamıştı. Öyle ki içkinin su gibi aktığı şu yortu gününde bile zor da olsa nefesine hakim olmayı başarmıştı (Tolstoy, 2011:63).

Aramızda teklif yok, değil mi? Ne lazım olursa gel al, deftere yazdım. Sonra çalışır ödersin. Bizde başkaları gibi ceza kesme yoktur. Biz dürüst adamız, bunu böyle bil! Sen bana hizmet ettiğin sürece ben de seni bırakmam (Tolstoy, 2011:65).

Vallahi doğru söylüyorum, ben yalan söylemem. Kızak ikide bir tümseklerden geçiyor (Tolstoy, 2011:79).

“Bir zamanlar, Hans adında dürüst bir adam varmış,” dedi Keten Kuşu. (Wilde: 2008- 42).

Gördüğün gibi ben dürüst bir insanım; kadın erkek, bir Allah’ın kuluna zararım dokunmamıştır (Pyle, 2005: 67).

-Allah sizden razı olsun ! Dürüst Efendimiz! (Pyle, 2005: 68).

...yeryüzündeki bütün kasaplar benim gibi namuslu ve dürüst kalsın! (Pyle, 2005: 71).

-Ederim. Dürüst bir şövalye olarak, şerefim üstüne yemin ederim ki, dünyada on şilinden başka beş param yoktur! (Pyle, 2005: 99).

Doğrusunu isterseniz, ben doğru adamlardanım. Daha doğrusu doğru bir insan olmaya çalışıyorum (Pyle, 2005: 113).

-Dostum. Bu elbiseler, dürüst bir adamı RobinHood denilen o hırsızdan korumanın en emin çaresidir! (Pyle, 2005: 116).

-Sen o kadar genç ve dürüst bir insansın ki, şimdiye kadar bir Allah’ın kuluna açmadığım bir sırrı sana anlatacağım (Pyle, 2005: 116).

Pırıl pırıl paraları bir görsen! Alın teriyle kazandım ben onları! (Pyle, 2005: 127).

-Vallahi, billahi sen şimdiye dek gördüğüm insanların en cesur ve açık konuşansın! dedi (Pyle, 2005: 135).

-Aziz peder, böyle dürüst bir pazarlığı dünyada reddedemem (Pyle, 2005: 148).

Gereksiz yere yumuşayıp alttan aldığımız falan yok. Demek istediğim, insanın canı yandığında, dürüst olmak gerektiği. Hem de iliklerine kadar (Kastner,2010: 15).

Ama Martin düşman kumandanın önüne geçip, “Ona serbestçe geri çekilme hakkı tanıyoruz,” diye bağırdı. “Sonuna kadar dürüst ve cesur kalan bir tek o çünkü.” (Kastner,2010: 74).

Defalarca söz vermesine rağmen ayakkabılarımızı asla söz verdiği günde tamir etmez (Lindgren, 2008: 36).

Ama bu yaban çileklerini nereden topladığımızı sorduklarında:

“Hayatta söylemeyiz, çünkü bu bir sır!” dedik (Lindgren, 2008: 49).

“Çok korkmuştum, o yüzden bir şey yapamadım,” dedi Winnie dürüstçe (Babbitt, 2010: 45).

Bu durumda, ben koruyu istiyorum siz de çocuğu istiyorsunuz. Buna ticaret denir. Basit, dürüst ticaret.” (Babbitt, 2010: 57).

“Fosterler koruyu bana verdiler, ben de karşılığında Winifred’i eve götüreceğim. Onun nerede olduğunu bilen tek kişi bendim. O yüzden dürüst bir anlaşma yaptık (Babbitt, 2010: 74).

Dürüst insanlara benziyorlardı (Babbitt, 2010: 104).

Eserlerde dürüstlük değeri; sözünü yerine getirme, sırları saklama, doğru söyleme ve doğru davranma olarak yer almaktadır.

4.10. ESTETİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Estetik sözlükte, “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, güzellik duygusu ile ilgili olan” (Güncel Türkçe Sözlük) şeklinde geçmektedir. Eserlerin çoğunda estetik algısı bir değer olarak yer almaktadır. Birçok şeyin estetik açıdan değerlendirildiği eserlerde, güzel olandan övgüyle söz edilmektedir.

Mevlâna, Mesnevi’sinde sık sık çeşitli durum ve nesnelere estetik açıdan değerlendirmiş ve bu şekilde güzel olan, estetik olana vurgu yapmıştır.

- Aferin akıllı ve düşünceli filozof. Bana güzel bir akıl verdin. Fakat böyle ince düşünce ve görüşlerin varken, nasıl oluyor da çıplak halde yaya gidiyorsun (Mevlâna, 2007:63).

- Güzel sözlü filozof! Biraz kendini anlat. Sende bu akıl varken, ya vezirsin ya padişah. Haydi bana doğruyu söyle, dedi (Mevlâna, 2007:64).

- Benim burcum aslan burcudur. Kükreyen bir aslan resmi yap. Fakat biraz özenerek yap ki soluk olmasın (Mevlâna, 2007:65).

Onlarca bir şiir, yüz denk kumaştan daha iyidir... Hele denize dalıp da dibinden inciler çıkaran bir şairin şiiri olursa! İnsan, önce ekmeğe haristir... Çünkü gıda ve ekmeğe, cana direktir...

Şair, yol üstünde borçlu ve paraya pek ihtiyacı var! Şair önceki ihsana nail olurum ümidiyle söylediği şiiri götürüp padişaha sundu. Güzelim incilerle dolu olan o latif ve nefis şiiri, evvelki ihsan ve ikramın ümidiyle arz etti. Padişahın âdetiydi, yine âdeti veçhile bin altın verin dedi (Mevlâna, 2007:78).

Bir çakal boyacı küpüne düştü, orada bir süre kaldı. Çıktığında, vuran güneşin de etkisiyle parıl parıl parlıyor, üzerinde gördüğü sarı, yeşil, pembe ve kırmızı renklerin sarhoşluğu ile mest olmuş, adeta kendinden geçmiş bir halde:

- Ben tavus kuşuyum, demeye başlamıştı çakal arkadaşlarına (Mevlâna, 2007:177).

Sırrını söyleyince gönlünün güzel sesi sesini güzelleştirdi. Fakat birisinin gönül sesi de çirkin olursa o adamda üç ebedi körlük vardır. Fakat sebepsiz illetsiz hacetleri reva edenler, olabilir ki, onun çirkin başına bir el korlar. O dilencinin sesi hoş ve acınacak hale gelince taş yüreklilerin yüreği bile muma döndü (Mevlâna, 2007: 201–202).

Kâfirin sesi çirkin olduğundan icabete eş olamaz. “Susun” emri kötü ses hakkındadır. Çünkü o ses, halkın kanından köpek gibi sarhoş olmuştur. Ayının feryadı bile acındırarak bir ses olur da senin feryadın olmazsa bu çok kötü bir şeydir! Bil ki sen Yusuf’a kurtluk etmişsin yahut bir suçsuzun kanını içmişsin. Tövbe et içtiğini kus. Eğer yara eskidiyse yürü (Mevlâna, 2007:202).

Yerli eserlerde en çok tabiat olmak üzere, insanlar ve varlıklar güzel olarak nitelendirilmekte, önemli olanın güzeli algılamak ve güzel olarak takdir etmek olduğu vurgulanmaktadır. Estetik açıdan değerlendirilen birçok şeyden güzel olanlar övülmektedir.

Çift badem sığmayan dar ağızlım

Güzel kokulu güzel kavunum.

Behçet Bey edip, zarif, hoş sözlü bir adamdı. Babam kendisini pek severdi. Böyle kişilere ‘baba dostu’ derler (Naci,2010:16).

Kızcağız da özenmiş, bezenmiş; giyinip düzenmiş, olmuş sana bir bal paluzesi! Rengini gülden almış, kokusunu menekşeden... Hele o saçlar, sümbül sümbül, topuklarını dövüyor; gözleri dersin, humar humar, kan üstüne kan ediyormuş (Güney,2010: 27).

“ A bacı, nar tanesi mi desem, nur tanesi mi desem, sana? Bu yaşıma dek nice güzeller gördüm ama, gözüm değmesin, senin gibisini görmedim. Bu güzellik sana haktan mı vergi, ne bu güzellik böyle?” der (Güney,2010: 90).

Peş peşe gelincik tarlaları, fundalıklar, küçük korular, meyve ağaçlarıyla dolu bağlar ve tarlalar, civarındaki birkaç köyün yanlarına kadar sokularak ve yeryüzünü doldurarak kuzeydeki büyük gölün kıyıları boyunca uzanıp gidiyor. Sis kümeleri, yer yer toprağa değecek kadar alçalmış bulut kümeciklerini andırıyor. Bugün tabiat ne kadar güzel. Kuşkusuz her gün böyle bu. Ama güzelliği görmek her zaman mümkün değil. Bakmasını bilmek gerek. Acılara, hastalığa ve yorgunluğa rağmen bakılabilir. O zaman güzelliğin içinde bunlara da iyi gelen bir düşünce olduğu görülür. O “düşünce”yi bir kere ellerine geçirmiş olanlar başlarına gelen bütün sevinçlerin ve acıların külfetine daha kolay katlanabilirler: Mutluluk da tahammül ister. Onu da iyi anlamalı (Zarifoglu, 2005: 6).

Güzellik uykuyu bırakıp bakınca görülebilir. Aksi halde baş tarafı dinlenmemiş bir masal gibi güzelliği anlamak da zor. Güneş doğduktan sonra gözlerini açanlar için geçen her dakika güzelliği anlamak için kaybedilmiş olacak. (Zarifoglu, 2005: 7).

Biraz yukardan bakınca, güzel bir çiçeğin, daha güzel görünmeyeceğini kim iddia edebilir? (Zarifoglu, 2005: 45).

Evvel zaman içinde, kalbur saman içindeyken bu gölün kıyısında bir köy varmış. Köyün içinde, güzelliği dört yöne ulaşmış gencecik bir kız yaşıyormuş. Güzel boylu, güzel huylu; yüzü, gözü tatlı, bakışları engin, dili zengin bu kızın tek bir eksiği yokmuş. Çok çok güzelmiş (Burdurlu: 2007- 21).

Yurdumuzun neresi güzel değil ki... Neresi allı pullu, güllü dallı görünmez? Dağı da güzel, bağı da güzel. Çatlak, susuz toprağı da güzel; uykusuz sarı yaprağı da güzel. Irmakları tatlı, gölleri ince, denizleri derindir; hele ormanları, koyu yeşiller içinde pek serindir (Burdurlu: 2007- 34).

Bir varmış bir yokmuş. Çok çok zamanlar önce Antalya ilimize kırk beş kilometre uzaklıkta bir Aspendos şehri varmış. Güzelmiş. Akdeniz'in maviliğinin yakınında, çağlayanların sesini dinleye dinleye mutlu bir yaşam içinde bulunan bu şehrin insanları ince ruhlu, sanatsever kişilermiş. Bunun için kentin her yerinde sanat eserleri varmış. Ak mermerlerden yapılan heykeller, kabartmalar, oymalar, görenleri kendilerinden geçirmiş. Uzaktan, yakından bakılınca büyük, süslü, güzel yapılar gözleri doldurur; yüreklere heyecan verirmiş (Burdurlu: 2007- 80).

Tüysüz, badem kadar bir et parçasıydı daha. Biçimlenmemiş gagası, kanatlan(kanatları), bacaklarının ak pak soluk görünüşüyle soyulmuş bir taze bademi andırıyordu (Cumalı, 2010:44).

“Güzel mi?”

Yeşim de onun gibi sevecen bir kızdı. Hemen coştı:

“Hem de nasıl! Sevebilir miyim?” (Cumalı, 2010:54).

Benim bir siyah bacım var:

Adı Leyla,

Gözü şehla,

Kollarında, ellerinde,

Saçlarının tellerinde

Pullar, inciler parıldar (Fikret, 2005: 20).

Bahar abla gül yanaklı,

Kırmızı konca dudaklı

Bir güzel köylü kızıdır;

İnsanı baktıkça alır (Fikret, 2005: 28).

Tarlalarda hoşça giden.

Sarı, turuncu, pembe, mor.

Birçok güzel çiçek olur;

Bence güzeldir hepsinden

Gelin yüzlü papatyalar

Altın gözlü papatyalar (Fikret, 2005: 46).

BOLU BEYİ- Bizim düğünümüz Oğuz’un kaba bayramları gibi dümbül düdüük gürültüsü içinde, tatsız tuzsuz değil, dostumuz Draşan Beyleri gibi, sofralar, alaylar, şenlikler içinde olacak (Tecer, 2007: 29).

ESİRCİ- Hepsi birbirinden güzel bu kızlar... Günbalı gibi şu sarışın... Selvi dalı gibi şu esmer... Fildişi gibi şu kollar. Sabah yıldızı gibi şu gözler... (Tecer, 2007: 41).

ARSLAN- Dünya güzeli bir kız gördüm. Kendimden geçiverdim (Tecer, 2007: 54).

KÂHYA- Gelenler Draşan Beyleri! Kibar, ince adamlar! Bizim Kaba Oğuz gibi koluna deriden kolçak değil, bileklerine altın halkalar takarlar. Ayaklarına kaba çarık, bacaklarına kara don giymezler. Uzun entariler, ipek elbiseler giyerler. Omuzlarına bizim Oğuz gibi kalın yamçılar değil, ipek şal atar, bellerine ipek kumaş bağlarlar. İpek, ipek, ipek... Sakın onların pullu, yırtmaçlı entarilerine, savaş hançerlerine, duruşuna oturuşuna bakıp alık alık sırtmayın! Cıvil cıvil konuşması vardır onların. Şarap içtikten sonra karınlarını şişirip hoh diye hohlamazlar. Şöyle elleriyle dudaklarını kurularlar... (Tecer, 2007: 77).

Kan Turalı baktı gördü ki, bu konduğu yerde kuğu kuşları, turnalar, sülünler, keklıklar uçuyor. Etrafta soğuk soğuk sular akıyor, çayırlar, çimenler var. Selcen Hatun bu yeri güzel buldu, beğendi. İndiler orada konakladılar. Yediler içtiler (Cilasun, 2005: 100).

Kar üzerine kan damlamış gibi kırmızı yanaklım!

Çift badem sığmayan dar ağızlım!

Ressamların çizdiği kara kaşlım!

Kurum gibi siyah uzun saçlım! (Cilasun, 2005: 105).

Evvel zaman içinde, bir padişahın gayet güzel bir hanımı, bir oğlu, bir de kızı vardı (Safa, 2011: 63).

Fakat günün birinde ava çıkmıştı, harikulade bir kadına rastladı. Ona âşık oldu ve bu kadınla evlenmeye karar verdi (Safa, 2011: 62).

Genç sultan, anahtarı verirken, herkes ona bakıyor, birbirine: “ Padişahın kızı ne güzel!” diyordu (Safa, 2011: 63).

Yabancı eserlerde çeşitli varlık ve olaylar estetik açıdan değerlendirilmekte ve güzellikten övgüyle söz edilmektedir.

“Hey, bir dakika! Biz onu eve götüremezsek, evi ona getiririz. Yani onun etrafına yeni bir ev inşa ederiz.” Bu çözüm herkesi mutlu etti ve hepsi Vendi'nin güzelliğine layık, dillere destan bir ev yapabilmek için seferber oldu (Barrie, 2009:82).

Kapanan göz kapaklarına inat, Vendi'nin dudakları şu tılsımlı şarkıyı söylemek için açıldı:

“Öyle bir evim olsun isterim:

Sevimli, küçük, mini minnacık.

Al renkli çiçeklerle bezerim,

Tavanı yeşil, manzara açık.” (Barrie, 2009:85).

Vendi'nin etrafına harika bir ev inşa edilmişti. Belki Vendi'yi göremiyorlardı; ama onun huzurlu ve mutlu olduğunu hissediyorlardı. Peter Pan evi tepeden tırnağa gözden geçiriyor ve mimar hassasiyetiyle en küçük bir ayrıntıları bile atlamıyordu. Bina mükemmel görünüyordu (Barrie, 2009:86).

Rahat bir şekilde koltuğunuza oturun, derin bir nefes alın ve gözlerinizi yavaş yavaş yummaya başlayın. Eğer birazcık nasibiniz varsa gözlerinizin kapalı perdesinin üzerinde renksiz bir havuz görüntüsünün şekillenmeye başladığını görürsün. Gözlerinizi yummaya devam ettiğiniz takdirde havuzun canlanmaya başladığını, yakamozların parıldadığını ve renk cümbüşünün suların üzerinde dans ettiğini görürsün. Daha sıkıca

yumduğunuzda (tabii ki buna gücünüz varsa) gözleriniz yanmaya başlamadan önce, Deniz Süsü Sahili'nin güzelliklerini gerçek hayatta kısa bir surede olsa gömüş olursunuz. Herkes bu fevkalade anın ebedi kalmasını ister; fakat bu mesut dakikaların tekrarı yoktur (Barrie, 2009:96).

Herkesin hayran olduğu biriydi. Belediye meclisinin sanat zevkine sahip biri olarak ün salmak isteyen bir üyesi, “Bir rüzgâr gülü kadar güzel,” dedi (Wilde: 2008-5).

Böylece, Bülbül, Meşe Ağacı'na son bir kez şarkı söyledi. Sesi, gümüş bir kaptaki fokurdayan su gibiydi (Wilde: 2008- 27).

En güzel oyuncak bebeğimin adı Bella. Mavi gözleri, kıvrıkcık sarı saçları var. Annemin diktiği pembe yorgan ve çarşaftıyla bir oyuncak yatakta yatıyor (Lindgren, 2008: 12).

Çünkü herkes en güzel elbiselerini giymişti. Benim üzerimde kırmızı benekli yepyeni bir elbise vardı. Britta ve Anna fırfırlı mavi elbiseler giymişlerdi. Yeni kurdeleler takmış ve yeni ayakkabılarımızı giymiştik (Lindgren, 2008: 26).

Yulaf demetleri ve kar ve kuşlar ve her şey... O kadar güzeldi ki (Lindgren, 2008: 88).

Of, kar feneri karanlığın içinde ne kadar da güzel ışığıydı (Lindgren, 2008: 90).

Aynı zamanda özenle yapılmış bir kuklanın zarafeti vardı üzerinde (Babbitt, 2010: 12).

“Çok güzel görünüyordu,” dedi Jesse içini çekerek. “Aynı şimdi görüldüğü gibiydi. Bir açıklık, bol bol güneş ışığı ve boğum boğum kökleri olan kocaman bir ağaç.” (Babbitt, 2010: 28).

Bayırdan aşağı indiklerinde küçük, sevimli bir ev, kırmızı çatılı bir ahır ve biraz daha aşağıda güneşin yansımasıyla pırıl pırıl parlayan minik bir göl gördüler.

“Ay ne güzel bir göl!” diye sevinçle bağırdı Winnie (Babbitt, 2010: 36).

Eserlerin tümünde bir estetik algısı gözlenmekte, güzel olandan övgüyle söz edilmektedir. Güzel olmak kadar, güzeli takdir etmek ve güzel görmek de önemlidir. İnsanlar, tabiat ve eşyalar estetik açıdan değerlendirilmiş ve güzellik vurgusu yapılmıştır.

4.11. HOŞGÖRÜ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Hoşgörü; “Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, tolerans.” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 370). ve “Başkalarının düşünce ve kanılarını hoşgörme, onların da geçerliliklerine karşı tepki göstermeme. Başkalarının

düşünce ve kanılarını özgürce dile getirmesini ve düşüncelerine göre yaşamasını hoş görme tutumu.” (Felsefe Terimleri Sözlüğü) anlamlarına gelmektedir.

Hoşgörü, yerli ve yabancı eserlerde pek rastlanmayan bir değerdir. Bu değer in bulunduğu eserlerde ise hatalar karşısında hoşgörülü olma ve herkesi olduğu gibi kabul etme tavsiye edilmiştir.

“Bir kavmin azizi zelil oldu mu acıyın ona” hadisine mazhar olur. Sende o ayıp yok da yine emin olma. Olabilir ki, o ayıbı sen de yaparsın, günün birinde o ayıp, senden de zuhur edebilir (Mevlâna, 2007: 186).

Bu bacı kadınlar tam bir hoşgörü ile meşhurdurlar (Naci,2010:60).

- Ben bir çocuğum, çocuklardan hiçbir şey almam! diye karşılık verdi, Pinokyo’dan çok daha düşünceli olan çocuk (Collodi, 2008- 22).

Çocuğu böyle görünce, Dev’in kalbi sanki eriyiverdi. “Ne kadar da bencilce davranmışım!” dedi. “İlkbahar’ın neden gelmediğini şimdi anladım. Zavallı oğlancığı ağacın tepesine çıkaracağım. Böylece bahçem sonsuza kadar çocukların oyun alanı olacak. “Yaptıklarından gerçekten de çok, ama çok üzgünüm (Wilde: 2008- 35).

“Son sınıf öğrencilerinden biri nöbetçiydi ve okulun kapısında onu bekliyordu. Kendisine verilen yetkiyi mantıklı ve hoşgörülü bir şekilde kullanacak bir olgunluğa erişemeyenlerdendi.” (Kastner,2010: 88).

Güzel Theodor, hala Doktor Bökh’ün önceki gün anlattığı öykünün etkisi altındaydı ve hoşgörü küpü kesilmişti. (Kastner,2010: 136).

“Üzülme,” dedi Sebastian. O gün her zamankinden daha hoşgörülüydü. .” (Kastner,2010: 152).

“Sana verileni şikâyet etmeden kabul etmelisin. Biz de herkes gibi yaşayıp gidiyoruz işte. Tuhaf – kendimizi hiç farklı hissetmiyoruz (Babbitt, 2010: 41).

4.12. MİSAFİRPERVERLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Sözlükte, “konukseverlik” olarak geçen misafirperverlik, eserlerde yer bulabilmiş bir değerdir. Gerek yerli eserlerde kültürel olarak, evinde misafir ağırlamak övülmüş, gerekse yabancı eserlerde evrensel olarak, misafir ağırlamak ve misafire her şekilde iyilik etmek tavsiye edilmiştir.

Saraya gelen kuyumcuyu hekim alıp padişahın huzuruna götürdü. Padişah kuyumcuya iltifatlar yağdırıp ihsanlarda bulundu. Hazinesini ona teslim etti (Mevlâna, 2007: 116).

Köylünün birinin bir şehirliyle ahbablığı vardı. Köylü şehre indiğinde şehirli dostunun evine gider kurulur, aylarca yer içer, şehirlinin dükkanına gider ihtiyaçlarını temin ederdi (Mevlâna, 2007: 131).

Varna'da saraç Ömer Ağa var idi ki ahalinin de şahidiyle sabit olacağı gibi pek iyi bir adam idi. Babam onunla mektuplaşırdı. Birbirlerine hediyeler gönderirlerdi. Varna'da bulunduğumuz esnada eşi bizi defalarca evine davetle pek çok ikramlar etti (Naci,2010:45).

Paşa hazretleri alçakgönüllülerin büyüklerinden yahut büyüklerin alçakgönüllülerinden oldukları gibi beni de ziyadece sevdikleri için yanlarından ayırmak istemezlerdi. O geceyi orada birlikte geçirmemize müsaade buyurdular. Ocağın bir tarafında kendi kır döşeklerini yaptırıldılar. Diğer tarafına da ben kendi pırtımı yerleştirdim. Onlar uyumak üzere yattılar. Yorgun idik (Naci,2010:52).

“Buyur, bir yorgunluk kahvesi içelim de, gideceğin yere sonra gidersin.” deyip Köse'ye kapısını açmış (Güney,2010: 146).

Bütün Kocabağ halkı şu anda ekmek başında. Ortadaki çorba kabına evin bütün elleri bir bir uzanıyor. Kimi evlerde misafirler var. Onlar titizlikle ağırlandı, onlara serin yataklar serildi, odalarının önüne ihtiyaçları için ibriklerle(ibriklerle) su kondu ve sabahın ezanıyla birlikte namaza kaldırıldılar (Zarifoglu, 2005: 29).

Sütçü ile karısı çok konuksever insanlardı. Otlaklarına kim uğrasa, damlarına doğru gelen kimi görseler sevinçle karşılardı. Gelen, ister canlı ister cansız, ister insan olsun ister kuş, sevindirirdi sütçüleri. Yağmur yağsa yağmura hoş geldin derlerdi, güneş açsa güneşe! Düşen kan, esen rüzgarı, sıcaklığı, soğuluğu hep sevgili konukları(konukları) bilirlerdi. Hele serçeleri öz kızlarından ayırmazlardı (Cumalı, 2010:2,3).

Sütçü ile karısının konukseverliklerinin, Sonçiçek'in çok tatlı, çok sevecen bir kız olmasının, türkülerinin bu seçimlerinde payı olduğu elbet yadsınamaz (Cumalı, 2010:11).

Geçen yıl eski otlaklarında konukları olan Tanzanyalı leylek ile eşiydi gelenler. Sonçiçek, onların kendisini unutmayışlarına çok sevindi (Cumalı, 2010:91).

BENLİ NİGAR- Demek bu ziyafet onlar için?

BOLU BEYİ- Konuklarımızı ağırlamak için (Tecer, 2007: 78).

Misafir gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi (Cilasun, 2005: 9).

Hanlar Hanı Bayındır Han yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi (Cilasun, 2005: 11).

Pay Püre Bey kudretli Oğuz beylerini çağırdı. Misafir etti (Cilasun, 2005: 48).

Begil bu çağrıya uyarak huzura geldi. Selam verdi. Bayırdın Han'ın elini öptü. Han da Begil'i misafir etti. Güzel at, güzel kaftan, bol harçlık verdi (Cilasun, 2005: 128).

-Efendim, öyle sanıyorum ki siz yabancısınız. Memleketimize yeni geliyorsunuz. İsterseniz bizim eve gidelim, misafirim olunuz (Safa, 2011: 51).

Genç adam yemekte halifeye son derece güzel ikramda bulundu. En seçkin yemekleri çıkardı. Delikanlının annesi de gelerek misafiri güzel karşılamıştı (Safa, 2011: 52).

Misafirlerime iyi davranıyordum. Bu akşam size rastlamadan önce, bende misafir olarak kalan yabancılardan birçoğu yanıma yaklaşarak beni selamlamak istediler (Safa, 2011: 53).

Ahmet Efendi ile karısı iyi insanlar oldukları için misafiri içeri aldılar (Safa, 2011: 74).

“Bebeklerim! Size bir teklifim var. Eğer bizimle gelmek isterseniz evimiz hepimizi alacak kadar büyük. Ayrıca ailemin çok misafirperver olduğunu garanti ederim.” dedi (Barrie, 2009:131).

Dudakları hiç kıpırdamıyordu; ama gözlerinden Bayan Darling'in misafirperverliğine sığındıkları aşikârdı. Bayan Darling bu teklifi memnuiyetle karşıladı ve çocukları kendi evlatlarından ayırmayacağını söyledi. Oysa izin alınması gereken merci farklıydı ve kendisine tenezzül edilmediğini görünce alınmıştı (Barrie, 2009:196).

“Biliyorsun, yetişkinler...” Vendi'yi bir an bile yalnız bırakmak istemeyen Bayan Darling'in meraklı gözlerle kendisine baktığını gören Peter Pan'ın cümlesi yarım kaldı. Söze başlayan Bayan Darling oldu. “Peter Pan! Arkadaşlarının hepsini evimizde misafir edebiliriz. Eğer kabul edersen seni de seve seve ağırlarız.” (Barrie, 2009:198).

O halde bizim eve gidelim, hiç yoksa bir parça ısınırsın, dedi (Tolstoy, 2011:13).

1870 yılında, Aziz Sen Nikolay kış yortusunun ertesi günüydü. Kilesinin yönetim başkanı olan ikinci sınıf tüccarlardan Vasili AndreiçBrehunov Kilisesinde yortu töreninden sonra oradan ayrılmayıp kilisenin vakıf işleriyle ilgilendi; daha sonra ise evinde akraba ve yakın dostlarını ağırlayarak onlara ikramda bulundu (Tolstoy, 2011:62).

Yaşlılığı yüzünün her kıvrımından belli olan ailenin annesi, misafirlere hizmette kusur etmemek için çırpınıp duruyordu (Tolstoy, 2011:95).

Sıcak odaya giren Vasili, siyah kürkünü çıkararak masada köşeye kuruldu. Soğuktan donmuş bıyıkları, sıcağı görünce çözülmeye başladı. Efendi, dikkatli bakışlarla odayı ve oradakileri baştan aşağı süzüyordu (Tolstoy, 2011:95).

-Bugün yemeğe getirdiğim kıymetli misafirimizi görüyor musunuz? dedi (Pyle, 2005: 76).

Şerif Hazretleri bugün bana Nottingham'da mükemmel bir ziyafet çektiler. Kendilerini evime (evimde) aynı şekilde ağırlamalayım! (Pyle, 2005: 77).

Ormanda yakılan ateş çatır çatır yanar, çevrilen taze geyiklerin lezzetli kokusu etrafı doldururken, Robin misafirlerini krallar gibi ağırlıyordu (Pyle, 2005: 77).

Onun için biz de canımız sıkıldığı zamanlar arkadaşlarla çıkar misafir ararız (Pyle, 2005: 98).

“Bizden kurtulduğunu sanma, akşamları sana misafir olup hayalet öyküleri anlatacağız,” dedi (Lindgren, 2008: 18).

Odasındaki şöminede kocaman bir ateş yaktı, ıslanmış elbiselerimizi çıkarttık ve ayaklarımızı ateşe uzatarak ısıttık. Kristin teyze bize kek yaptı ve ateşin ortasında duran üç sacayağı üzerine koyduğu büyük cezvede kahve pişirdi (Lindgren, 2008: 33).

“Galiba misafir ağırlamayı unutmuşuz. Ama, ne olursa olsun burada bizimle birlikte olman çok hoşumuza gidiyor.” (Babbitt, 2010: 53).

Tucklar ona çok iyi davranmışlar, nefis gözlemeler ikram etmişler, hatta balığa bile çıkarmışlardı. Tucklar çok iyi ve çok nazik insanlardır (Babbitt, 2010: 81).

Misafirperverlik birçok eserde geçmektedir. Eve gelen misafiri iyi ağırlamak, her türlü ikramda bulunmak ve rahat etmesini sağlamak övülmektedir.

4.13. ÖZGÜRLÜK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Özgürlük; “1. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu. 2. Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 583). anlamına gelmektedir. Özgürlük, eserlerde, çok önem verilen, uğruna her şeyin göze alınması gerektiği söylenen ve insan doğasına uygunluğu dile getirilen önemli bir değer olarak yer bulmuştur.

Mevlâna, maddeye olan bağımlılığı özgürlüğe engel olarak görmekte ve özgürlüğün ne kadar değerli olduğunu vurgulamaktadır.

Dünya bağıını kopar, maddeye olan bağlılıktan kendini kurtar da, hür ol, ey oğul ne zamana kadar altının, gümüşün esiri olacaksın? (Mevlâna, 2007: 15).

- Oradaki papağanları görünce halimi anlat ve de ki, falan papağan benim mahpusumdur, ben onu kafeste besliyorum. Size selam söyledi. Ben gurbet ellerde kafeslerde sizin hasretinizle can vereyim, siz serbestçe ağaçlıklarda kayalıklarda dolaşın bu reva mıdır? Hiç değilse bir seher vakti ben garibi de hatırlayın ki ben de birazcık mutlu olayım, dedi. Başka bir şey istemem, dedi (Mevlâna, 2007: 121).

Diğer yerli eserlerde de, özgürlüğün değeri, esir olunan bir hayatı yaşamının ölümden de kötü olduğu, özgürlüğünü kazanmanın uğruna her şeyin yapılabileceği vurgulanırken, insan doğasının özgürlüğe yatkın olduğu dile getirilir.

-Ne olacaksa bir an önce olup bitse bari, diye geçirdi içinden. Böyle yaşamaktansa yerde cansız yatmaya razıydı. Hatta o, ölüsüne, ayağındaki kocaman postalla dokunup, eline almaya ve av çantasına atmaya değer bulmasa bile. Kendi kendine acımaya başladı. Bu ne farktı böyle. Bu ne eşitsizlikti. Fakat ağaçları, aralarında hür bir şekilde haftalarca dolaştığı yaprakları, ağaç gövdelerinin arasından görünen sazlıkları ve gölü, güneşin canım ışıklarını düşününce, her şeye rağmen yaşamak daha kuvvetli çıktı içinde. Fakat yine de sustu. Gözlerini yavaş yavaş namludan ayırarak (Zarifoğlu, 2005: 75).

İşte o günden beri yurdumuzun tüm yüreklerinde Köroğlu bir özgürlük özleminin kahramanı olarak yaşayıp gelmiş. Şiirlerini okumuşlar, oyunlarını oynamışlar. Köroğlu, bir yiğit olarak, bir yürek sesi duyurarak yaşayıp gidecek... (Burdurlu: 2007-60).

O bile serbestliğe vurgundur. İster ki kimseler oyununa karışmasın, kimseler düşüncelerine engel olmasın. Ötüşsün, bağırsın, çağırsın; kimseler “Yapma, etme!” demesin, herkes nazını çeksın. Uyuyacaksa yesin, içsin, gezsın, vursun, kırsın, binsin, sallansın! Baskının ne biçim olduğunu anlamak istersiniz haşarı bir çocuğu dikkatle seyredin! (Rasim, 2004: 47).

Annesi ile babası kendi bildiği gibi davranmakta rahat bırakırlar, kendilerinden bir şey sorup bir şey istemedikçe yaptığına ettiğine karışmazlardı (Cumalı, 2010:52).

Serçesini seven oydu, severken içinden nasıl gelirse öyle sevecek, öyle davranacaktı (Cumalı, 2010:53).

İki uzun gün içinden çıkmadığı yeni yuvası, üçüncü gün dar gelmeye başladı Minik Serçe'ye. Durmadan plastik yoğurt kabının kıyılarına tırmanmaya, kendini dışarı atmaya çalıştıkça kayıyor, ot yatağına düşüyordu (Cumalı, 2010:58).

Kuşlar uçar.

Ben koşarım;

Onların kanatları var,

Benim kanadım kollarım.

Kuşlar kanat çırpır.

Ben de kollarımı sallarım...

Uçun kuşlar, uçun kuşlar;

Hepinizle yarışım var! (Fikret, 2005: 23).

-Nasıl üzülmeyeyim? On altı yıldır. Babanın esiriyim. Babaya anaya akrabaya kardeşe hasretim (Cilasun, 2005: 61).

-Burada niçin boş laf edip duruyorsun, mademki vuruşmak için er istiyorsun, varıp babanı kurtarsana. On altı yıldır esirdir, dedi (Cilasun, 2005: 108).

Esir olan Kazılık Koca'yı salıvermişler, çıkıp geldi (Cilasun, 2005: 112).

Barrie'e göre, özgürlüğe kavuşmak her şeyden değerlidir.

"Emredersiniz reis." dediler ve Dağ Lalesi'nin bağlarını hemen çözdüler. Dağ Lalesi ise özgürlüğünün coşkusuyla suyun içerisinde kayıp gitti. Fakat korsanlar bu işte bir tersliğin olduğunu düşünüyorlardı (Barrie, 2009:101).

Diğer yabancı eserlerde de, özgürlüğün önemi ve ne kadar değerli olduğu vurgulanmaktadır.

Ben sizi öldürmek istedim; ama siz benim hayatımı kurtardınız. Şimdi hayatta kalırsam ve siz de isterseniz en sadık köleniz olarak size hizmet edeceğim. Oğullarıma da bunu yapmalarını emredeceğim. Beni affedin! (Tolstoy, 2011: 59).

Artık özgür olduğunu, hiçbir şeyin kendisini tutmadığını hissediyordu (Tolstoy, 2011:143).

Pinokyo'nun kendisini özgür duyumsayınca ne kadar sevindiğini düşünün artık, bir dakika bile durup düşünmeden hemen kentten ayrılıp Peri'nin evinin yolunu tuttu (Collodi, 2008- 55).

- Aferin oğlum! diye bağırdı köylü, omzuna vurarak. Bu duygular senin değerini yükseltir. Ne kadar hoşnut olduğunu göstermek için seni şu anda evine dönmekte özgür bırakıyorum (Collodi, 2008- 62).

Ben kendi kendimin efendisiyim. Şu İngiltere’de kimseyi kendime efendi yapmayacağım!.. (Pyle, 2005: 48).

Sevgili arkadaşımız Villy’i, Şerif’in adamları esir almış. Bunun için şimdi bize, oklanmızı(oklarımızı), yaylarımızı kavrayıp, onu kurtarmak düşüyor (Pyle, 2005: 57).

-Ben özgür bir insanım, dedi (Pyle, 2005: 90).

Ormanda hür ve neşeli bir hayat yaşarsın (Pyle, 2005: 96).

“Sinemayı boş verin! Rakip okulun öğrencileri Kreuzkamm’ı tutsak aldılar, bizim de onu kurtarmamız gerekiyor.” (Kastner,2010: 50).

Hem parasız yatılı hem de burs alıyor, ama kimseye de boyun eğmiyor. Karşısındaki ister öğretmen olsun ister son sınıf öğrencisi ya da kral, eğer haklıysa, onu tutabilene aşk olsun!” (Kastner,2010: 53).

Egerland ciddi bir ifadeyle yaklaşarak, “Tutukluyu serbest bırakın!” dedi. .” (Kastner,2010: 75).

Bunun üzerine bizim de tutsak edilen arkadaşımızı kurtarmak için kente inmemiz kaçınılmaz oldu.” (Kastner,2010: 83).

Kendime ait bir odaya sahip olduğum o gün benim en mutlu günüm oldu (Lindgren, 2008: 19).

Sonra bir bahçe çitinin üzerinde yürümeye başladık.

“Yalnızca yolda yürüneceğine kim karar vermiş dersiniz?” dedi Lasse.

Britta bunun büyüklerin buluşu olabileceğini söyledi (Lindgren, 2008: 25).

Svipp uzun süre kulübesinin yanında bağlı kaldığı için yolculuk boyunca çok mutluymuş. Hoplayıp zıplamış ve mutlulukla havlamış (Lindgren, 2008: 39).

Neden bir kafese kapatılmayı kabul edesin ki? keşke senin yerinde ben olsaydım, öyle dışarıda dolaşıp canımın istediğini yapsaydım. Tek başıma bahçeden dışarı çıkmama bile izin vermiyorlar, biliyor musun? (Babbitt, 2010: 10).

Mae özgür kalacaktı (Babbitt, 2010: 91).

Yerli ve yabancı eserlerde özgürlüğün her şeyden değerli olduğu, esaretin insan doğasına ne kadar aykırı olduğu, insanın özgürlüğü için her şeyi yapması gerektiği vurgulanmıştır.

4.14. SAĞLIKLI OLMAYA ÖNEM VERME İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Sağlık, “Vücudun hasta ve rahatsız olmama durumu, vücut esenliği, esenlik, sıhhat” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 635). anlamlarına gelmektedir.

Eserlerde sağlıklı olmanın önemi vurgulanmış, bunun için neler yapılması ve nasıl yaşanması gerektiği anlatılmış, hastalık durumlarının insan hayatına olumsuz etkileri dile getirilmiştir.

Yerli eserlerde sağlıklı olmanın ne kadar değerli olduğu, hastalığın insanın hayatını her şekilde olumsuz etkilediği, dengeli ve düzenli beslenmenin yararları, hastalıkları tedavi etmede bitkilerin etkisi dile getirilmiştir.

Ben her sabah vitamin hapları içiyorum. Cici annem ekmeğime tereyağlı reçel sürüyor (Kemal,2010:44).

Rafadan yumurta yiyorum (Kemal,2010:45).

Onu alıp sarayına getirdi. Fakat bir süre sonra güzel cariye hastalandı. Günden güne eriyip tükenmeye başladı. Memleketin en iyi hekimleri cariyenin hastalığına bir çare bulamadılar. Padişah bunu görünce çok üzüldü, günlerce çareler aradı, sağa koştı, sola gitti olmadı (Mevlâna, 2007: 113).

Hasta, kendisine iyi ve sağlıklı bir kapı aralansın diye ırmak kenarında gezip durmaya başladı. Orada bir derviş oturmuş; elini, yüzünü yıkıyor, temizleniyordu (Mevlâna, 2007: 204).

Doğrusu cennet gibi yermiş ama, kızcağız ne dal dal ağaçlara elini uzatmış, ne bal bal meyvelere... Kardeşleri pır deyip de havalanınca göklere, o da kendini atmış göllere. Meğer, bu gölün suları her derde deva, her hastalığa şifa imiş. Sedef Kız, “ arılık duruluk!” deyip de dalınca bir, ne alnının karası kalmış, ne yüzünün karası! (Güney,2010: 108).

Biricik kızı, bir tanesi, nur tanesi; gençliğinin sevinçliğiyle baharın türküleriyle coşamıyormuş. Vücudunun her yerinde iri iri, kara kara, başları al al, yara yara kocaman çıbanları varmış. Uyuyamıyor, yatamıyor, gezemiyor, tozamıyormuş. Bir dakikası, bir yıl kadar uzun; bir günü bir ömür kadar genişmiş. Her yerinde bir yılan, etini, kemiğini dilim dilim doğruyor, tatlı canına bir tadımlık yaşam mutluluğu veriyormuş (Burdurlu: 2007- 35).

Bu su, Midas'ın bir tek kızına tüm derman olmuş. Zamanla ne yara kalmış ne çıban. Tüm deri yeniden değişmiş. Kıpkırmızı, kara kara çıban başları sönmüş, hepsi tatlı tatlı pembeleşen güllere dönmüş. Kızın yüzüne kan, her yerine can, yüreğine derman gelmiş. Gülmeye başlamış (Burdurlu: 2007- 39).

Lokman Hekim, bazı gün akşama kadar, bazı gün bir iki saat kırların kokusunu alır, yeşil cennetin göğsünde yapacağını yaptıktan, tutacağını tuttuktan sonra evine dönermiş. Dönermiş ama hiç boş değil. Lokman Hekim otun, yaprağın, dalın, gülün

dilini, gönlünü bilir, onlarla uzun uzun konuşmuş. O, kırların yolunu tutar tutmaz çimenlerin, otların fısıltısı bir musiki olurmuş sanki. Her yaprak, her çiçek gözü, her rengin aydınlık yüzü dile gelir, Lokman Hekim'e hangi hastalığı iyi edeceğini söylemiş.

Nane, türüm türüm boynunu uzatır:

-Beni dinle Lokman; benim, her sancıya derman.

Kekik, baygın baygın bakar:

-Bana kulak ver Lokman; benim, deri ağrılarına derman...

Dağ çayı yolunu keser (Burdurlu: 2007- 41).

-Bana bak Lokman; benim, midelere sultan.

Ayva yaprağı, gül yaprağı, yüksük otları, ıspanaklar, her yeşil göz, her bitkice söz ona,

-Bize gel Lokman, bize gel; işte sana bir şifalı el, topraktan esen yel, bir ömre bedel, derlermiş.

Lokman hekim, torbasına doldurduğu dalları, yaprakları, çiçekleri, evine akın akın gelenlere dağıtır, hepsinin derdine derman olur, ayrı ayrı sağlığın yolunu gösterirmiş.

Gün gelmiş, Lokman'ın ününü duymayan kalmamış. Dört bucaktan dertlerine bir ilaç bulamayanlar, Lokman'ın evinde yeniden doğmuşa dönerler, acılarından, ağrularından, sancularından kurtularak Lokman'ın otlarından alacaklarını alırlarmış (Burdurlu: 2007- 42).

Tanzanyalı leylek ile eşi, o yıl kışı hiç de iyi geçirmediler. İkisinin de sağlıkları iyi değildi. Kış boyu hastalıklarla uğraştılar. Biri biraz iyileşir gibi olsa öbürkü hasta düşüyor, sağlıkları bil(bir) türlü tam düzelmliyordu. Sürekli olarak birbirlerine bakmak zorunda kalıyorlardı. Soğuk algınlığı, romatizma, siyatik ağrıları gibi adlar koymak boşunaydı artık tutuldukları hastalıklara... Ne kanatlarının, bacaklarının eski gücü kalmıştı ne de avlanırken gagalarını eskisi gibi ustalıkla kullanabiliyorlardı. Bir daha gençleşemeyeceklerine göre, hiç iyileşmeyecek bir hastalıktı onlarınki. (Cumalı, 2010:21).

Annesi ile babasının sağlık durumlarını(durumlarını) iyi bilen oğul leyleğe söyleyecek söz kalmıyordu (Cumalı, 2010:22).

Dağ çiçeği ile sütü oğlanın yarasına sürdüler. Oğlanı ata bindirdiler, yanlarına alarak yurduna getirdiler. Oğlanı hekimlere emanet edip Dirse Han'dan sakladılar (Cilasun, 2005: 21).

At ayağı çabuk, ozan dili çabuk olur. Hanım, oğlanın kırk günde yarası iyileşti. Sapasağlam oldu. Artık ata biniyor, kılıç kuşanıyordu (Cilasun, 2005: 21).

Kara başımın sağlığında iyilikler edeyim köpek sana (Cilasun, 2005: 32).

Yabancı eserlerde de sağlıklı olmanın değeri sıkça dile getirilmiştir. Bunun için düzenli beslenmenin, havaya göre giyinmenin, sağlığa zararlı yiyeceklerden uzak durmanın, ilaç tedavisinin öneminin tavsiye edilmesi dikkate değerdir.

O, Darling'lerin yüzünü hiç kara çıkarmadı. Çocukların giyecekleri kıyafetler için hava tahminini hep doğru yaptı. Nefes alıp verişlerinden hasta olup olmadıklarını bir çırpıda anladı. Çocuklar düzenli beslenme alışkanlığını terliyen su içmemeyi ondan öğrendi (Barrie, 2009:11).

“Ne emrediyorsun, planın ne?” Smee. Haken, kendisinden emin bir yüz ifadesiyle tane tane konuşuyordu. “Onları kendi silahlarıyla vuracağım. Bolca nişasta, üzerine karamel, biber sosu, şeker... en üste de vanilya ve dondurma konup pastamız süslenecek. Yani sağlığa zararlı, insanı mide fesadına uğratacak, kolesterolü yükseltecek ne kadar madde varsa hepsini içine katacağız. Bir de gösterişli bir ambalajla süsledik mi... böylesine albenili bir yemeğe hangi çocuk ‘hayır’ der ki? Hem bir göz odası olan eve, yedi tane kapı yapmak gibi saçma bir fikri, ancak anne kontrolünden uzak çocuklar düşünür bilir. Anneleri olmadığına göre böylesine sağlıksız bir yiyeceği yemekten onları kim men edebilir ki? Bu pastayı denizkızlarının sahile çıktığı kayaya bırakırsak, her gün oraya eğlenmeye giden bu baş belalarının zehirlenmemeleri için hiçbir sebep kalmaz.” (Barrie, 2009:72).

...Fakat mesele bununla da halledilmeyecek kadar büyükse ya da ağaç kovunun çok tuhaf bir şekli varsa o zaman uzun vadeli bir çözüm yolu bulunur: dengeli beslenme yoluyla uyum sağlama. Vendi ve Michael'in bedenleri fazla uğraştırmadan kovuklarına uydu. Fakat John'un bedeni üzerinde biraz müdahalede bulunmak gerekti (Barrie, 2009:90).

Biliyorum, siz aslında Haken ve adamlarının yapmış olduğu nefis çikolatalı pastanın akıbetini merak ediyorsunuz. Ne olacak, korsanlar pastayı herkesin dikkatini çekebilecekleri yerlere yerleştirdiler. Çocuklar büyük bir iştahla ona sarıldı ve Vendi bıkmadan, usanmadan onların ellerinden bu sağlığa zararlı yiyecekleri aldı. Yenilmeyen bu yiyecekler bayatlı, doğal halinden uzaklaştı ve adeta bir taş yığını haline geldi (Barrie, 2009:94).

Ona yaramaz, içmemesi daha iyi olur (Tolstoy, 2011:96).

Milyonlar içinde yüzen Mironovlar bunca serveti şanslarına mı borçlu? Tabi ki hayır. Sadece ve sadece çalışmakla... Yeter ki sağlığın yerinde olsun! Sen çalıştıktan sonra Allah karşılığını fazlasıyla verecektir (Tolstoy, 2011:121).

- Ayıp! Çocuklar, vaktinde alınacak iyi bir ilacın insanı ağır hastalıklardan, belki de ölümden kurtaracağını bilmelidirler... (Collodi, 2008- 46).

- Giymemi doktor söyledi, şu dizimi biraz incittim de. Ya sen, sevgili kukla, sen niye çektin o takkeyi burnuna kadar? (Collodi, 2008- 109).

“Burası pek rahat değil,” dedi Fişek, “ama hiç kuşkusuz, çok beğenilen bir kaplıca olmalı. Sağlığıma kavuşacağım diye beni buraya gönderdiler herhalde. Sinirlerim gerçekten de iyice bozulmuştu, dinlenmeye ihtiyacım var.” (Wilde: 2008- 70).

-Sahiden mutluyum dedi. Niye mutlu olmayayım ki, -sıhhatliyim, vücudumun her uzvu sağlam değil mi? (Pyle, 2005: 66).

Hepinizin saadetine içiyorum arkadaşlar, maşallah hepiniz o kadar sağlıklısınız ki, bakıyorum hiç birinizin sağlığına içmeme gerek yok! (Pyle, 2005: 112).

...sağlığına kavuşmak için biraz kan vermesi gerekiyordu (Pyle, 2005: 157).

“İyi akşamlar, hanımefendi,” dedi. “Böylesine sağlıklı olmanız ne kadar güzel.” (Babbitt, 2010: 14).

Gidip onu gördük. Sağlığı ve morali iyi (Babbitt, 2010: 87).

Sağlıklı olmanın değeri ve bunun için de yapılması gerekenler eserlerde yer almıştır. Sağlıklı olmayan insanların hayatının zorlaştığını, tedavinin önemini, dengeli beslenmek gerektiğini eserlerden değer olarak elde etmek ve kazanmak mümkündür.

4.15. SAYGI İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Saygı, “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye veya bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 648). anlamlarına gelmektedir. Saygı değeri, eserlerde sık rastlanan bir değerdir. İnsanların büyüklere, yaşlılara, dini ve milli değerlerin kutsallarına, yetenek ve bilgi açısından kendisinden daha ilerde olanlara, liderlere saygı duyması gerektiği vurgulanmaktadır.

Mevlâna, saygının makamdan kaynaklanmayacağını ifade etmektedir.

- Padişahlar padişahı dediğin de kimmiş. Benim huzurumda öyle adam olmayanın adını ağzına alma. İkiniz de bana saygısızlık ederseniz hem sizi, hem de padişahınızı parçalarım (Mevlâna, 2007: 50).

Muallim Naci eserinde, saygının baskıyla, zorla oluşturulamayacağını; kendiliğinden olabileceğini söylemektedir. Ayrıca büyüklere, dini unsurlara, bu konuda önde gelen insanlara saygı duyulması gerektiği kahramanlar üzerinden vurgulanır.

Yüreği aile muhabbetiyle dolu olmakla beraber hiçbir zaman şımartıcı muamelede bulunmadığından ev halkı heybetinin tesiri altında bulunur. Bu tesir dövüp sevmeye gibi bazı sebeplerle oluşmamıştır, kendisinin halinden tabii bir şekilde oluşmuştur (Naci,2010:14).

Mushaf-ı Şerifi al da buraya getir, dedi. Aldım, öpüp başıma koyduktan sonra muhafazasından çıkardım, yanına götürdüm. Kendiside büyük bir saygıyla aldı, öptü, başına koydu (Naci,2010:41).

Babam her zamanki gibi Cuma akşamları Kur'anı Kerim okurdu. Ağabeyime de böyle yapmasını emrederdi. İslam dinine, dinin kutsal şeylerine tam bir hürmeti vardı. Mesleğinde sabit, çeşitli kusurlardan kesinlikle uzaktı. Onun için herkes kendisini muhterem tutardı. Saraç esnafının hepsinin itimadını kazanmış olduğundan orta sandığının vakıf işlerine bakma vazifesini istemediği halde kendisine vermişlerdi (Naci,2010:42).

Görünüşte bir tarikata intisap etmek hususunda biz de babamın tesiriyle yetinirdik. Bununla beraber büyük kimselere ve tarikat sahiplerine belki babamızdan daha ziyade saygı duyarız. Fakat bizde bir tecelli oldu. Mesnevi-i Şerif okuduk. Gönlümüz çekti. En ziyade Mevlevileri sevdik. Ayrıca en ziyade âşıkların sultanı Mevlâna Celaleddin hazretlerine kalben intisap ettik. Manevi birliğine nazaran Hazreti Mevlâna'yı sevmek bütün evliyaları sevmek demek olduğundan eminiz (Naci,2010:44).

Babana saygı duy ki oğlun da sana saygı duysun (Naci,2010:66).

Diğer yerli eserlerde de, saygının kazanılacak bir değer olduğu, makamdan kaynaklanamayacağı vurgulanır. Ayrıca başta büyükler olmak üzere bütün insanlara, kendisinden daha yetenekli ve bilgili olanlara karşı saygı duymak gerektiği üzerinde durulur.

Camiden dağılan yaşlılar ağır ağır ilerliyorlar.

Gençler ise onların önüne geçmemek için ağır ağır arkadan geliyorlar (Zarifoğlu, 2005: 28).

Bir kez daha kartal olmak, iri bir kuş olmak istedi.

Onlara saygı duydu, hayran hayran bir ikisini görmek umudu ile uzaklara ve yukarılara baktı (Zarifoğlu, 2005: 47).

Büyükler aşın(aşırı) oburdular. Yiyecek gördüler mi saygıyı, kardeşliği unutuyor, saldırıyorlardı (Cumalı, 2010:49).

Galiba o saygı değer kadıncağızı o halinde kendimden daha çok hoşnut etmek gibi bir saf emelden ötürü olacak... (Rasim, 2004: 51).

Her sözünün başında “hanımefendi” diye hitap eder, son derece saygı gösterir, fakat halam yine fevkalade çekingen davranırdı (Rasim, 2004: 67-68).

Fatih’te kahvelerin önünden geçtikçe iskemleden fırlayan fırlayana... Elini aşırı saygı ile öpüyorlardı (Rasim, 2004: 91).

“Hocaya saygı göstermeyen alçadır.” hikmeti tahsil ve terbiyenin ilk ve en korkutucu maddesidir. Bence bu madde herhangi bir diyarda uygulanamazsa orada ilerleme fikri uyanamaz (Rasim, 2004: 115).

—Bir küçük obabaşı... Ama sayarlar beni bütün obalar (Tecer, 2007: 18).

—Ben nasıl babama boyun eğdimse oğlum da bana boyun eğer mi? (Tecer, 2007: 69).

—Sıradan, saygıdan çıkmayın (Tecer, 2007: 84).

Kadın da, oğlu da misafirlerinin Harun Reşid hazretleri olduğunu bilmiyorlardı. Fakat bu yüce misafirin hali ve tavırları çok hoşlarına gittiği için kendisine büyük saygı gösteriyorlardı (Safa, 2011: 52).

Barrie, saygı değerine çok vurgu yapmış, büyüklere ve kurallara saygılı olmak gerektiğini kahramanları üzerinden vurgulamıştır.

“Teessüf ederim yani! Bir hanımefendiye böyle davranmak hoş olur mu hiç?” Peter Pan’in sözlerinde kınama vardı (Barrie, 2009:82).

“Hanımefendi, yeni yuvanızı beğendiniz mi? Size layık değil; ama siz mutlu olasınız diye inşaa edildi.” Hepsinin özellikle bu sözleri söyleyen Haytaboy’un saygılı olmak için insanüstü bir gayret sarf ettiği görünüyordu (Barrie, 2009:87).

Bu ailede herkesin mutlaka uyması gereken bir kural vardır. Bir çocuk haksızlığa da uğrasa kat’iyen cezayı kendisi veremez. İzin istenip Vendi’nin hâkimliğine sığınılacaktı. Herkes çıkacak karara saygılı olacaktı. Fakat çocuklar bu kuralı ya işine gelmediği için ihlal eder ya da iyice abartırdı. Vendi masaya susun anlamında sertçe vurdu (Barrie, 2009:116).

Yemek seçmenin annelere saygısızlık olduğunu bilen Haytaboy, mahcup bir ifadeyle... (Barrie, 2009:117).

“Efendim, bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde asilzade bir aile reisi varmış. Tabi ki bu aile reisinin bir de çok saygıdeğer karısı varmış.” (Barrie, 2009:124

Bayan Darling'in karşısında saygılı bir şekilde sıralandılar. Dudakları hiç kıpırdamıyordu; ama gözlerinden Bayan Darling'in misafirperverliğine sığındıkları aşikârdı. Bayan Darling bu teklifi memnuniyetle karşıladı ve çocukları kendi evlatlarından ayırmayacağını söyledi. Oysa izin alınması gereken merci farkındaydı ve kendisine tenezzül edilmediğini görünce alınmıştı (Barrie, 2009:196).

Çocuklar kabahatlerini anlamışlardı. Hatalarını telafi edebilmek için yakıcı bir ses tonuyla özür dilediler. Böylece Bay Darling çocukların hepsinin kendisine saygı duyduğuna kanaat getirdi ve yüreği gururla doldu (Barrie, 2009:197).

Diğer yabancı eserlerde saygısızlığın ne kadar yanlış bir davranış olduğu, büyüklere, lider olan kişilere, eğitimcilere saygı duyulması gerektiği vurgulanmaktadır.

Kadın, kızları da alarak kulübeden ayrıldı. Mikael sedirden kalktı, elindeki işi bıraktı ve önlüğünü çıkardı, sonra Simon ve karısının önünde saygıyla eğilerek... (Tolstoy, 2011:44).

Bu gençler saygıyı unuttular, giderek bizden kopuyorlar (Tolstoy, 2011:100).

Bu saygısızca, alaycı davranışın karşısında, ömründe duymadığı bir üzüntüye kapılan Geppetto, Pinokyo'ya dönerek:

- Seni saygısız seni! Daha tamamlanmadan bana karşı saygısızlık etmeye başlıyorsun! Ayıp, oğlum, ayıp! dedi (Collodi, 2008- 7).

Yargıç, goril türünden iri bir maymundu; ilerlemiş yaşı, beyaz sakalı ve özellikle, yıllardan beri çektiği bir göz hastalığı yüzünden sürekli takmak zorunda kaldığı altın çerçeveli, camsız gözlüğüyle saygıdeğer bir maymun (Collodi, 2008- 54).

"Oğlan çocuklarını pek sevmem," diye yanıtladı Kırlangıç. "Geçen yaz nehirde yaşarken, değirmencinin iki küstah oğlu, üzerime taş atarlardı. Hiçbir zaman beni vuramadılar elbette. Biz kırlangıçlar çok iyi uçarız, aycıca çevikliğiyle ünlü bir aileden geliyorum, ama yine de bu tam bir saygısızlıktır." (Wilde: 2008- 10).

"Bu gece Mısır'a gidiyorum," dedi kırlangıç içinden ve bunu düşününce keyfi yerine geldi. Bütün halka açık anıtları ziyaret etti ve uzun süre kilise kulesinin tepesinde oturdu. Nereye gitse Serçeler civildayıp birbirlerine, " Ne saygıdeğer bir yabancı!" dediler. Duydukları Kırlangıç'ı çok sevindirmişti (Wilde: 2008- 13).

Haşmetli kralımızın mührüne değer vermeyen, saygıdeğer şerefimizin sorgulama emrine dudak büken asiye ben öyle unutamayacağı bir ders veririm ki, bir daha değil ayağını, parmağını bile kıpırdatamaz! (Pyle, 2005: 24).

Kralımıza ve onun Nottingham bölgesi temsilcisine saygıda kusur etmediğinizi, çok nazik bir şekilde ispat etmiş oldunuz (Pyle, 2005: 78).

RobinHood, eğilerek yüzüğü aldı ve saygıyla öptü (Pyle, 2005: 119).

Kral Richard'a gelince, ahabab, aramızda onun uğruna kanını akıtmak istemeyecek bir kişi bulamazsın! Bizim kahramanlıklarımıza benzeyen kahramanlıklarının hepsimiz hayranıyız! (Pyle, 2005: 149).

Acele atından inerek önünde diz çöktü. Kral kendisinin tanındığını anlayınca kukuletasını itti (Pyle, 2005: 150).

“O zaman sen de başkalarının sana saygı duymasını sağlayacak bir şeyler yap,” dedi Matthias.” (Kastner,2010: 44).

“Basbayağı şaşkınlık,” diye bilgi verdi Matthias. “Sana inanılmaz saygı duymaya başladılar.” (Kastner,2010: 137).

Martin, öğretmenin boynuna sarılmaya yeltendi. Ama sonra vazgeçerek saygıyla geri çekildi ve Justus'a sevgiyle uzun uzun baktı. .” (Kastner,2010: 168).

Saygı değeri, yerli ve yabancı eserlerde çok yer bulabilmiş bir kavramdır. Öncelikle büyüklere olmak üzere tüm insanlara saygı duymak gerektiği, ayrıca kutsal değerlere, eğitimcilere, dini ve toplumsal liderlere saygının ne kadar önemli olduğu dile getirilmektedir. Ayrıca saygı makamdan, mevkiden kaynaklanacak bir durum değil, insanların kendi çabaları neticesinde kazanılacak bir durumdur.

4.16. SEVGİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

“İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu, eğilim” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 661). olarak tanımlanan sevgi değeri eserlerde en çok yer alan değerlerden biridir. Yerli ve yabancı eserlerin çoğunda başta anne, baba, evlat sevgisi olmak üzere tüm insanlara, hayvanlara, doğaya karşı da sevgi beslenmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Sevgi hayattaki her şeyin temel kaynağı ve varlık sebebi olarak da büyük değer taşımaktadır.

Kemal, anne sevgisi ve hayvan sevgisi üzerinde durmaktadır.

Babası geldikten sonra, ayrı yatağa atılan İnci, geceleri yorganın altında eski günleri, annesiyle koyun koyuna yattıkları günleri, annesinin onu öptüğü, sevdiği, masallar söylediği günleri düşünüp düşünüp, keşke ölsem de ‘İncim İncim’ diye ağlasa, diye aklından geçirmişti (Kemal,2010:10).

“Bundan sonra hiç yaramazlık etmeyeceğim, cici annemi hiç üzmeyeceğim.”

“Üzme ya. Sen anneni üzmezsen annen de seni daha çok sever.” (Kemal,2010:13).

“Bundan sonra birbirimizden hiç ayrılmayalım, e mi? Birimize bir şey söylerlerse ikimiz bir olup marizleyelim enayiye.”(Kemal,2010:48).

“Sürmeli doğurmuş. Görme anneciğim, şu kadar şu kadar, dört tane. İki siyah, ikisi beyaz. Ayy ne güzel, ne güzel.”(Kemal,2010:16).

Mesnevi’de Mevlâna sık sık aşka, sevgiye vurgu yapmakta; yeryüzünde yaratılmış ne varsa, temelinde sevgi olduğunun, sevgi varsa her şeyin hallolacağını, önemli olanın aşkı, sevgiyi yakalamak ve onlarla yaşamak olduğunun üzerinde durmaktadır.

Şunu iyi bil ki, kâinatta var olan her şey, sevgilinin tecellisinden ibârettir, onun yarattıklarıdır. Onun kudretini, yaratma gücünü göstermektir. Aslında, aşık bir perdedir. Var olan, diri olan ancak sevgilidir. Aşık ise bir ölüdür. Var gibi görünen bir yoktur (Mevlâna, 2007: 16).

- Senden bunu beklemezdim. Daha başka şeyler umardım. Ben senin sadece hanımın değil, ayağının toprağıyım. Bedenim de, canım da varım yoğum da senindir. Ne arzu edersen o olur. Yoksulluğa sabrım kalmadı ise, bu kendim için değil, senin içindir. Fakat sen bana karşı bu çeşit bir zanna düşünce, ben candan da vazgeçtim, her şeyden de. Artık senin kölen olurum.

Bedevî karısının bu ağlayışı ve sızlayışları karşısında söylediklerine bin pişman olur. “Nasıl oldu da cânımuncânına düşmanlık ettim, cânımuncânına tekmeler vurdum” diyerek düşünmeye başlar (Mevlâna, 2007: 68).

- Hanım, sana söylediklerim için pişman oldum. Haksızlık ettim. Artık aksilik etmekten vazgeçtim. Sen ne derssen onu yapacağım. Dediğin ister iyi olsun, ister kötü olsun ona uyacağım. Çünkü sana aşığım, seni seviyorum. Sevgi insanı, kör, sağır eder.

- Allah’ a yemin ederim ki, seni seviyorum. Bu söylediklerim de gönlümden gelen düşünce ve sözlerdir (Mevlâna, 2007: 69).

Fare su içmek için indiği dere başında kurbağa ile tanıştı. Çok sevdiler birbirlerini. Devamlı buluşmaya karar verip bir vakit tayin ettiler. Her sabah erken saatlerde buluşuyorlar dere kenarında; birbirlerine başlarından geçen ilginç olayları, duydukları hikâyeleri anlatıyorlar, duygularını kâh baş diliyle, kâh hal lisaniyle iletiyorlar, dostları, arkadaşları sevgiye dönüşüp daha yakın bir hal arz ediyorlar (Mevlâna, 2007: 107).

- Ne gafil, ne cahil kimselersiniz siz. Sizin gördüğünüz bu köpek sıradan bir köpek değil o Leyla’nın mahallesinin köpeği... Bu köpek benim için en değerli bir varlıktır, Allah’ın çözülmez bir sırrıdır. Bir çok yer varken o Leyla’nın mahallesini

mekan tutmuş kutlu bir hayvandır. Sizin gözünüzde aşağılık bir hayvan olan bu köpeğe bir de benim gözümlle bakın bakalım. O zaman da böyle düşünebilecek misiniz? Sizin gözünüzde rast gele bir hayvan olan bu köpek benim sırdaşım, gamdaşımdır. Onun gözleri Leyla'mı gören mübarek gözlerdir. Onun ayakları Leyla'mın bastığı topraklarda dolaşan ayaklardır. Ben bu gözleri nasıl öpmeyeyim, bu ayaklara nasıl yüz sürmeyeyim, dedi (Mevlâna, 2007: 139).

Bekçinin korkusundan o gece vakti koşarak bağa giren aşık sevgilisini karşısında şaşırtdı. O bağda geçmekte olan ırmağa yüzüğünü düşürmüş olan sevgili elinde fener yüzüğü arıyordu.

Aşık sevgilisini görünce kendisini korkutan sıkıntılara düşüren bekçiye hayır dualar etti durdu (Mevlâna, 2007: 141).

- Gerçek aşıklık aşkı uğrunda can vermektir. Eğer gerçek bir aşık san hemen öl, dedi.

Bunu duyan aşık o anda gülererek can verdi ve o gülüş onda ebedî olarak kaldı (Mevlâna, 2007: 150).

Zira aşk derdi onulmaz, iyileşmez bir derttir, çaresi sevgiliye kavuşmaktır (Mevlâna, 2007: 156).

Aşığın aşık, sevgilinin sevgili olduğu eski zamanlarda zavallı bir aşık vardı. O vadinde duran gerçek bir aşıktı. Uzun seneler sevgilisine bağlanmış onun kulu kölesi olmuştu. Nihayet yıllar sonra sevgilisinden bir haber geldi (Mevlâna, 2007: 161).

Bir gün Mecnun, Leyla'nın köyüne varmak için bir deveye bindi, yol almaya başladı, bütün derdi bir an önce Leyla'nın köyüne ulaşmaktı. Mecnun'un derdi buydu fakat devenin de derdi başkaydı. O da geride, ayrıldığı yerde kalan yavrusunu düşünüyordu. Ona kavuşmak istiyordu (Mevlâna, 2007: 183).

Muallim Naci eserinde aile sevgisinin insan hayatı için vazgeçilmez olduğu, hayvan sevgisinin çocuklukta kazandırılması gerektiği, manevi liderlere saygı duymak ve onları sevmek gerektiğinden bahsetmiştir.

Yüreği aile muhabbetiyle dolu olmakla beraber hiçbir zaman şımartıcı muamelede bulunmadığından ev halkı heybetinin tesiri altında bulunur. Bu tesir dövüp sevmeye gibi bazı sebeplerle oluşmamıştır, kendisinin halinden tabii bir şekilde oluşmuştur. Dünyada kimseye muhtaç olmamak kadar bahtiyarlık olamayacağına kani olduğundan işleriyle meşgul olmayı pek sever (Naci,2010:14).

Yavrucak pek az otlandıktan sonra yeşilliğin içinde yan üstüne yatıverdi. Oğlak kadar hafif ruhlu mahlûk pek az bulunur. Duruşu, bakışı bir hoşuma gitti ki tarif

edemem. Hemen bende yanına yatarak tekrar okşamaya başladım. Bu masum manzara göz önünden giderilebilecek şeylerden midir? O şirin hayvancağz bana nice günler arkadaş oldu (Naci,2010:22).

Babam her sene bize bir yahut iki kuzu alırdı. Bunları ağabeyimle kendimize alıştıırır, arkamız sıra gezdirirdik. Hiçbir kuzuyu o oğlak kadar sevdiğimi bilmiyorum (Naci,2010:22).

Fındık isminde bir de kedim vardı. Kuyruğu, kulakları kesik, kareli beyazlı, boynu kırmızı kurdeleli tuhaf bir şey olduğundan pek sever idim. Fakat oğlağın muhabbeti onu da geçmişti (Naci,2010:22).

Bir baba oğlunu seve seve büyütür. Bin belasını çekmiştir. Oğul 'istediğini yapmakta serbest' denilecek yaşa gelince babasını beğenmez olur. Yalnız beğenmemekle de yetinmez. Belki de babasına isyan eder. Belki de onu ölüm döşegine düşürür. İşte vaktiyle oğlunu canı gibi sevmiş olan o babaya şu can düşmanının kim olduğunu sormalı. Göstermeye gücü kalmışsa kimi gösterir? (Naci,2010:26).

Makbule'yi seviyormuşum. Henüz hatırıma garip bir üzüntüyle beraber gelir. Vefat edeli hayli zaman oldu. En ziyade mahmur gözleri hayalimde (Naci,2010:26).

Görünüşte bir tarikata intisap etmek hususunda biz de babamın tesiriyle yetinirdik. Bununla beraber büyük kimselere ve tarikat sahiplerine belki babamızdan daha ziyade saygı duyarız. Fakat bizde bir tecelli oldu. Mesnevi-i Şerif okuduk. Gönlümüz çaktı. En ziyade Mevlevileri sevdik. Ayrıca en ziyade âşıkların sultanı Mevlâna Celaleddin hazretlerine kalben intisap ettik. Manevi birliğine nazaran Hazreti Mevlâna'yı sevmek bütün evliyalari sevmek demek olduğundan eminiz. Kaddesa'llahute'alaesrarahüm (Naci,2010:44).

Paşa hazretleri alçakgönüllülerin büyüklerinden yahut büyüklerin alçakgönüllülerinden oldukları gibi beni de ziyadece sevdikleri için yanlarından ayırmak istemezlerdi. O geceyi orada birlikte geçirmemize müsaade buyurdular (Naci,2010:52).

Samimi sevgi, yiğitlik eserdir (Naci,2010:64).

Diğer yerli eserlerde de anne, baba, evlat sevgisi, hayvan sevgisi, eş sevgisi, genel olarak da insan sevgisi sık sık üzerinde durulan değerler olmuştur. Sevdiğini her defasında dile getiren kahramanlarla sevgiyi söylemenin önemi de vurgulanmıştır.

Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tungır mingır sallarken bir padişah varmış; padişahın da üç oğlu, bir kızı varmış. Babaları dünyayı verseler vermez, tacından tahtından üstün

tutarmış onları... Analarının gözünde de oğulları oğul balından tatlı, kızları da kaymak üstüne çalınan baldan. Ne ki, balına kaymağına doymadan gitmiş hatuncuk... (Güney,2010: 104).

Yüzüne yanık izinin bulunduğu yandan bakılınca bu yüz daha küçük, esmer, yumuşak ve sevimli. Hemen acıyorsunuz ona. Ve seviyorsunuz. Bu taraftan kafatası da o yanma olayının şiddeti ile küçülmüş gibi görünüyor. Kaşları bu tarafta çok az, cansız ve alçak gönüllü (Zarifoglu, 2005: 19).

Çorbasını içti. Çocuklarına sıcak gözlerle baktı. Karısına güzel sözler söyledi. Desturla çıkıp çalışmaya gitti. Ve bütün gün üzerine rahmet yağdı (Zarifoglu, 2005: 28).

- Ey beylerin beyi, kızma bize, atma ikimizi denize! Param pulum yok; ama hiçbir yüreğin parayla elde edemeyeceği yüce bir sevgim var. Huyum tatlıdır. Gözlere sığmayan bir sevincim var. Kızınla mutlu olacağım, bizi sevindir, gönendir bizi. (Burdurlu: 2007- 65).

Ama siz de benim serçelerimi ne kadar çok sevdiğimi bilirsiniz. Sakın ola ki serçelerimden birinin canını yaktığınızı duymayayım (Cumalı, 2010:3).

Karşılıksız değildi Sonçiçek'in serçelere duyduğu sevgi. Belki de Sonçiçek'in sevdiğinden çok, serçelerdi Sonçiçek'i seven. Sonçiçek'e hayrandı bütün serçeler. Çünkü Sonçiçek tam serçelerin sevebileceği gibi bir kızdı (Cumalı, 2010:7).

Yumurtadan çıktı çikali hep sokularak yaşamıştı ablası ile ağabeyine. Onları, sokuldukça duyduğu sıcaklıkla seviyor, kendisinden onlara geçen eş sıcaklıkla sevildiğini santıyordu. Gerçeği anlayınca kararım(kararını) verdi: Bu sevgisiz ortamda yaşamak çekilir şey değildi (Cumalı, 2010:42).

Annenin uçup uçup gittiği o aydınlıklar içinde seni, senin sevdiğin gibi sevecek yeni dostlar, kardeşler bulabilirsin (Cumalı, 2010:42).

Serçeyi yüzüne kadar kaldırdı. Minik Serçe ile göz göze geldiler. Yüreğini saran bir sıcaklık duyuyordu.

“Ne de güzelsin, seni çok seviyorum!..” (Cumalı, 2010:47).

Kardeşinize kardeş sevgisi göstermediğiniz için, ben sizi bağışlasam bile, siz kendinizi bağışlamayacaksınız!. (Cumalı, 2010:52).

Yeşim'den sonra Sonçiçek'in her gün birlikte oynadığı Osman ile Zeynep de Minik Serçe'yi görür görmez sevdiler (Cumalı, 2010:55).

Minik Serçe gagasını Sonçiçek'in parmağına sürttü:

“Çünkü seni seviyorum!”

Sonççek eğildi, tüysüz başından öptü onu:

“Ben de seni seviyorum!” (Cumalı, 2010:59).

“Hayır! Yakınlığımız daha ne kadar yeni olursa olsun, birbirimizi unutmayacağımızı sen de çok iyi biliyorsun! Çünkü biz birbirimizi gerçekten sevdik!”

“Acaba?”

“Evet, unutmayacağız! Çünkü özlemini duyduğumuz hep sevgidir! Hele senin sevgin gibi bir sevgi, yaşayanı her anımsayışında yeniden mutlu eder!..” (Cumalı, 2010:67).

Biz birbirimizi yüreklerimizin bütün gücü ile sevebileceğimiz kadar sevdik!. (Cumalı, 2010:83).

Beni ablam sever ancak

Böyle başka kim anacak?

Melek ablacığım benim,

Sen benimsin, ben seninim! (Fikret, 2005: 36).

O da bizleri pek sever;

Sevilir elbette seven (Fikret, 2005: 64).

Beni evladı gibi sever, horozum diye okşar, öper, konakta kaldıkça geceleri koynunda yatırır, giyecek, kuşanacak her şeyimi yapar, çil paralar verir, hakkımda pek büyük iyiliğimi isteyen davranışlar gösterirdi (Rasim, 2004: 22).

Beni söz söylemeyerek seviyor, arada iki başparmağını şakaklarımın üstünden kulaklarımın arkalarına doğru sıkıca yürüterek yine aynı tazyikle geri çekiyordu (Rasim, 2004: 37).

Büyük halam beni çok severdi, ben de onu pek severdim (Rasim, 2004: 67).

-Sazcının bir kızı varmış, gönlümü kapturdım (Tecer, 2007: 25).

-Sizi sevdiğimi bilirsiniz. Ne olsa et turnaktan ayrılmaz (Tecer, 2007: 36).

Deli isen sev güzeli.

Sev yiğidim sev,

Sar yiğidim sar (Tecer, 2007: 39).

Nereye gittin beni yalnız koyup canım yiğit?

Göz açıp da gördüğüm

Gönül ile sevdiğim,

Yoluna öldüğüm, kurban olduğum,

Vay Kazan Bey'in güvenilir adamı! (Cilasun, 2005: 58).

—Oğuz'dan beni seven atına binsin, dedi (Cilasun, 2005: 76).

Mahmut da bu kızı günden güne fazla seviyor (Safa, 2011: 34).

Paşa, canı sıkılarak, derhal konağına geldi. Mahmut'tan hiç ayrılmak istemiyordu. Artık bu fedakâr çocuğu çok sevmeye başlamıştı (Safa, 2011: 46).

Bir müddet sonra, annesi öldü; hanımını pek seven padişah, çok ağladı (Safa, 2011: 62).

—Ben de senin annen olayım, ister misin? Ona birlikte dua ederiz. Ben de seni çok severim (Safa, 2011: 73).

Akşam olup da hava kararmaya başlayınca iki arkadaş, el ele vererek evlerine dönüyorlardı. Birbirlerini o kadar seviyorlardı ki, bir gün görüşmeler ağlayacak gibi canları sıkılıyordu (Safa, 2011: 111).

Barrie'nin kahramanları Peter Pan ve arkadaşlarının sık sık sevgiye, özellikle de anne sevgisine vurgu yaptıkları görülmektedir. Onlar için birbirlerine duydukları sevgi ve annenin çocuklarına, çocukların da annelerine duydukları sevgi her şeyden daha değerlidir.

Beyaz geceliği içerisinde güzel bir gelini andıran Bayan Darling, vakit kaybetmeden çocuklarının yanına gelmişti. Yine kendisini ve kocasını canlandıran iki oyuncuyla karşılaştı. Bunlar, evcilik oynayan Vendi ve John'du. Kardeşleri tarafından oyun dışı bırakılan Michael'in gözyaşları daha da artmıştı. Bunu gören anne yüreği dayanır mı hiç? Bayan Darling onu hemen bağrına bastı ve şefkatli elleriyle teselli etti (Barrie, 2009:22).

“Anne, yine de sen hep yanımızda kal.” Bu, ondan duyulan son sözlerdi. Bayan Darling, bütün şefkatini bir buseye sığdırıp çocukların alınına teker teker kondurdu. Ayrıca ahenkli ninniler söyleyerek onları uyuttu. Dualarını yorgan yapıp onların üzerine örttü. Onları gece lambalarına emanet edip 27 numaraya gitmek için kocasıyla birlikte yola koyuldu (Barrie, 2009:28).

Vendi onunla gitmeyi aslında çok istiyordu; fakat sevdikleri aklına gelince tereddüt ediyordu (Barrie, 2009:40).

Yemek yapmaktan başka hiçbir şeye kafası çalışmayan Liza'dan umudu kesen Nana, kendi başının çaresine baktı. Vazifesine o kadar sadıktı ki ulumasıyla neredeyse bütün şehri ayağa kaldıracaktı. Bu defa da fayda etmedi. Fakat çocuklara duyduğu sevgi ona öyle bir güç verdi ki aslında demir zincir pamuktan yapılmışçasına kopuverdi (Barrie, 2009:44).

İçeride bunlar olurken, bahçe kapısında bir anne baba büyük bir telaşla içeriye bakıyordu. Çok perişan bir durumdaydılar. Evlatlarına bir an önce kavuşma arzusuyla

hızla merdivenlere yöneldiler. Bay Darling hiç ses çıkarmamasını işaret etti karısına. Fakat bütün sesler kesilse bile evlat sevgisinin baskısıyla çarpan bir kalbin gürültüsünü kim durdurabilir?(Barrie, 2009:46).

Michael ise annesinin boşluğunu, Vendi ile doldurmuştu bile. Zaten Vendi'yi annesi gibi görüyor ve ona anne diyordu (Barrie, 2009:93).

“Yanında fazla anne sevgisi var mı?” dedi. Ritimtek, Kont'a yastık fırlatarak.

“Var, ama o kadar çok seviyorum ki kimseyle paylaşamam.” Diye reddetti arkadaşını Kont (Barrie, 2009:127).

Çocuklarına karşı duyduğu sevgiye karşılık olarak bunca fedakârlık yapan bir aile babası, bu sağlam karakteriyle herkesin gözünü kamaştırıyordu. Bu masumane davranış, çok geçmeden ona şöhretin kapılarını araladı. Böyle bir asil davranış karşısında hayranlığını gizlemeyen büyük halk kitleleri sevgi gösterisinde bulundu. İmza almak isteyen gençlerle, röportaj yapmaya çalışan gazeteciler birbirlerini ezdi. Bay Darling günün en popüler konusu oldu ve yoğun bir alakayla karşılandı (Barrie, 2009:184).

“Kendime yeni bir anne buldum.” dedi Peter Pan intikam alırcasına. Annelik makamı Jane'nin başını öyle bir döndürmüştü ki koruyucu kanatlarıyla hemen manevi evladının yanına geldi. Gözlerinde sadece evlat sevgisi duyanlara has bir parıltı vardı. Peter'in gözlerinde ise tarifsiz bir gurur...

“Anne sevgisiyle yaşamak onun da hakkı.” dedi annesine. Kaderin cilvesi midir bilinmez, Vendi etme bulma dünyasında annesine çektirdiği bütün acıların aynısıyla imtihan oluyordu. Tıpkı bütün anneler gibi. Kızını kararından döndürmenin imkânsız olduğunu biliyordu. “Anne sevgisine ne denli muhtaç olduğunu en iyi ben bilirim.” dedi. Daha sonra iç geçirdi (Barrie, 2009:213).

Tolstoy, eserinde sevgi değerine çok vurgu yapmıştır. Ona göre sevgi, hayatın ve varlığın temel sebebidir. İnsan sevgiyle yaşar ve onunla var olur. Özellikle evlat sevgisi o kadar önemlidir ki, bu duyguyu yaşamak için, illa o çocuğu doğurmak da gerekmez. Sevgi, merhameti ve fedakarlığı da beraberinde getirir.

Zavallı, arkasına yaslanmış baygın gibi duruyordu. Simon, donmak üzere olan gencin yanına yaklaşınca adam kendine gelir gibi oldu, başını çevirip gözlerini açtı ve Simon'un yüzüne baktı. Bu bakış, Simon'un ruhunda gence karşı acıma ve sevgiyle karışık bir his uyandırmaya yetti. Elindeki çizmeleri yere attı, paltosunun kemerini çözerek çizmelerin üzerine bıraktı ve acele ile üzerindeki kumaş paltoyu çıkarttı (Tolstoy, 2011:11).

Matryona, bu sözleri işitince tekrar yabancı adama baktı ve kalbinin birden ona karşı yumuşadığını hissetti. Kapının yanından geri döndü. Doğruca mutfağa giderek yemek hazırladı. Masaya boş bir bardak koyarak içine bir miktar süt doldurdu. Kalan son ekmeğin parçasını getirdi, sofraya çatal ve kaşıkları da yerleştirdi (Tolstoy, 2011:21).

Matryona'nın yüreğini, genç adama karşı bir merhamet duygusu sarmıştı. İçinden ona karşı sevgi duymaya başladı. O dakikada adamın yüzüne bir ışıltı geldi, yüzü sevinçle parladı. Artık kaşlarını çatmıyor, başını yukarı kaldırıp Matryona'ya bakarak gülümsüyordu (Tolstoy, 2011:21).

Kendi çocuğunuz olmadıkları halde onları yinede bu kadar seviyorsunuz öyle mi? (Tolstoy, 2011:40).

Onları nasıl sevmem! İkisini de ben emzirdim. Kendi çocuğum vardı; ama maalesef yaşamadı. Onu bile bunları sevdiğim kadar sevmemiştim (Tolstoy, 2011:40).

Bu kızlar da olmasaydı kendimi nasıl mutsuz ve yalnız hissederdim kim bilir? Bunları nasıl sevmem? Bu ikizler benim hayattaki mutluluk kaynağım...(Tolstoy, 2011:42).

O zaman Allah'ın bana öğretmek istediği, ilk dersi hatırladım. "İnsanda yaşayan nedir? Öğren!" bende insanın kalbinde yaşayanın "sevgi" olduğunu anladım. Rabbimin söz verdiği şeyi bana hemen öğretmeye başladığını anlayınca sevindim ve ilk kez gülümsedim. Fakat, henüz her şeyi öğrenmemiştim. Hala, "İnsana verilmemiş olan nedir ve insan ne ile yaşar?" sorularının cevabını bilmiyordum (Tolstoy, 2011:49).

Şunu öğrendim ki bütün insanlar kendi çabaları ve kaygılarıyla değil sevgi ile yaşar, dedi (Tolstoy, 2011:51).

Ben insan olduğum zaman kendim için kaygı duyduğumdan değil yoldan geçen bir adamın yüreğinde sevgi olduğundan, kendisi ve karısı bana acıyıp şefkat gösterdiğinden hayatta kaldım. Öksüzler kendi annelerinin kaygı duyup acı çekmesinden değil onlara acıyıp şefkat gösteren yabancı bir kadının yüreğindeki sevgi ile hayatta kaldı. Tıpkı bunun gibi bütün insanlar, kendi başlarına nasıl mutlu olabileceğini düşünüp kafa yormakla değil, sadece insanın özünde var olan sevgi sayesinde hayatta kalır (Tolstoy, 2011:51).

Şimdi anladım ki her ne kadar insanlar kendi çabaları ve kaygılarıyla yaşadıklarını zannetseler de hakikatte onları yaşatan sadece sevgidir. Kim yüreğinde sevgi taşırsa o sevgi Allah'tandır ve Allah yüreğinde sevgi taşıyan kişinin kalbindedir. Çünkü varlığın sebebi sevgidir (Tolstoy, 2011:52).

Kızak hafif bir gıcırtyla, çiğnenmekten buz tutmuş köy yoluna girince bakımlı at, rahat ilerlemeye başladı. Vasili, bu sırada kızığın arkasına sımsıkı yapışmış varisini görünce sevgisini belli eden bir sesle: (Tolstoy, 2011:74).

Pinokyo, tüm yaramazlıklarına, laf dinlemezliklerine rağmen sevgi dolu, sevgiye çok değer veren ve sevdiklerini kaybetmekten de çok korkan bir kahramandır.

Bu sevgi dolu çağırış üzerine, bir sıçrayışta salonun arkasından ön sıralara çıktı Pinokyo; sonra, ikinci bir sıçrayışla ön sıralardan orkestra yönetmeninin kafasına; üçüncü bir sıçrayışla da sahneye çıktı (Collodi, 2008- 24).

Ateşyiyen, başlangıçta buz gibi soğuk ve hareketsiz kaldıysa da, sonra yavaş yavaş yumuşamaya, hapsirmeye başladı. Dört ya da beş kez hapsirdikten sonra, kollarını sevgiyle açıp Pinokyo'ya:

- Sen çok iyi bir çocuksun, Pinokyo! Gel bir öpücük ver bana, dedi (Collodi, 2008- 27).

Bunun üzerine, yarım bardak suda beyaz bir toz eritip ona uzattı ve sevgiyle:

- Bunu iç, birkaç günde iyileşirsin, dedi (Collodi, 2008- 44).

- Ne kadar iyisiniz, Perim, dedi kukla, gözlerini kurulayarak. Sizi ne kadar çok seviyorum (Collodi, 2008- 48).

- Ben de seni seviyorum, diye karşılık verdi Peri. Burada benimle kalmak istersen, sen benim küçük kardeşim olursun, ben de senin iyi ablacığın... (Collodi, 2008- 49).

Ama bundan sonra, yaşamımı değiştireceğime, uslu, söz dinleyen bir çocuk olacağıma söz veriyorum... Çocukların, söz dinlememekle, başlarını hep derde soktuklarını artık iyice anladım. Babam beni beklemiş midir acaba? Peri'nin evinde bulacak mıyım onu? Zavallı adam, onu görmeyeli ne kadar zaman oldu, okşamak, öpücüklere boğmak için sabırsızlanıyordu! Ya Peri, yaptığım kötü davranışı bağışlayacak mı acaba? Bana karşı o karda candan, o kadar sevgiyle davrandığını düşündükçe... Bugün sağsam bunu ona borçlu olduğumu düşündükçe! Benden daha iyilikbilmez, benden daha kalpsiz bir çocuk var mıdır acaba? (Collodi, 2008- 56).

- Sevgili Periciğim benim, niçin öldün? Sen bu kadar iyi, ben bu kadar kötüyken, niçin ben ölmedim senin yerine? Ya babam nerede acaba? Ne olur onu nerede bulabileceğimi söyle, Periciğim, hep onunla kalmak istiyorum, hiç ayrılmayacağım artık ondan, hiç! Hiç! Öldüğünün doğru olmadığını söyle, sevgili Periciğim, ne olur! Beni gerçekten seviyorsan, küçük kardeşini seviyorsan, canlan, yeniden eskisi gibi ol! Beni yalnız, herkes tarafından bırakılmış görmek seni üzüyor mu? Katiller yeniden

gelip beni yeniden ağacın dalına asarlarsa, ölüp giderim bu sefer. Ben burada, bu dünyada bir başıma ne yapabilirim? Şimdi, seni ve babamı kaybedince kim doyuracak karnımı? Geceleri nerede yatıp uyuyacağım? Kim bana yeni ceket alacak? Ah, ne iyi olurdu ben de ölseydim, bin kez daha iyi olurdu! Evet, ölmek istiyorum. Hi, hi, hi! (Collodi, 2008- 64).

- Cingöz kukla! Nerden anladın ben olduğumu?

- Size duyduğum büyük sevgi sayesinde (Collodi, 2008- 73).

- İyi yürekli dostum benim! dedi Pinokyo ve arkadaşını sevgiyle kucaklayıp iki gözünün ortasından öptü (Collodi, 2008- 105).

- Benim annem. Çocuklarını çok seven, hiçbir zaman gözlerinin önünden ayırmayan; başlarına bir şey geldiği zaman, kaçamak yaptıkları, kötü yola girdikleri için uğradıkları felâketle baş başa kalmayı hak ettikleri zamanlar bile yardımlarına koşan, bütün o iyi annelere benzeyen annem. (Collodi, 2008- 121).

Diğer yabancı eserlerde de sevgi vurgusu yapılmaktadır. Aile, dost, insan sevgisi; okul, öğretmen sevgisi vurgu yapılan değerlerdir.

“Saçmalık!” dedi Yıldızlı Maytap. “ Romantizm hiçbir zaman ölmez. Ay gibi, sonsuza kadar yaşar. Sözüün gelişi, gelin ve damat, birbirlerini yürekten seviyorlar. Bu sabah onlar hakkında benimle aynı çekmecede duran, Saray’da olup biten her şeyi bilen, kahverengi kâğıt bir fişekten öğrendim.” (Wilde: 2008- 62).

-Oh, Küçük John! Benim hakiki dostum! Bu dünyada en çok sevdiğim insan sensin! (Pyle, 2005: 64).

Justus arkadaşına gülümsedi. “Bu haylazlar ikimizi de seviyorlar,” dedi. .” (Kastner,2010: 141).

“Kedi yavrularını herkes sever,” dedi Britta (Lindgren, 2008: 33).

Güzel bir günde Svipp ona hırlamaz olmuş, üstelik köpeklerin sevdikleri birini gördüklerinde yaptığı gibi kuyruğunu sallayarak havlamış (Lindgren, 2008: 38).

Ama böylesi iyi kalpli bir dedenizin olduğunu düşünün! Ben onu çok seviyorum (Lindgren, 2008: 47).

Çünkü ben okulu seviyorum. Öğretmenimizi, arkadaşlarımızı ve üzerlerini kaplayıp adımın yazılı olduğu etiketler yapıştırdığım okul kitaplarını seviyorum (Lindgren, 2008: 72).

Bu yepyeni duygu içini ısıtıyor. Her yanına yayılıyordu. Hikâyenin tuhaflığına rağmen bu duyguyu sevmiştii, onları da sevmiştii – özellikle Jesse ’yi (Babbitt, 2010: 33).

“Uzun mu kısa mı olduğuna bakmadan hayatı sevmeli insan,” dedi sakın bir sesle (Babbitt, 2010: 41).

Her şeyi tek bir cümleyle açıklamıştı: Tucklar onun dostuydu. Bunu yapmıştı çünkü- her şeye rağmen onları seviyordu (Babbitt, 2010: 100).

Sevgi değeri nerdeyse tüm eserlerde yer bulmuştur. Anne, baba, evlat sevgisi en çok değinilen sevgi türleridir. Arkadaş, dost, sevgili, okul, öğretmen sevgileri de önemle üzerinde durulan sevgilerdir. Eserlerde sevgi hayatın ve varlığın sebebi olarak büyük önem taşımaktadır. Sevgi; şefkat, merhamet ve fedakârlığı da beraberinde getirmektedir.

4.17. SORUMLULUK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Sorumluluk, “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 683). anlamında kullanılmaktadır. Sorumluluk değeri, yerli ve yabancı eserlerde sıklıkla gözlenen bir değer olmuştur.

Yerli eserlerde insanın sorumluluk bilincine sahip olması gerektiği önemle vurgulanmaktadır. İnsan ailesine, efendisine, inandığı değerlere, sevdiklerine, sevdasına, işine, ödev ve görevlerine, emanetlere karşı sorumludur ve sorumluluklarını yerine getirmek için elinden geleni yapmalıdır.

“Kapının önüne bile senden izinsiz çıkmayacağım. Pis çocuklar gibi çıkıp da niye anneciğimi üzeyim? Değil mi? Ben yaramaz, terbiyesiz çocuk değilim ki.”(Kemal,2010:13).

- İster makbule geçsin, ister geçmesin... Bize ne? Biz emir kuluyuz. Altın olsun toprak olsun. Biz, götürmeye mecburuz. Buyruk verenin buyruğunu yerine getirmek zorundayız. Geri götürün derlerse yine fermana uyar, getirdiğimiz hediyeyi geri götürürüz!(Mevlâna, 2007: 75).

Alışıldı. Yoksul aç, açık, çıplak, perişan bir halde macerasının, aşkının, sevdasının peşinden ayrılmadı aylar boyu. Vefasızlık etmedi sevdasına, usanmadı da. Ama sonuç da yok (Mevlâna, 2007: 106).

Sungur, efendisinin sesini duyar duymaz yatağından fırladı. Tası, peştemalı aldı ve yola çıktılar. Yolda bir mescidin yanından geçiyorlardı ki Sungur’un kulağına çok güzel bir ezan sesi geldi. Namazını hiç kaçırmayan Sungur, utanarak efendisine seslendi (Mevlâna, 2007: 187).

O evden başka birde saraçhane başında ufak bir dükkâna sahipti. Kendi dükkânında saraçlık eder. Sabahtan erkenden dükkânına gider akşamüstü doğruca evine gelir. Ömründe içki içmemiştir. Günde bir iki lüle tütün içer. Ona da düşkünlüğü yoktur. Hatta bazı kere kesesini dükkânda unuttur. Evde zaten tütün bulunmadığından o gece içmeyiverir (Naci,2010:14).

Evine o kadar güzel bakar ki gören aileler gıpta ederler. “Keşke bizimde öyle bir babamız olsa!” derler. Her şeyin iyisinden satın almak merak olduğundan evde her türlü ihtiyacın en iyisinin bulunmasından başka biz çocukların arzu edebileceğimiz yemiş vesairenin her türlü de dolaplarda durur (Naci,2010:14).

Saraç esnafının hepsinin itimadını kazanmış olduğundan orta sandığının vakıf işlerine bakma vazifesini istemediği halde kendisine vermişlerdi. Bu sandıktan her sene bahar mevsiminde esnaf için genel bir ziyafet tertip ederdi (Naci,2010:42).

Derslerini bir an önce yapıp bitirmeleri gerek. Kendilerini vererek ve bir an önce daha çoğunu anlamaya çalışarak hızlı hızlı öğreniyorlar. Ve birazdan babalarının arkasından tarlalara bostanlara koşacaklar. Su arklarını tıkayan otları, küçük yıkıntıları kürekle, elleriyle açacaklar ve suyun ağaçlara ve bitkilere ulaşmasını sağlayacaklar. Ve ellerindeki sapanlarla kuşlar avlayacaklar Serçeleri bile (Zarifoğlu, 2005: 31).

Ağustos böceklerinin de bir görevi var. Evet durmadan şarkılar söylüyorlar, ama azıksız kaldıkları yok. Yiyip içiyorlar ve hiç de karıncalarla çatışmıyorlar (Zarifoğlu, 2005: 34).

- Haddini bil, yürü işine, diye söylenerek yukarı dallara doğru çabaladı (Zarifoğlu, 2005: 51).

Atılan çomakları alıp getirdikleri vakit, ağızlarına atılan et parçalarının lezzeti onlara anlatmıştır ki, vurulan avları getireceklerdir ve görevleri budur. Bu sebeple iri bir ördeği çenelerinin içine aldıkları zaman onu bir köşeye kaçırıp yemeyi düşünmezler. Birkaç kez böyle yapmışlarsa da iyi bir sopa çekilmiştir kendilerine. Yok sapasağlam sahiplerine getirmişlerse mükafatını görmüşlerdir (Zarifoğlu, 2005: 63).

Kendi kendine suçunun bağışlanmaz olduğunu söyleyip dururken topları saymış. Allah Allah! Sağdan sayarmış, gözlerini açar, bakarmış; topun biri eksik. Soldan sayar, anlarmış; topun biri eksik. Nereye gider top? Birisi mi aldı, kim çaldı diye düşünürken yine gözlerine ağır ağır, büyüü uyku bulutları çökmüş. Ne kadar çok açmaya çalışsa da gözkapakları kurşun gibi ağırlaşmış ve asker yine derin bir uykunun kuyusuna düşüp kalmış (Burdurlu: 2007- 16).

Yuvarın bütün geçimini sağlamak Bay Serçe'ye kalmıştı artık. Bay Serçe hiç yakınmıyordu bu ağır yükten. Çünkü eşini çok seviyordu. Çok yakında baba olacağı için ayrıca mutluydu. Bütün gün oradan oraya uçuyor, arpa, buğday taneleri, küçük böcekler taşıyordu eşine. Sırasında kendi yemiyor, bulabildiklerini eşine getiriyordu (Cumalı, 2010:30).

Yuvarın bütün işi, geçim yükü annesinin üstüne kalmıştı. Talihsiz Ana Serçe uçuyor, yavrularının yiyebilecekleri ne bulmuşsa, gagasına alıp dönüyor, gün boyu yavrularını doyurmak için dur durak nedir bilmeden didiniyordu. (Cumalı, 2010:35).

Demirciyi gidip gördüm;

-Onu çok ustadır diye

Pek överler, işitmişim (Fikret, 2005: 12).

Aletlerim birer birer

Geçerler her gün elimden;

Onları pek severim ben.

Ooh, sevgili aletlerim!

Ben sizi her gün bilirim.

Tezgahımın bir yanında

Hepsi durur sıra sıra (Fikret, 2005: 50).

Yabancı eserlerde de sorumluluk değerinden, sorumluluğun öneminden, sorumlulukların yerine getirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. İnsan ailesine karşı ve vazifelerine karşı sorumlu davranmalıdır. İnsan yaptığı iş ne olursa olsun, en güzel şekilde yapmak için gayret göstermelidir.

“Ama anne dağıtmış olduğu bir odayı toplamadan gitmek ne kadar ayıp değil mi? dedi (Barrie, 2009:16).

Bu arada ablalığın vermiş olduğu vazife bilinciyle Vendi kardeşine nasihat etme ihtiyacı hissetti (Barrie, 2009:24).

Fakat Vendi, ablalık rolünün vermiş olduğu bilgeliği kullanmak istedi. “Hayır, bu bir korku değil. Tehlike uluması. Bizi bu şekilde ikaz ediyor.” (Barrie, 2009:28).

Yemek yapmaktan başka hiçbir şeye kafası çalışmayan Liza'dan umudu kesen Nana, kendi başının çaresine baktı. Vazifesine o kadar sadıktı ki ulumasıyla neredeyse bütün şehri ayağa kaldıracaktı. Bu da fayda etmedi. Fakat çocuklara duyduğu sevgi ona öyle bir güç verdi ki asılınca demir zinciri pamuktan yapılcasına kopuverdi (Barrie, 2009:44).

Kayıp çocukları tatlı bir telaş almıştı. Sanki bir düğün hazırlığı vardı. Bir aşağı, bir yukarı koşuşturup duruyorlardı. Tam bu gürültünün arasında minik kardeşler John ve Michael de uykulu gözlerle çıka gelmez mi? Uykusuzluk onları öylesine bitap bırakmıştı ki yürümüyorlar; adeta sürünüyorlardı (Barrie, 2009:82).

“Bay Kabahat, şunları yanına al da inşaatta sizlere yardım etsinler.”

“Emredersiniz, efendim!”

Çocuklar adam yerine konulmanın vermiş olduğu heyecanla:

“Nee? İnşaat mı? Ne inşaatı bu? dediler (Barrie, 2009:83).

Birazdan bütün sahili yutacak olan hırçın dalgalara ya da soğuyan havayla birlikte buz gibi olan taşlara dikkat etmek gerekti. Ayrıca yaklaştığı hissedilen tehlikeden çocukları korumak gerekiyordu. Ancak acemi bir anne olduğu için Vendi’yi ilgilendiren daha mühim bir vazife vardı. Çocukların yarım saatlik uykuyu tamamlaması. Bu işin tam yapılması gerektiğine o denli inanmıştı ki yürekleri ağza getirecek kürek sesleri bile onu bu vazifesinden vazgeçirememişti. Çocuklara çok ihtiyacı olmasına rağmen onları uyandırmıyor, bir tepebaşında bağımsızlığı simgelemek için dalgalanan bayraklar misali dimdik ayakta duruyordu. Mangal gibi yüreği varmış sıfatını bir kız için kullanacağı hiç aklına gelmezdi (Barrie, 2009:98).

Allah sizden razı olsun! Öğrenirim. Bana ne yapacağımı gösterin yeter (Tolstoy, 2011:26).

Günler günleri, aylar ayları kovaladı ve bir yıl böyle geçti. Simon’un evinde oturan ve onunla çalışan Mikael, işini çok iyi yaptığı için ünü günden güne artmaya başladı. İşiyile öğle şöhret buldu ki artık insanlar, hiç kimsenin Simon’un işçisi Mikael kadar güzel ve sağlam ayakkabı dikemeyeceğini söylemeye başladı. Öyle ki bütün o çevredeki insanlar Simon’a ayakkabı yaptırmaya geliyordu. Artık Simon iyi para kazanıyor, günden güne zenginleşiyordu (Tolstoy, 2011:27).

Mikael kendi işini benden daha iyi bilir, ben karışmasam daha iyi olur, diye düşündü (Tolstoy, 2011:34).

Padişah, kendine doğru gelirken bilge adam kulübesinin önündeki bahçeyi çapalamakla meşguldü. Padişahı görünce selam vermiş ve işine devam etmiş. Bilge adam zayıf ve güçsüz olduğu için elindeki kazmayı toprağa her vuruşunda azıcık bir toprak parçasını kazabiliyor, sonra her defasında soluk soluğa kalyormuş (Tolstoy, 2011:55).

Geppetto, işini aksatmamak için, farkına varmamış görünüp çalışmasını sürdürdü (Collodi, 2008- 7).

“Evet, ben de bunu öğrenmek istiyorum,” dedi Ördek. Sonra da havuzun ucuna doğru yüzdü ve çocuklarına iyi bir örnek olması için suyun içinde baş aşağı durdu (Wilde: 2008- 41).

Böylece, tellal hemen o sabah vazifesine doğru yola çıktı (Pyle, 2005: 22).

-Ben elimden geleni yapacağım. Eğer başarılı olamaz, sizin yüzünüzü kara çıkartırsa, yemin ediyorum, bir daha elime yay almam! (Pyle, 2005: 121).

“Öyle olmadı,” dedi Martin. “Beni izlemelerini onlara ben söyledim. Bütün sorumluluk benim.”

“Sorumluluğu üzerine almayı ne kadar sevdiğini çok iyi biliyorum, Martin,” dedi Doktor Bökh sertçe. “Bu hakkı kötüye kullanmamalısın!” (Kastner,2010: 82).

O zaman da birinin başına bir şey gelecek olsaydı, siz sorumlu tutulacaktınız. Öbür öğretmenler ve veliler sizin üzerinize geleceklerdi!”

“Buna benzer bir şey işte.” dedi Martin.

“Sorumluluk sahibi olduğunuz belli oluyor! diye karşılık verdi öğretmen.” (Kastner,2010: 86).

“İşlenen her suçta, suç sadece o suçu işleyende değildir, suçun işlenmesini engellemeyen de suçludur.” diye açıklama getirdi profesör (Kastner,2010: 112).

“Artık annenin büyük kızı olduğuna göre, bugün bulaşıkları sen kurulumlayabilirsin.” (Lindgren, 2008: 7).

Annem bulduğumuz her yumurta için bize beş kuruş vereceğini söylemişti. Şimdi tam tamına elli beş kuruşluk yumurta bulmuştum (Lindgren, 2008: 27).

Her bir çocuğa beş kuruş verdikten sonra kalan paramı küçük bir anahtarla kilitletiğim kumbarama attım (Lindgren, 2008: 27).

“Öyle mi dersin?” dedik. “Tıpkı bizim mağaraları bulduğumuz gibi, siz de tarlaları kendiniz bulabilirsiniz.” (Lindgren, 2008: 53).

Korunun yalnız bırakılmasının gerçek sorumlusu ineklerdir; neler yapabileceklerini bilecek kadar akıllı olmamaları aslında doğanın bilgeliğinin bir işareti sayılmalıdır (Babbitt, 2010: 5).

Eserlerde görüldüğü gibi, sorumluluk değeri çok önemlidir. İnsan ailesine, çevresine, sevdiklerine, işlerine ve görevlerine karşı sorumlu olduğu için, bu sorumlulukların gereklerini de yerine getirmelidir. İncelenen eserlerde sıkça geçen sorumluluk değeri, bu değerın kazandırılması konusunda yeterince teşvik edicidir.

4.18. TEMİZLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

“Temiz olma durumu, arılık, saffet, nezafet ve temiz durma veya tutma durumu” (Güncel Türkçe Sözlük) olarak tanımlanan ve bu anlamıyla kullanılan temizlik bir değer olarak eserlerde işlenmiştir. Gerek kişisel bakım ve temizlik, gerekse ev ve çevrenin temizlik ve düzenine önem verilmiştir. Sağlıklı olmak için de temiz olmak gerekmektedir.

Yerli eserlerde hem kişisel bakım ve temizliğe, hem de evin ve çevrenin temizliğine çok önem verilmekte, temizliğe gereken önemin verilmesi ve bunun için gerekenlerin yapılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Hoca efendinin yanındaki pencereden bakılsa karşısında uzun bir sokak, bu sokağın sonuna yakın sol tarafta boş bir arsa görünür. Hoca efendinin evi bu arsaya dönük olduğundan oraya süprüntü dökülmesini istemez. Mektepte yerinde otururken ara sıra başını oraya doğru bakar. Bir gün yine böyle bakındığı esnada birisinin küfe ile oraya süprüntü dökmeye geldiğini görür. Derhal iki üç büyük çocuk gönderir. Herifi getirtir (Naci,2010:35).

Ve yeryüzüne geniş bir sofraya gibi önlerine açtı. Fakat onlar ellerini ekmeğe uzatmadan önce yıkıyor paklanıyorlar. Sessiz, derin ve yalvarmayla durup Allah'ı anıyorlar (Zarifoğlu, 2005: 7).

Güneşin doğmasına az kaldı. Serçekuş hâlâ temizlikle uğraşiyor (Zarifoğlu, 2005: 27).

Dediğini yaptık, bir tek

Kırpıntı kalmadı, hoca

Kasaya baktı; koskoca

Sandık dolmuştu; dedi ki,

Gülerek zeki zeki;

“Gördünüz mü kasa doldu,

Sınıf da tertemiz oldu!” (Fikret, 2005: 15).

Hiç “Amin”e bir haftalık kirle gidilir mi? Sonra insanın yanına melekler sokulmaz! İşte dünya böyle bir dünya! Bilmem kimin çocuğu mektebe başlayacak, tasası bize düşüyor. Sözün kısıması, yıkandık, kurulandık; misler gibi koktuk. Hasretini çektiğim elbiseleri, galoşları giydik (Rasim, 2004: 47-48).

Gerçekten o cumanın ertesi sabahı beni erkenden kaldırdılar. Her zaman ki gibi sildiler, temizlediler, giydirdiler (Rasim, 2004: 81).

İyi bir ev kadını olduğu için lambayı temizlemek istedi (Safa, 2011: 82).

Evin içerisi temizlikten pırıl pırıl parlıyordu. Pencerelede sakız gibi beyaz, tertemiz perdeler vardı. Eşyalar da cilalıydı (Safa, 2011: 89).

Her şey son derece temiz, intizamlı, sofrta örtüsü bembeyazdı (Safa, 2011: 95).

Peter Pan eserinde Barrie, temizlik değerine çok önem vermiş, karakterler üzerinden kişisel temizlik ve çevrenin temizliğine değer verilmiş ve tavsiye edilmiştir.

Vendi tek kelimeyle tiksiniyordu, bu pis heriflerden. Korsanlık erkek çocuklarına cazip gelebilirdi. Bunu anlarız. Çünkü onlar sürekli olarak hareket, heyecan ister. Ama Vendi gibi titiz bir hanımefendiye göre yıllardır temizlenmediği için tozların kalın bir tabaka oluşturduğu bu kirlı gemi, yüzüne bakılacak gibi değildi. “Ben niye tozluyum?” yazsanız karda beliren ayak izleri misali çok uzaktan fark edilebilen bir şekil ortaya çıkardı. Vendi –laf aramızda- bunu sırf korsanlardan öğrendiği için defaatle yapmıştı. Ama çocukların böylesine zor bir durumda olduğu şu anda elin kiri, pasağıyla uğraşamazdı.

“Bu atletik yapılı çocukların trampleden denize bakmasına dalışlarını izlerken bana eşlik etmez misin, hanımefendi?” Haken’in tatlı dili, riyakâr edası yine faaliyeteydi. Fakat bu yapmacık tavrı sergilerken, kirden zift gibi simsiyah olmuş yakasını saklayamadı. Oysa bu vahim durum, Haken gibi titiz, giyimindeki zarafete dikkat eden bir jön için ölüm demektir. Ne yazık ki bir hanıma fena enselenmişti (Barrie, 2009:160).

“Vendi her sene bir haftalığına bahar temizliği için seninle gelsin. Olur, mu?” annesine kavuşan Vendi, bir de böyle bir teklifle karşılaşınca mutluluk dağlarının doruklarına çıktı. Peter’i de buruk bir sevinç sardı (Barrie, 2009:201).

Ağaç dalları arasında şirin evi temizlerken o kadar çok eğlenmişti ki Vendi gelecek yılı büyük bir umutla bekledi. Fakat Peter Pan bu beklentiye cevap vermedi ve Vendi’yi almaya gelmedi. Oysa Vendi özel bir elbise diktirmişti kendisine. Çünkü geçen seneki elbisesinin içine sığmaz olmuştu (Barrie, 2009:202).

“Sen gitmeyeceksen, benim burada işim ne?” kısa bir süre düşündü. “Ayrıca bu sene evin temizliğini kim yapacak?” (Barrie, 2009:209).

Evin temizliğinin kaç senedir ihmal edildiğini, yüzünü görmeyeli kaç bahar geçtiğini hatırlatmanın beyhude olduğunu düşündü Vendi (Barrie, 2009:210).

“Ama Peter Pan’ın evinde bahar temizliğine ihtiyaç var.” (Barrie, 2009:214).

Diğer yabancı eserlerde de temizlik bir değer olarak görülmüş ve çok önem verilmiştir. Temiz ve sağlıklı olmak için gerekenlerin yapılması gerektiği üzerinde duruluyor.

Genç adam ayağa kalkınca Simon, adamın temiz ve sağlıklı vücuduna, el ve ayaklarına baktı. Gencin yüzündeki iyilik şefkat ifadesine hayran kaldı. Paltoyu gencin omuzlarına atarak giyinmesine yardım etti. Paltoyu onun üzerine sardıktan sonra kemeri de beline sıkıca dolayarak paltonun tüm vücudunu iyice sarmasını sağladı (Tolstoy, 2011:11).

- Gerçekten! diye Geppetto karşılık verdi. Şunu aklından çıkarma: İnsanı efendi gibi gösteren, güzel elbise değil, temiz elbisedir (Collodi, 2008- 20).

Annem odamın temizliğine önem vermem gerektiğini tembih etti. Elimden geldiği kadar temiz ve düzenli olmasına dikkat ediyorum. Bazen büyük temizlik yapıyorum. O zaman önce kilimleri pencereden aşağı atıyorum. Sonra Ağda onları bahçede halı-kilim çırpmak için yapılmış demire asmama yardımcı oluyor. Bana ait bir çırpma sopam var. Kilimlerimi onunla çırpiyorum. Kapı kollarını parlatıyor, her yerin tozunu alıyor, vazodaki çiçekleri yeniliyor, oyuncak bebeklerimin yataklarını ve beşiklerini düzenliyorum (Lindgren, 2008: 23).

O anda evin ön cephesindeki biri açıldı ve ince bir ses-büyükannesi- bağırdı; “Winifred! O pis otların üzerinde oturma. Ayakkabılarını ve çoraplarını kirleteceksin.” (Babbitt, 2010: 10).

Winnie çok düzenli bir evde büyümüştü. Temiz ve derli toplu evlere alıştı. Annesinin ve büyükannesinin acımasız çifte saldırısı altında evleri her zaman tertemiz yıkanmış, silinmiş ve süpürülmüş olurdu, öyle ki dikkatsiz bir kişinin kayıp düşmesi işten bile değildi. Asla özensiz iş yapılmaz, hiçbir şey sonraya bırakılmazdı. Foster kadınları evlerini bir temizlik tapınağına dönüştürmüşlerdir. Temizliğe ve düzene sonsuz bir inançları vardı, Winnie'yi de kendileri gibi yetiştiriyorlardı (Babbitt, 2010: 38).

Önceden onun fazla düzenli, fazla titiz; hatta arkadaş olmak için fazla temiz olduğunu düşünürlerdi (Babbitt, 2010: 100).

Temizlik, eserlerde yer almış bir değerdir. İnsanın kendi beden temizliğine, evinin ve çevresinin temizliğine önem vermesi gerektiğine, temizliğin sağlıklı olmak için de şart olduğuna değinilirken; kirli olmanın ve temizliğine dikkat etmemenin de yol açacağı olumsuz sonuçlardan bahsetmektedir.

4.19. VATANSEVERLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Vatanseverlik sözlükte “Yurtseverlik” (Güncel Türkçe Sözlük) olarak tanımlanmaktadır. Eserlerde pek fazla yer almayan vatanseverlik değeri, daha çok yerli eserlerde geçmektedir. Vatani sevmek gerektiği, vatani korumak ve onun devamını sağlamak için her türlü fedakarlığın yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

- Ben uçup gittim. Kanatlandım uçtum, illerden illere göçtüm. Dağlar, ırmaklar geçtim, vardım Balkan'a. Baktım Türk askerleri bunalmış, topları tüfekleri eksilmiş. Oturuverdim yanlarına, başladım ateş etmeye. Öyle bir savaş ettim ki... Düşmanların canlarına vurdum, yüreklerini deldim. Tam on iki düşman topunu tuzla buz ettim. Askerler yardımına çok sevindiler. İşimi bitirince hemen yerime döndüm. (Burdurlu: 2007- 19).

Yurdunuzu candan sevin (Tecer, 2007: 84).

-Ağam Kazan, çürük dinli Gürcistan ağzında oturuyorsun, yurdunu korumak için geride kimi bırakıyorsun? (Cilasun, 2005: 27).

Berde'ye Gence'ye varıp vatan tuttu. Dokuz Tümen Gürcistan sınırına varıp kondu. Karakolluk yaptı. Yabancı, kâfir gelse başını kesip Oğuz'a armağan gönderdi (Cilasun, 2005: 128).

Ebu Hasan vezirleri dinledi. Milletin ve memleketin huzuru ve mutluluğu için o kadar güzel emirler verdi ki, bir teşrifatçı görünümünde orada bulunan Harun Reşid, bundan dolayı çok memnun oldu (Safa, 2011: 57).

Geceleri orada yatıp kalkıp derslerinize çalışacaksınız. Hiç tembellik etmeyeceksiniz. Sonra bu vatana hizmet edeceksiniz (Safa, 2011: 124).

“Aranıza katılırsak; yine vatanımız, milletimize sadık bir insan olarak kalabilecek miyiz? Diye sordu.

Haken'in sesinde alaycı bir ton vardı. “Korsanlık ve vatanseverlik bir arada. Komik olma!” bu sözler John'a insanlık haysiyetini geçici heveslere değişmemeyi hatırlattı. Haken'in önündeki varili öfkeyle tekmeledi (Barrie 2009:158).

“İnanmazsan İnanma Adası'nın yiğit evlatları! Bu söyleyeceklerim benim size vasiyetimdir. Aslında hakiki annelerinizden size ulaşan bir çağrıdır. Anneleriniz diyor ki: biz onları vatansever olarak doğurduk, umarız bir kahraman olarak ölürlük.” (Barrie, 2009:161).

4.20. YARDIMSEVERLİK İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Yardım, “Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma” (Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, 1994: 825). yardımseverlik ise, “Hayırseverlik” (Güncel Türkçe Sözlük) anlamında kullanılmaktadır. Eserlerde çok fazla yer alan yardımseverlik değeri; yardıma muhtaç insanlara, fakirlere, yaşlılara, hastalara, hayvanlara yardım etmek gerektiği üzerinde durmakta ve bu değerden övgüyle söz ederek tavsiye etmektedir.

Kemal eserinde parası olmayan bir arkadaşımıza karşılıksız yardımda bulunmamız gerektiğini hatırlatır.

Bir gazozcunun arabasının önünde durdular. Avukat çocuğu, “İçelim mi?” dedi.

“Param yok ki benim.”

“Bende var, içelim.”(Kemal, 2010: 48).

Mevlâna eserinde yardımsever olma değerine çok fazla yer vermiştir. Dileklerin gerçekleşmesi için yardımlarda bulunmak gerektiği, zengin olanların malca kendilerinden zayıf olanlara yardım etmesi gerektiği, padişahların sanatçıların eserlerini takdir etmek için her zaman ödülleri verdiği, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacını gözetmek gerektiği, hayvanlara da yardımcı olmak için taşıyabileceklerinden fazla yük yüklememek gerektiği vurgulanır. Mevlâna’ya göre; arkadaş olmak en büyük iyiliktir, fakiri gözetenin malı bereketlenir, yardım isteyeninin isteği geri çevrilmez.

Diğer tarafta dünya padişaha zindan olmuştu. Çaresiz kalmış, gece gündüz dua etmeye başlamıştı. Kurban kestiriyor, yoksullara yardım ediyor, oğlunun bu durumdan kurtulması için hiçbir çareden kaçınmıyordu. Fakat bütün bunlara rağmen şehzadenin büyüciye olan aşkı her gün biraz daha artıyordu (Mevlâna, 2007: 57).

Halife, Bedevî’nin armağanını görüp başından geçenleri duyunca, o testiye altınla doldurdu, ona bir sürü armağanlar verdi. Böylece Bedevî’yi yoksulluktan kurtardı (Mevlâna, 2007: 70).

Vezir, padişaha, harmanın onda biri şaire verilsin diye geçmiş padişahların ihsanlarına dair hikâyeler söyledi, hikmetlerden bahsetti.

Padişah da şaire on bin altınla değerli elbiseler verdi... Şairin içini şükür ve sena yurdu haline getirdi. Şair sonradan “ bu kimin gayretiyle oldu, padişaha benim emniyetimi kim bildirdi” diye araştırdı (Mevlâna, 2007: 77).

- Yokluk ve darlık zamanında sınanmış şeyi aramak, ona başvurmak daha iyi... Kerem ve ihsanda sınıdığın kapıya gideyim de yine ihtiyacımı arz edeyim... (Mevlâna, 2007: 78).

- Denge sağlamak için buğdayın yarısını bir çuvala, diğer yarısını da öbürüne doldursaydın herhalde daha akıllıca davranmış, zavallı devenin yükünü de azaltmış olurdun, dedi (Mevlâna, 2007: 85).

Akıllı bir adam yolculuğa çıkacak arkadaşlarına:

- Gececeğiniz ormanda birçok tehlike var dedi. Karnınız acıktığında sakın kuvvetsiz ve semiz olduklarına bakıp da fil yavrularını avlamayın, anneleri pusudadır ve evlatlarına zarar verildiği anda amansız bir düşman haline gelirler. Öğüdümü tutarsanız iyiliğe kavuşursunuz (Mevlâna, 2007: 87).

Yaşlı ve bilgili bir tavşan bu kötü gidişin önüne geçmek, kendi soyunu bu filler ordusundan kurtarmak istedi (Mevlâna, 2007: 95).

- Tabii inirim. Ne olacak insanlık öldü mü? Hem bu işten ikimiz de kârlı çıkacağız. Sen kesene kavuşurken, ben de kaybettiğim koç yerine bir deve kazanmış olacağım, dedi... (Mevlâna, 2007: 102).

- Ey güzel arkadaş, susuz ve uçsuz bucaksız çöllerde bize arkadaş ol böylece bize faydalı olursun, dedi (Mevlâna, 2007: 119).

Cömertliğiyle tanınmış bir şeyh vardı. Bu yüzden bir türlü borçtan kurtulamazdı. Şeyh yıllarca bulduğunu dağıttı, bundan dolayı da borcu arttıkça arttı, nihayet dört yüz dolara yükseldi (Mevlâna, 2007: 127).

Davran, Yemen 'de bir yerin adıdır. Burası Sana 'ya yakın bir yerdir. Büyük bir çölün kenarında kurulmuş olan bu kasabada salih bir kimsenin bir bağı vardı. Bu salih kişi bağdaki mahsulü toplayacağı zaman fakir fukarayı çağırır onlara hakkını verir, gönüllerini alırdı. Bundan dolayı da Allah o kuluna bol mahsul ihsan ederdi (Mevlâna, 2007: 137).

- Efendim, dedi... Bana acı ve yardım et. Padişahın istediği ağacı bulamadım. Eğer bu şekilde geri dönersem başıma bir sürü iş gelecek...

- Derdini iyice anlat bakalım, belki bir yardımımız dokunur, dedi (Mevlâna, 2007: 176).

Şükür nimeti gözünü doyurur, seni bey yapar. Bu suretle de yoksullara yüzlerce nimet bağışlarsın. Hakk yemeğinden ye, doy ki senden oburluk, tamah ve şuna buna ihtiyacını arz etme illeti son bulsun... (Mevlâna, 2007: 182).

Akıllı birisi, atına binmiş geliyordu. Uyumakta olan birisinin ağzına da bir yılan kaçmak üzereydi. Atlı onu görüp adamcağızı kurtarmak yılanı ürkütüp kaçırmak için koşmaya başladı. Fakat fırsat bulamadı. Akli kendisine yardım ettiğinden, uyuyan

adama şiddetlice birkaç topuz vurdu. O şiddetlice vurulan topuzun acısı, adamı bir ağaç altına kadar kaçırdı (Mevlâna, 2007: 199).

- Neden bu eşek böyle iki büklüm oldu, diye sordu.

Eşeğin sahibi:

- Benim yoksulluğumdan efendim... Ona saman alamıyorum, gıdasıyla yeterince ilgilenemiyorum.

Adam:

- Onu birkaç günlüğüne bana ver de padişah ahırında besleyeyim, kendine getireyim, dedi (Mevlâna, 2007: 215).

Naci, eserinde yardımseverlik değerine fazlaca yer vermektedir. Zor durumda olan insanların yardımına koşmak gerektiği, yardım eden insanın asıl kazanan kişi olduğu, iyilik edenlerin ölse dahi unutulmayacağı, hayvanlara yardım etmek ve onların hayatta kalmasını sağlamak için her şeyin yapılması gerektiği vurgulanır. Ayrıca gerçek dost sıkıntı anında yanında olan kişidir.

Be hey ağa! Gözünün önünde bir köpek, aciz bir çocuğu paralamaya çalışıyor. O köpeğin kuduz olma ihtimali de var. Çocuk ağlıyor, feryat ediyor, yardım istiyor. Ortada zavallıyı kurtaracak kimse de yok. Sen pencereden 'Oşt!' demekle yetiniyorsun. İnsan değil misin? Yüreğin köpek yüreğimidir? O, sence belki köpek yavrusu kadar önemi olmayan, çocuğun bir gün olup da seni yargılayabileceğini düşünecek kadar mı beynin yok? Korkma! İsmi bilsem de yazmam. Senin beni koruduğun kadar ben de seni koruyabilirim... Şurasını da söyleyeyim: sen o zaman bana gerçekten insancasına bir yardımda bulunmuş olaydın ben de seni şimdi böyle mi yazardım? (Naci,2010:11).

Ah! İnsan böyle gafil olmasa da daima herkese iyilik etse ne kadar kazanacak! (Naci,2010:11).

Yine bir gün eve dönerken Saraçhane başından Kıztaşı'na giden sokakta birtakım yük hayvanlarına rast gelerek duvar dibine dayanmıştım. Yanımda kır sakallı bir kişi peyda oldu. Elimden tuttu. "Korkma oğlum!" diyerek vücudunu bana siper etti. Hayvanlar geçtikten sonra tebessüm ederek "Haydi şimdi git oğlum!" dedi (Naci,2010:11).

Büyük bir ihtimalle o kişi vefat etmiştir; fakat iyiliği benim gönlümde yaşıyor (Naci,2010:11).

Terbiyeli bir İslam ailesi içerisinde yetişmiş güzel huylu bir adamın kalbi, hissiyatı nasıl olur? Babanın kalbi, hissiyatı işte böyledir. Kimseye fenalık etmemiştir; aksine pek çok kimseye iyilik etmiştir. Doğruluk, mertlik kendisine babası Ahmet

Ağadan miras kalmıştır. Biraz hiddetli görünür; fakat uygunsuz hiddet etmez. Gazabını tahrik eden hususlar mutlaka İslam terbiyesine, insaniye yakışmayacak şeylerdir. Yüreği aile muhabbetiyle dolu olmakla beraber hiçbir vakit şımartıcı muamelede bulunmadığından ev halkının heybetinin tesiri altında bulunur. Bu tesir dövüp sövme gibi bazı sebeplerle oluşmamıştır, kendisinin halinden tabii bir şekilde oluşmuştur. Dünyada kimseye muhtaç olmamak kadar bahtiyarlık olamayacağına kani olduğundan işleriyle meşgul olmayı pek sever (Naci,2010:13).

Bu kişi benzeri adamlarla karşılaştırılamayacak kadar âlemde olup bitenlerden haberdardı. Ne beyhude şeylerle uğraşır, ne de uğraşanları sever. Zamanını faydalı işlere sarf etmek ister. Geceleri lüzum olmadıkça bir yere gitmek âdeti değildi. Bununla beraber bir yerde yangın olsa o tarafta bildiği var ise mesafe ne kadar uzak olursa olsun derhal giyinir, çıkar imdada koşar. Bu hareket yiğitler arasında öteden beri adet imiş (Naci,2010:15).

Vefat edeli bir hafta kadar olmuş idi. Bir sabah dülger kıyafetinde bir Hıristiyan evin kapısını çalıyordu. “Nedir?” denildi. Üzgün bir tavırla o kadar alacağı olduğunu söyledi. Derhal parasını vererek “Hakkını helal et!” dediler. Adamcağızın gözleri doldu. Birkaç ay önce bahçe tarafına bir oda ilave edildiği sırada merhumun pek çok insaniyetini gördüğünü itiraf etti. “Helal olsun!” diyerek gitti. İyi adama herkes acır. Bahtiyar sayılmasın mı? O insan ki kaybolması dindaşı olmayanları da üzer? (Naci,2010:18).

Bahçenin bir köşesindeki kümes Varna’dan gelmiş yahut babam tarafından satın alınmış hindiden, tavuktan, ördekten ibaret kalmıştı. Bunları bazen gezinsinler diye salıverirdik. Biçareler bir gün yine gezinirlerken kaybolmuşlar. Her taraf arandı. Nereye gittikleri anlaşılmadı. O günde nasılsa bahçe duvarının bir kısmı yıkılmış imiş. Akşamüstü babam dönünce duvarın yıkıldığı, ördeklerinde kaybolduğu kendisine haber verildi. Derhal bahçeye çıktı. Arkası sıra ağabeyimle biz de çıktık. Babam duvar yıkıntısını kontrol ederken ‘vıgırvıgır’ yollu bir ses işitildi. Dikkat ettik. Ördekleri taşların altında gördük. Babam hemen üzerlerinden taşları öte tarafa atmaya başladı. Ağabeyimle ben de elimizden geldiği kadar yardım ettik. Ördeklere hiçbir şey olmamıştı. Üçünü de sağlam bir şekilde çıkardık. Yanlarına, üzerlerine düşmüş olan taşlar bunlar için özel yapılmış gibi bir kovuk oluşturmuştu (Naci,2010:22).

Ağabeyim bana okuyup yazma konusunda pek çok yardımda bulundu. Kardeşliğe bir de öğretim hakkı ekledi. Parmaklarımı ihtimam ile düzeltir, kalemi nasıl tutmam lazım, güzel güzel tarif ederdi. Mektebimizde bizim gibi çocuklara kesinlikle

Türkçe ders verilmezdi. Kur'anı Kerim'i hatmetmiş olduğum halde mektepte Türkçe bir kelime bile okumamış idim! Hâlbuki ağabeyim bana evde 'İlm-i Hal' ve 'Bir Köy Risalesi' okuturdu. Bir parça Türkçe okumaya o sayede alışmış idim (Naci,2010:39).

Sadaka ver oğlum, diye bana para verdi. İndim. Kapıyı açtım. Çağırdım. Parayı avucuna koydum. Dua etti. Zavallı! (Naci,2010:48).

Orada bulunan fakirlere paylaşmamı emretti. Birer ikişer hepsine dağıttım. Bir parça dolaştıktan sonra eve gittik. Annem babamdan ziyade sevindi. O gece neşeli bir gece oldu (Naci,2010:51).

Gerçek dost, sıkıntı zamanında imdadına yetişendir (Naci,2010:61).

Güney de anlattığı masallarda, yardıma muhtaç insanlara yardım etmek gerektiğine, yöneticilerin halkın refahı için her türlü fedakarlıkları yapmaları ve yetimlerin haklarını gözetmeleri gerektiğine, ayrıca iyilik edenlere de nankörlük edilmemesinin önemine vurgu yapmaktadır.

"Yorulma kızım, demiş; ben neler, neler gördüm; anasını kaybetmiş, kuzusunu meler gördüm. Hey ana kuzusu! Senin başından da geçenleri biliyorum, kalbinden geçenleri de... Rüzgar, yumağını elinden alıp kaçırdı değil mi? İyi saatte olsunlar, onunla bir kör şeytanın elini, dilini bağlayacaklar. Üvey anandan korkuyorsan, başımdaki yünden, yapağından al, alacağın kadar; yine eğirir, büker; yumak yapıp dökersin önüne!" (Güney,2010: 15).

"Allah Allah; benim bıçağım taş olsa taşı keser; bunda bir hikmet var... Doğrusu ben bu mübareğin kılına dokunmam gayrı!" deyip bıçağını atmış ama, üvey ananın ağzını bıçak açmamış! Velakin, o günden beri ne kır, ne bayır; ne ot, ne çayır; birine bir avuç saman, birine bir dilim ekmek; böylece ikisinin iflahını kesmeye kasd etmiş; kasd etmiş ya, öksüz kız ekmeğini yemez, göz yaşıyla ıslatıp sirmahısına verirmiş; o da ak sütüne bal, kaymak katıp öksüzüne içirmiş... Aradan aylar yıllar geçmiş; öfkeler, kinler geçmemiş! Gayrı biz ne diyelim, Allah vursun mizanına! (Güney,2010: 24).

"Ağa kardeşlerim," demiş; " bu ekinler turpan istiyor, turpan dersem el istiyor, emek istiyor ama, kim bilir eli mi değmedi, gücü mü yetmedi adamın. Her ne ise, yüzüstü bırakıp gitmiş. Kurda kuşa yem olacağına, gelin üçümüz üç elden biçelim. Helal süt emmiş birininse, gelir emeklerimizi öder elbet." (Güney,2010: 42).

"Vay oğul, güler yüzle tatlı dilin sözü mü olur; varım yoğum feda olsun sizin gibilere... Hani pek öyle insanlıktan nasibim yok ama, az buçuk ben de kaldırım çiğnedim. Yol da bilirim, erkan da! Şu dağın ardında evim, evin önümde kuzum,

kuzunun başında üç kızım var. Üçü birbirinden gönüllü; yazan Allah hangisini hangisine yazdıysa, yolunuza turab olsun ama, hele şu kuzuyu bir yiyeyim de ağız tadıyla, ötesi kolay...” deyip Mıstık’ın yüzüne bakmış ve el kadar kağıt vermiş ki eline, karım kızartıp da göndersin kuzuyu diye (Güney,2010: 43).

“Huyun, suyun ak pınardan daha ak, içine bir saman çöpü bile karışmamış. Üstelik vereceği kadar akıl fikir de vermiş Allah. Devlet kuşu senin gibilerin başına konmayacak da kimin başına konacak, küçük kızımın talihi varmış doğrusu... İmdi, bir yolunu yordamını bulur da sarayımın üstüne çöken şu musibete bir çare bulursan, söz bir, Allah bir; tacımı tahtımı sana bağışlarım!” deyince, Mıstık ne desin, göze girmek isteyenler gibi eğilip bükecek değil ya (Güney,2010: 64).

“Padişahım” demiş, “yetime kılıç kalkmaz; iyisi mi gönül almak, Kabe yapmaktır, deyin de öyle bir çeşme yaptırın, öyle bir çeşme yaptırın ki bir olduğundan bal, bir olduğundan kaymak aksın. Gayrı anadan öksüz, babadan yetim kim var, kim yoksa gelsin bu çeşmeye; bal mı istiyor, bal doldursun, kaymak mı istiyor kaymak doldursun küpüne! Bu yüzü gülmedik yetimlerin yüzü gülerse, talih de şehzademizin yüzüne güler...” (Güney,2010:70).

“A yedi başlım” der, “adımı ağzına almaya dilin nasıl varıyor? Bunca yıldır beni köpek yerine koyup, önüme bir lokma et attın; yine elin adamı geldi de, bir tutam olsun ot verdi bana; şimdi bu iyiliği yabana atar da, bir oyun oynarsam ona, Allah ne der?”(Güney,2010: 81).

“A yedi başlım” der, “yıllardır açık dura dura yorulduğum, bittim; insafa gelip de bir gün olsun kapayıversen, eline mi yapışırdı sanki! Yine, tüten ocaklarımın yüzü suyu hürmetine elin adamı gelip kapadı da kolum, kanadım dinlendi şunda. Ya şimdi –iyiliğe kemlik- tutup da yakasına yapışırsam, ağaç ne der, dal ne der!” (Güney,2010: 82).

“A yedi başlım” der, “yıllardır kapalı dura dura karardım, kaldım. Bir güne bir gün kaşını kaldırıp da yüzüme bakmadın; başın darda kalınca mı adımı ağzına alıyorsun. Allah’tan olacak, yol bilir, iz’an bilir biri gelip açtı da kanadımı, biraz olsun gün, güneş yüzü gördüm, bu iyiliğini ayaklar altına alır da yoluna dikilirim dal ne der, budak ne der!”(Güney,2010: 83).

Hatun bacı, karıncayı bile incitmeyen yufka yürekli biri... Bu söz öyle bir dokunur, öyle bir dokunur ki ona (Güney,2010: 98).

“Bacı,” demişler, “bu kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerde mesken tutup da ne yapacağız! Bu dağın ötesinde bir göl, gölün ortasında da bir oda var, çam kokularıyla örülmüş, kuş sesleriyle döşenmiş bir oda; insan değme saraylara değişmez onu. Gün

doğunca seni kanatlarımıza alıp oraya götürsek nasıl olur? Dağda, belde seni bir yardan atarız diye korkma sakın; bindiğin kanat, Kardeş kanadıdır, üvey ana parmağı değil!” (Güney,2010: 107).

“Velakin ne malum olmaz ki, analara! Bugün, şu başına gelenler, onu da rahat uyutmuyor kabrinde. Bereket versin ki, sağlığında yetim görse, yedirir; yoksul görse, giydirirdi de, onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana!” demeğe kalmamış, peri kızları dizim dizim dizilmişler yamacına. Gül Kız da bunları bir görmüş, ayılmış; bir görmüş, bayılmış... (Güney,2010: 157).

İncelenen diğer yerli eserlerin çoğunda, yardımseverlik değerine övgüyle yer verilmektedir.

- Azrail senden uzak olsun, diye konuşmaya devam etti. Daha nice dolan. Ben sadece senin için küçük bir talihsizlik anında sana yardım edebilirim belki, demek istiyordum dedi (Zarifoğlu, 2005: 82).

- Ben uçup gittim. Kanatlandım uçtum, illerden illere göçtüm. Dağlar, ırmaklar geçtim, vardım Balkan'a. Baktım Türk askerleri bunalmış, topları tüfekleri eksilmiş. Oturuverdim yanlarına, başladım ateş etmeye. Öyle bir savaş ettim ki... Düşmanların canlarına vurdum, yüreklerini deldim. Tam on iki düşman topunu tuzla buz ettim. Askerler yardımıma çok sevindiler. İşimi bitirince hemen yerime döndüm (Burdurlu: 2007- 19).

Yoksul halkı korumuş, Bolu Beyi'nin aç bıraktıklarını doyurmuş, çıplakları giydirmiş. Hem sevgi kazanıyor, hem de ününü dört yana duyuruyormuş (Burdurlu: 2007- 58).

Bir varmış bir yokmuş. Çok çok yıllar önce Orta Anadolu'nun Kızılırmak dolaylarında yaşayan çok zengin bir adam varmış. Kasabanın yoksullarına her zaman yardım elini uzatan bu zengininin iyiliği, yürek yüceliği, yardımları tüm çevreye yayılmış. Yalınayak görse giydirir, aç görse doyurur; kimsesizlere kardeş, eş olurmuş. Kızgın, dargın, insanları barıştırır; onlara olumlu, yararlı öğütler verir; hepsinin iyi birer insan olmasına çalışmış. İyi bir adammış. Kentlerden gelenler, kasabaya yolu düşen konuklar onun aşevinde karınlarını doyurur, temiz odalarında, yumuşak yataklarında yatar, tatlı söyleyişlerinden faydalanırlarmış (Burdurlu: 2007- 61).

Çünkü sen, aklın iyi işlemediği için o kaçan kediye yardım ettin; ıslığınla kaçması için uyardın! (Cumalı, 2010:6).

Hadi gel bana yardım et! Annem gelmeden bu işi bitirelim! (Cumalı, 2010:41).

“Nasılsınız Bayan Leylek?” dedi. “Yavru serçelerden biri yuvadan düşmüş, gördüğünüz gibi ona yardıma çalışıyorum!. (Cumalı, 2010:45).

Yanağına yaklaştırarak ısıtmaya çalıştı, sonra da dudaklarına götürerek öptü:

“Söyleyemiyor musun? Zararı yok, yalnız değilsin, kimsesiz değilsin artık! Korkma!..” (Cumalı, 2010:47).

Ama karşılaştığınızda sen henüz göz kapaklarını açamayacak kadar küçüktün, üstelik yuvandan düşmüş, kaza geçirmiştin. Onlar seni gördüler, yardımına koştular (Cumalı, 2010:59).

Her gün okula gelirken

Kulübesinin önünden

Geçtiğiniz yoksul kadın

Pek hastadır belki yarın

Çocuğu öksüz kalacak:

Bilmem, onu kim, alacak.

Onlar için

Yardım edin! (Fikret, 2005: 16).

Benim gibi o da öksüz.

Benim gibi o da köksüz;

Onun da oyuncağı yok,

O da benim kadar yoksul.

Ama ben ona bakarım.

Onundur hep yoğum varım (Fikret, 2005: 38).

Bir lokma şey rica eder,

Der ki: -Acıyınız bize,

Çoluk çocuk evde açız;

Yardıminıza muhtacız (Fikret, 2005: 44).

Veli baba

Kaba saba,

Hepsine,

Hele hele kimsesizlere

Birçok babalıklar etmiş,

Köyü ölümden kurtarmış!

Herkes ondan iyilik görmüş,

Yangın olmuş, o söndürmüş

*Düşenleri kaldıran o;
 Yaraları da saran o;
 Kışın kurdu o öldürür;
 Yoksullara odun, kömür;
 Çocuklara yemiş verir;
 Köyün o peygamberidir.
 Bir sene gür yağmurlardan
 Köyün ortasından akan
 Irmak coşmuş; o ark yarmış,
 Köyü ölümden kurtarmış...(Fikret, 2005: 59).*

Beni evladı gibi sever, horozum diye okşar, öper, konakta kaldıkça geceleri koynunda yatırır, giyecek, kuşanacak her şeyimi yapar, çil paralar verir, hakkımda pek büyük iyiliğimi isteyen davranışlar gösterirdi (Rasim, 2004: 22).

O, akşamları, sabahları bana dersime hazırlanmam için yardım ediyordu (Rasim, 2004: 35).

Miralay Laz Mehmet Bey diye tanınan bu zat o heybetliliğiyle beraber, düşününleri son derece koruyan, cömert, ikramı seven bir insandı. Mahallenin dulları, yetimleri, düşününleri daima onun merhameti altında bulunurdu (Rasim, 2004: 68).

Yollarda düşen ihtiyarları kaldırdın. Emzikli kadınlara yiyecek buldun. Zorbalara meydan okudun. Neye yarar? Daha kim bilir kaç el sana uzanıyor? Kaç annenin gözü yaşlı? Kaç yiğidin beli bükük? Kaç ihtiyarın bağı yanık? Kaç Bolu Beyi'nin zindanları kitleniyor? (Tecer, 2007: 22).

Bize bütün beyler yardım eder. Ama ben Draşan Beylerinden yardım isteyeceğim. Onlar benim en iyi dostlarım (Tecer, 2007: 53).

Attan aygıt, deveden erkek deve, koyundan koç kestir. İç Oğuz'un Dış Oğuz'un beylerini sofraya başına topla. Aç görersen doyur, çıplak görersen giydir. Borçluyu borcundan kurtar (Cilasun, 2005: 13).

Kara başının sadakası olsun yiğit yardım et bana, dedi.

Bunları işitince oğlan yemeyi içmeyi bıraktı. Yardımcılarına seslendi:

—Ne diyorsam yetiştirin, silah ve teçhizatımla koç atımı getirin hey. Beni seven yiğitler de atlarına binsinler, dedi (Cilasun, 2005: 46).

—Arkadaşlarımı kurtarmayınca, hisarı almayınca muradıma erişmem, dedi (Cilasun, 2005: 76).

Ulu yollar üzerine

Hayır evleri yapayım senin için.

Aç görsem doyurayım.

Çıplak görsem giydireyim senin için (Cilasun, 2005: 86).

Çağırıp yardım isteyince bol çavuşlu,

Çalkandığında yağ dökülen bol nimetli,

Darda kalmış yiğidin yardımcısı

Zavallının çaresizin ümidi, (Cilasun, 2005: 108).

Ustabaşı, artık her gün kızı kaleye bırakıyor, kız da, Mahmut'a yiyecek götürüyordu. Canı sıkılmasın diye birçok güzel ve faydalı kitaplar da veriyordu. Mahmut, bu kitapları okuyor, uslu akıllı bir adam olmaya çalışıyordu (Safa, 2011: 36).

—Param bitti. Şimdiye kadar ben size yardım ediyordum. Eğer arkadaşımsanız bundan sonra da siz bana yardım edin (Safa, 2011: 52).

—Karnın açsa benimle beraber gel, birlikte yemek yiyelim. Çocuğu elinden tuttu (Safa, 2011: 72).

Çocuğun durumu Ahmet Efendi'yi çok üzmişti. Aklına bir şey geldi. O da İhsan'ı yanına alıp kaybolan kızının yerine büyütmek! (Safa, 2011: 72).

Komşular iyi insanlardı. Sabiha gibi öksüz bir kıza yardım etmek için bahçelerinden en güzel çiçekleri kopardılar, birer demet yaptılar (Safa, 2011: 100).

Ancak Ali Sabiha'ya yardım ediyor, kendi parasından ona da veriyordu (Safa, 2011: 111).

Barrie'nin eserindeki kahramanlar yardımsever karakterlerdir. Birbirleri için kendi hayatlarını tehlikeye atarlar, hayvanlara yardım ederler, yaptıkları iyiliklerinin karşılığında zor anlarında mutlaka bir yardımla karşılaşır.

“Aaa, sana öğretmediler mi? Gururu bir kez daha incinmemesi için teşekkür diye ona iğne darbelerinden parmağını koruyan yüksüğünü uzattı (Barrie, 2009:35).

Ve çocukların ele avuca sığmayanı, en yaramazı Bay Kabahat. Başkasının suçunu kendi üzerine almakta, başkasının yerine yanmakta onun üzerine yoktu. Birisi, bu suçu kim işledi, desin. Hemen “Ben yaptım.” der (Barrie, 2009:63).

“Vendi, hanımefendi, şey, hareket, yani!” bir ölü niyetine yas tuttıkları varlık, şimdi yeniden canlanmış, en azından kolunu oynatmıştı. Peter Pan, okun isabet ettiği yere baktı; fakat ortada yara falan yoktu. Hani, hatırlarsınız; ilk karşılaşmalarında Peter Pan, Vendi'ye “Teşekkür etmeyi” temsilen bir yüzük vermişti öldürmeyen Allah, öldürmüyordu. İşte bu yüksük, Vendi'nin hayatının kurtulmasına vesile olmuştu (Barrie, 2009:80).

Mesela Kızilderililerin ani baskınıyla neye uğradıklarına şaşırarak kayıp çocukların ağaç kovuklarına sıkışmasını ve daha sonra kapana kısılmış bir av gibi yakalandıklarını anlatsak olmaz mı? Ya da Peter Pan'ın sahilde Dağ Lalesi'nin hayatını kurtarınca Kızilderililerle nasıl can ciğer ahbab olduğunu...(Barrie, 2009:94).

Öyleki kuşun gölün üzerine doğru uzanan bir dala yaptığı yuva, suya düşer. Fakat kuş yuvasında ki iki yumurtaya öyle bağlıdır ki bu tehlikeli durumda bile duruşunu hiç bozmaz, kuluçkada yatmaya devam eder. Bu olayı büyük bir hayranlıkla izleyen Peter Pan, adamlarına kuşu rahatsız edecek en küçük hareketten bile sakınmalarını emreder. Kuş da bu iyiliğe onurlu bir şekilde karşılık verir ve Peter Pan'ın ilerde karşılaşacağı o zor durumda ona hayati bir yardımda bulunur (Barrie, 2009:94-95).

“Yani ikimiz demek istiyorsun, değil mi?” Vendi kurtulduktan, çocuklar annesiz kalmadıktan sonra Peter Pan'ın ölüm umurunda bile değildi. “Hayır! Hatırlarsan, Bay Kabahat'le Michael'i birlikte kaldıramamıştı.” Bütün bu konuşmalar olurken ip, Vendi'nin beline sarılmış, uçurtma kaldırmak üzere gerilmişti bile. Vendi'nin Peter Pan'ı ölüm yolunda yalnız bırakmamak için vermiş olduğu tüm çaba nafileydi. Peter Pan'a tutunmak istese de orada kalmak için sarf ettiği tüm ısrar cümlelerinden önce gökyüzüne yükselmişti bile. Ve Peter Pan'ın kaderi yalnızlıkla bir kez daha birleşmişti (Barrie, 2009:110).

O da ne? Bu sıradan bir nesne değildi. Çıkmadık candan umut kesilmezmiş ya! Peter Pan'ın da ecel saati gelmemiş olacak ki imdadına bir hayal kuşu yetişti. Bu kuşun biricik gayesi kayalığa ulaşarak Peter Pan'a yardım edebilmektir. Kanatlarını yelken olarak kullanıp yuvasına yön vermeyi öğrenmişse de çelimsiz vücudunda hareket edecek mecal kalmamıştı.

Peter Pan'ın kuşa yapmış olduğu iyilik karşılığını buldu, diye düşünebilirsiniz. Oysa yumurtalarını yani geleceğini tehlikeye atan bu kuşu hareke geçiren, vefa değil, annelik duygusuydu. Peter Pan'ın çocuksu yüzünde kendi evlatlarını görüyordu. Aynı duygunun tesiriyle başka bir annenin –Bayan Darling'in- de Peter Pan'a sempati duymaya başladığını hatırlarsınız (Barrie, 2009:111).

Zindan Kayalığı Savaşı'nın en güzel meyvesi, Peter Pan'ın Oturan Boğa ve kabilesinin dostluğunu kazanması oldu. Oturan Boğa kendi hayatı pahasına kızının hayatını kurtaran bu delikanlıya minnettardı. Bundan böyle Peter Pan'ın canını feda etmeye hazır fedailerini vardı. Korsanların uğramış oldukları bozguna cevap vermekte

gecikmeyeceğini bilen Kızılderililer, Peter Pan'ın evini sürekli kolaçan ediyorlardı (Barrie, 2009:115).

Tolstoy'un eserinde, zor durumdaki bir insan için gerekirse kendimize ait eşyalarımızı dahi vermemiz gerektiği, hiçbir iyiliğin karşılıksız kalmayacağı ve dünyaya iyilik etmek için geldiğimiz vurgulanmaktadır.

Yanına girince, üstüme atlayıp boğazıma yapışırsa nasıl kurulurum? Hadi onu yapmasa yinede başıma dert almış olurum. Yarı çıplak adamı ben ne yapayım? Sırtındaki giysileri çıkarıp veremem ya! Allah yardımcım olsa da bir an önce buradan uzaklaşıp sağ salım kurtulsam! diye düşündü (Tolstoy, 2011:10).

Zavallı, arkasına yaslanmış baygın gibi duruyordu. Simon, donmak üzere olan gencin yanına yaklaşınca adam kendine gelir gibi oldu, başını çevirip gözlerini açtı ve Simon'un yüzüne baktı. Bu bakış, Simon'un ruhunda gence karşı acıma ve sevgiyle karışık bir his uyandırmaya yetti. Elindeki çizmeleri yere attı, paltosunun kemerini çözerek çizmelerin üzerine bıraktı ve acele ile üzerindeki kumaş paltoyu çıkarttı (Tolstoy, 2011:11).

Hadi kalk çabuk, şu paltoyu hemen giyin, diyerek gencin dirseklerinden tutarak kalmasına yardım etti (Tolstoy, 2011:11).

Genç adam ayağa kalkınca Simon, adamın temiz ve sağlıklı vücuduna, el ve ayaklarına baktı. Gencin yüzündeki iyilik şefkat ifadesine hayran kaldı. Paltoyu gencin omuzlarına atarak giyinmesine yardım etti. Paltoyu onun üzerine sardıktan sonra kemeri de beline sıkıca dolayarak paltonun tüm vücudunu iyice sarmasını sağladı (Tolstoy, 2011:11).

Simon kendi yırtık şapkasını da gencin başına takmak için çıkardı; fakat başının üşüdüğünü hissetti: "Benim başımda neredeyse saç yok, oysa onun uzun kıvrıkcık saçları var." diye düşünerek şapkayı tekrar kendi başına taktı. "Ayağına giyecek bir şeyler versem daha iyi olacak." diyerek genci oturttu ve elindeki çizmeleri ona giydirdi (Tolstoy, 2011:12).

İşte sana deminden beri anlatmaya çalıştığım da buydu. Türbenin yanından geçerken onu yarı çıplak ve soğuktan donmuş bir halde otururken gördüm. Bu halde oturulacak bir hava değildi zaten. Beni ona Allah gönderdi, yoksa orada soğuktan ölecekti zavallı. Ne yapsaydım sence? Kim bilir başına neler geldi? Ben de onu ayağa kaldırdım, paltomu giydirdim ve buraya getirdim. Bu kadar kızma Matryona. Günahtır! Bir gün hepimizin öleceğini unutma! (Tolstoy, 2011:20).

Evet, hem yarı çıplaktım hem de soğuktan donmak üzereydim. Simon beni görünce halime acıdı. Paltosunu çıkarıp bana giydirdi ve beni buraya getirdi. Siz de yiyecek ve içecek vererek bana merhamet gösterdiniz. Bunun mükâfatını Allah size mutlaka verecektir! (Tolstoy, 2011:22).

Matryona ayağa kalkarak onlar gelmeden önce kocası için yamadığı gömleği askıdan alıp yabancıya verdi. Sonra bir de pantolon getirdi (Tolstoy, 2011:22).

Gömleğin yok, al bunu giyin. Sonra ister tavan arasında, istersen ocağın üzerindeki damda yatabilirsin (Tolstoy, 2011:22).

Köylüler iyi insanlardı. Bir araya gelerek sahipsiz bebeklere ne olacağını düşündüler. O zaman köyde bebeği olan tek kadın ben olduğum için bana gelerek: “Mari, şimdilik bu çocuklara sen bak, sonra biz onlara ne olacağına karar vereceğiz.” dediler. Böylece, henüz sekiz haftalık olan kendi çocuğumla birlikte ikizlerden sağlam olan kızı emzirmeye başladım. Önceleri sakat olanı yaşamaz diye ona hiç süt vermedim. Sonra kendi kendime: “Zavallı yavrucağın ne suçu var, boş yere niçin acı çeksin?” diye düşündüm. Ona karşı merhamet duydum ve onu da emzirmeye başladım. Böylece kendi oğlumla birlikte bu iki kıza da süt verdim (Tolstoy, 2011:42).

Beni görünce adamın kaşları çatıldı, yüzü daha da korkunç bir hal aldı. Yanımdan uzaklaşarak karşıya geçti ve türbenin öbür tarafından yürüyüp gitti. Ben bütün ümidimi kaybetmek üzereydim ki birden onun geri döndüğünü fark ettim. Başımı kaldırıp bakınca karşımdakinin az önceki adam olduğuna inanamadım. Çünkü az önce onun yüzünde ölümü görmüştüm; hâlbuki şimdi o yaşıyordu ve onun kalbindeki merhamette Allah'ın varlığını fark ediyordum (Tolstoy, 2011:48).

Padişahla bilge kişi, yaralı adamın elbisesini çıkarınca karnında kocaman bir yara olduğunu görmüş. Padişah, bildiği kadarıyla yarayı temizleyerek üzerini kendi mendili ve bilge adamın havlusuyla sarmış (Tolstoy, 2011:57).

Fakat kan bir türlü dinmiyormuş. Padişah defalarca kandan ıslanan sargıyı çözerek suyla yıkayıp yaranın üzerine yeniden sarmış (Tolstoy, 2011:57).

Nihayet kan dinince adam kendine gelmiş ve su istemiş. Padişah suyu getirip yaralıya vermiş. O sırada güneş iyice battığı için hava soğumaya başlamış. Bunun üzerine padişah bilge adamın da yardımıyla yaralıyı kulübeye taşıyıp yatağa yatırmış. Adam yatağa yatar yatmaz gözlerini kapatarak rahat bir uykuya dalmış (Tolstoy, 2011:58).

İnsan için en önemli iş de o an yanında olan kişiye iyilik etmektir. Çünkü insanın dünyaya gönderiliş amacı sadece iyilik etmektir (Tolstoy, 2011:61).

Ne zahmet olacak efendim. Petruşka şimdi kızıağı koşar, sizi oraya kadar götürür (Tolstoy, 2011:99).

İçini dolduran sevinçten dolayı gurur duyuyordu. Kendi kendine: “İşte insanoğlu dediğin böyle olmalı. Şimdi seni ısıtırım.” diye şefkatle uşağa sarılıyordu. Gözlerinden akan yaşları kürkünün yakasına siliyor, rüzgâr sağ eteğini açtıkça tekrar yakalayıp diziyle bastırıyordu (Tolstoy, 2011:139).

Collodi'nin eserinde, yardım etme duygusunun merhametten kaynaklandığı, kendine ait şeylerin başkalarıyla paylaşılması gerektiği, zor durumda olanlara her zaman yardım edilmesi gerektiği ve iyiliklerin hiçbir zaman karşılıksız kalmayacağı üzerinde durulmaktadır.

Başlangıçta iyice kararlıydı düşündüğünü yapmakta, ama Pinokyo'sunun yerde yattığını ve gerçekten ayaksız kalmış olduğunu görünce, acımayla doldu içi; hemen kucağına aldı onu, aralıksız öpüp okşar ve yanaklarından aşağı koca koca gözyaşları akarken, hıçkırıklar içinde:

- Küçük Pinokyo'cuğum benim! Nasıl yaktın ayacıklarını, nasıl? diye sordu (Collodi, 2008- 16).

- Bu üç armudu kahvaltıda yiyecektim, ama sevinçle veriyorum sana. Ye, afiyet olsun, dedi.

- Bunları yememi istiyorsanız, soymak iyiliğini de gösteriverin (Collodi, 2008- 17).

Geppetto, sert bir yüz takınmasına karşın, zavallı Pinokyo'sunu bu acıklı durumda gördüğü için yüreği acımayla dolmuştu, gözlerinden yaşlar akıyordu. Başka bir şey söylemedi. Eline iki tahta parçasıyla marangozluk araçlarını alıp hızla çalışmaya başladı (Collodi, 2008- 19).

- Zavallı adam! Acıdım doğrusu. İşte sana beş altın lira. Çabuk bu paraları ona götür, benden de çok selam söyle (Collodi, 2008- 28).

Ama daha yarım kilometre gitmemişti ki bir bacağı topal bir Tilki'yle iki gözü kör bir Kedi'ye rastladı yolda. İki iyi karagün dostu gibi, birbirlerine yardım ederek, yavaş yavaş yürüyorlardı. Topal olan Tilki, Kedi'ye dayanarak yürüyor, kör olan Kedi'ye kılavuzluk ediyordu (Collodi, 2008- 29).

- Biz, diye Tilki yeniden söze başladı, kendi çıkarımız için çalışmıyoruz, bir yalnız başkalarını zengin etmek için çalışıyoruz (Collodi, 2008- 32).

Gözleri yavaş yavaş sislenmeye başlamıştı; ölümün yaklaştığını duyumsamakla birlikte, her an için iyi yürekli birinin çıkıp geleceğinden ve kendisine yardım

edeceğinden umudunu da kesmiyordu. Ama bekle bekle, kimse gelmiyordu, hiç kimse. Zavallı babasını anımsadı o zaman, ölmek üzere, kekeledi:

- Ah babacığım! Sen burada olsaydın!”(Collodi, 2008- 40).

- Arkadaşım çok alçakgönüllü olduğu için karşılık vermiyor, dedi. Onun yerine ben söyleyeyim. Bir saat kadar önce yolda karşımıza açlıktan bayılmak üzere olan yaşlı bir kurt çıktı, bizden biraz sakatat istedi. Ama yanımızda ona verecek bir lokma ekmek bile olmadığından, gerçekten yüce gönüllü olan arkadaşım ne yaptı dersin? Ön pençelerinden birini dişleriyle koparıp açlığını biraz olsun giderebilmesi için o zavallı hayvana attı (Collodi, 2008- 50).

- Yardım et bana Pinokyo ’cuğum! Ölümünden kurtar beni! (Collodi, 2008- 84).

- Güle güle, Pinokyo! diye köpek karşılık verdi. Beni ölümden kurtardığın için çok teşekkür ederim. Büyük bir iyilik yaptın bana. Bu dünyada yapılan her şey karşılığını bulur. Fırsat çıkarsa yine görüşürüz (Collodi, 2008- 85).

- Gereği yok! dedi köpek. Sen beni kurtarmıştın, ben de borcumu ödedim. Bilirsin, bu dünyada herkes birbirine yardım etmeli (Collodi, 2008- 89).

Tam zamanında yetiştin, sevgili Ton! Yalvarırım, yavrularının, küçük toncuklarının aşkına, yardım et bize, yoksa halimiz harap. - Sevinçle ve bütün kalbinle. İkiniz de kuyruğuma tutunup kendinizi bırakın. Dört dakikada kıyıya çıkarırım sizi (Collodi, 2008- 131).

- Ne önemi var benim için yeni giysinin? Ona yardım edebilmek için, üzerimdeki bu paçavraları da satardım! Git, Salyangoz, çabuk ol. İki gün sonra yine gel buraya, sana birkaç kuruş daha verebileceğimi umarım. Şimdiye kadar babama bakmak için çalıştım; bugünden sonra, iyi Perim ’e de bakmak için beş saat daha fazla çalışacağım. Güle güle, Salyangoz, iki gün sonra bekliyorum seni (Collodi, 2008- 137).

Diğer yabancı eserlerde de yardımseverlik değerinin üzerinde önemle durulmaktadır.

Heykel yumuşak, ahenkli bir sesle sözüne devam etti. “Uzakta, çok uzakta küçük bir sokakta, yoksul bir ev var. Pencerelerden biri açık, içeriye masaya oturmuş bir kadın görebiliyorum. Yüzü zayıf ve yorgun. Kaba ve kırmızı elleri, iğnelerden delik deşik olmuş, çünkü o bir terzi. Kraliçe ’nin nedimelerinden en güzelinin, yaklaşan Saray Balosu ’nda giyeceği saten elbiseye çarkıfelek desenleri işliyor. Odanın bir köşesindeki yatakta küçük oğlu hasta yatıyor. Ateşi var ve portakal istiyor. Annesinin nehir suyundan başka, ona verebileceği bir şey yok, bu yüzden çocuk ağlıyor. Kırlangıç,

Kırlangıç, minik Kırlangıç, ona kılıcımın kınındaki yakutu götürür müsün? Ayaklarım bu kaideye bağlı, ben gidemiyorum.” (Wilde: 2008- 9).

“Yanında bir gece daha kalacağım,” dedi Kırlangıç, aslında iyi bir kalbe sahiptir. “Ona da yakut mu götüreceğim?” (Wilde: 2008- 14).

Kırlangıç, Prens’in yanına döndü. “Artık körsün,” dedi, “bu yüzden artık hep seninle kalacağım.” (Wilde: 2008- 16).

“Bütün bedenim altınla kaplı,” dedi Prens. “Üzerimdeki varakları teker teker çıkarıp fakirlere vermelisin. Yaşayanlar altının kendilerin, mutlu ettiğini düşünürler (Wilde: 2008- 17).

“Ama, küçük Hans’ı buraya çağırabilir miyiz?” diye sormuş Değirmenci’nin en küçük oğlu. “Zavallı Hans’ın başı dertteyse ben yulaf lapamı onunla paylaşırım ve ona beyaz tavşanlarımı gösteririm.” (Wilde: 2008- 44).

“Kalas mı?” demiş Değirmenci. “Tam da ahırımın çatısını onarmak için aradığım şey. Çatıda büyük bir delik var, tamir etmezsem bütün mısırlarım nemden mahvolacak. Bundan söz etmen çok iyi oldu! İyilik yap iyilik bul demişler. Ben sana el arabamı verdim, sen de bana pahalı, ama dostlar böyle şeylere önem vermez. Kalası hemen getir de, hemen gidip çatıyı onarayım.” (Wilde: 2008- 49).

Çünkü gerektiğinde Robin Hood hemen yardımlarına yetişiyordu (Pyle, 2005: 7).

Buna karşın, fakir halka gerektiğinde yardım elini uzatacak ve kanunsuz şekilde ellerinden alınmış malları geri vereceklerdi (Pyle, 2005: 12-13).

... geri kalanlar boru sesini duyar duymaz acele yardıma koşarlar (Pyle, 2005: 51).

-Ama senden hoşlandım; sana yardım etmek için elimden geleni yaparım (Pyle, 2005: 73).

Neşelen dostum, ben sana belki yardım edebilirim! (Pyle, 2005: 100).

-Teşekkür ederim, arkadaş. Şu anda bana ne büyük bir iyilikte bulunduğunu dünyada bilemezsin! (Pyle, 2005: 122).

Londra’ya dön ve Kraliçe’den yardım iste (Pyle, 2005: 132).

Bunun üzerine bizim de tutsak edilen arkadaşımızı kurtarmak için kente inmemiz kaçınılmaz oldu.” (Kastner,2010: 83).

Ne de olsa Sigara İçmez doktordu. Yardım etmek zorundaydı. Kaldı ki Justus da hala onun yanındaydı (Kastner,2010: 123).

Justus cüzdanından para çıkararak çocuğa uzattı, “İşte sana yirmi lira,” dedi. “Bu para gidişe de yeter dönüşe de.” (Kastner,2010: 167).

“Bize verdiğiniz bu canlı Noel armağanı için çok, çok teşekkürler. Siz iyi bir insansınız. Bütün öğrencilerinizin iyi birer insan olmalarını hak ediyorsunuz! Bunu size sonsuz teşekkür borçlu bir anne olarak dilerim.” (Kastner,2010: 180).

Babam her kış, ihtiyacı olan insanlar için mobilya yapardı (Lindgren, 2008: 18).

Sonraları kumbaramda daha fazla para birikti. Çünkü şalgam tarlasında seyreltme işine yardım etmiştim (Lindgren, 2008: 29).

Olle, Svipp’in kulübesini temizlemiş, içine yeni saman döşemiş, su çanağını yıkamış ve yemek vermeye başlamış. Sonra onunla uzun bir yürüyüşe çıkıp, ta Şamatalı Köy’e kadar getirmiş (Lindgren, 2008: 39).

Dede gözleri görmemesine rağmen oğlanların tahtadan gemiler ve başka şeyler yontmalarına yardımcı olur. Oğlanlar kurşun asker dökmek istediklerinden de dedeye gidip, kurşunları onun odasındaki fırında eritirler (Lindgren, 2008: 45).

Ona odun taşırken yardımcı oluyoruz (Lindgren, 2008: 73).

Biz de odasına girdik. Öğretmen hasta yatıyordu. Yaşlı bir kadın gelip ona yardım edecekmiş ama gelmemiş. Öğretmen ona yardım edip edemeyeceğimizi sordu. Elbette yardımcı olurduk. Oğlanlar hemen odun toplamaya koştu, Britta ocağı yaktı ve üzerine çay suyu koydu. Ben yerleri süpürüp, öğretmenin yastıklarını çırptım. Anna bir tepsiye sandviç ve bir bardak çay koyup öğretmene verdi (Lindgren, 2008: 73).

Öğretmenin kalkıp sallanan sandalyeye oturmasına yardımcı olduk ve yatağını bir güzel düzelttik (Lindgren, 2008: 74).

Yemeğimizi yer yemez Lasse, Busse ve ben dışarı çıktık ve bahçede kocaman bir kar feneri yaptık. Britta, Anna ve Olle de bize yardım ettiler (Lindgren, 2008: 88).

Yardım etmesi için ona sesleneceği yerde, sadece yanından geçerken şaşkın şaşkın ona bakmakla yetindi (Babbitt, 2010: 24).

“Biz dostuz, inan bana. Ama bize yardım etmelisin (Babbitt, 2010: 27).

Burada olduğuz ve size yardım edebildiğimiz için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam!” (Babbitt, 2010: 57).

Diğeri burada yaralı adamla birlikte kalsın. Ona iyi bakın. Bir doktor bulup olabildiğince hızlı bir şekilde geri geleceğim. Keşke yardımcımı getirseydim, ama böyle bir şey olacağını beklemiyordum doğrusu (Babbitt, 2010: 79).

“Büyükanne, bana bir kap su verir misin? Dışarıda susuzluktan ölmek üzereymiş gibi görünen bir kurbağa var (Babbitt, 2010: 85).

“Size yardım edebilirim! Annen pencereden dışarı çıktığında yerine ben girerim ve onun yerini alırım. Battaniyeyi başımdan yukarı çekerim ve böylece şerif içeri baktığı zaman onun yokluğunu fark etmez (Babbitt, 2010: 88).

Ne olur yardım etmek istediğimi babana söyle. Yardım etmek zorundayım. Ben o koruya girmeseydim bunların hiçbiri başımıza gelmeyecekti. Lütfen yardım etmek istediğimi söyle ona.” (Babbitt, 2010: 88).

Ona ihtiyaçları vardı. Onlara yardım etmek zorundaydı (Babbitt, 2010: 91).

Yerli ve yabancı eserlerde çok fazla yer alan yardımseverlik değeri; maddi olarak da, manevi olarak da her türlü iyilik ve yardımdan kaçılmaması gerektiği, yardıma muhtaç insanlara her şekilde yardım edilmesi gerektiği, yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağı, hayvanları korumak ve kollamak gerektiği, gerekirse kendimize ait eşyaları verecek kadar dafedakârolmak gerektiği şeklinde yer almaktadır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulgularına dayanarak sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ

Bu çalışmada MEB tarafından 2005 yılında ilköğretim düzeyine yönelik olarak tavsiye edilen 100 Temel Eser arasından seçilen yirmi eser, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen yirmi değer açısından incelenmiştir.

Değerler, değerlerin eğitim ve öğretimi, Türk Milli Eğitiminde ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında değerler incelenip, 100 Temel Eser hakkında bilgi verildikten sonra, araştırmaya konu olan değerlerin, seçilen okuma kitaplarında yer aldığı kısımlara ve bunlarla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 100 Temel Eserde yer alan yirmi eser şunlardır: 1) Koçyiğit Köroğlu 2) Falaka 3) Serçekuş 4) Dede Korkut Hikâyeleri 5) Evvel Zaman İçinde 6) Ülkemin Efsaneleri 7) Mesnevi'den Seçmeler 8) Ömer'in Çocukluğu 9) Uç Minik Serçem 10) İnci'nin Maceraları 11) Havaya Uçan At 12) Şermin 13) İnsan Ne ile Yaşar? 14) Mutlu Prens 15) Pinokyo 16) Uçan Sınıf 17) Robin Hood 18) Peter Pan 19) Ölümsüz Aile 20) Şamatalı Köyün Çocukları

Araştırmanın sonucunda tespit edilen değerler ise şunlardır: 1) Adil olma 2) Aile birliğine önem verme 3) Bağımsızlık 4) Barış 5) Bilimsellik 6) Çalışkanlık 7) Dayanışma 8) Duyarlılık 9) Dürüstlük 10) Estetik 11) Hoşgörü 12) Misafirperverlik 13) Özgürlük 14) Sağlıklı Olmaya Önem Verme 15) Saygı 16) Sevgi 17) Sorumluluk 18) Temizlik 19) Vatanseverlik 20) Yardımseverlik

Yerli eserlerde değerlerin yer alma durumuna göre bir sıralama yapacak olursak; en çok değerlerin yer bulduğu eserler sırasıyla, Mesnevi'den Seçmeler, Ömer'in Çocukluğu, Evvel Zaman İçinde, Uç Minik Serçem, Havaya Uçan At, Dede Korkut Hikâyeleri, Koçyiğit Köroğlu'dur. Daha sonra ise, Serçekuş, Şermin, Falaka, Ülkemin Efsaneleri gelmektedir. Değerlere en az yer veren eser ise, İnci'nin Maceraları'dır.

Yabancı eserlerde, değerlere en çok yer veren eserler sırasıyla, Peter Pan, İnsan Ne İle Yaşar, Pinokyo ve Robin Hood'dur. Daha sonra ise, Şamatalı Köyün Çocukları, Ölümsüz aile, Uçan Sınıf ve son olarak da Mutlu Prens gelmektedir.

Yerli eserlerde en çok yer alan değer yardımseverliktir. Daha sonra sırayla sevgi, çalışkanlık, estetik, aile birliğine önem verme, duyarlılık, adil olma, dürüstlük, bilimsellik, saygı, misafirperverlik, dayanışma, sorumluluk, sağlıklı olmaya önem verme, özgürlük, barış, temizlik gelmektedir. Vatanseverlik, hoşgörü ve bağımsızlık ise sadece birkaç yerde geçmektedir.

Yabancı eserlerde de, yerli eserlerde olduğu gibi, yardımseverlik en çok yer alan değer olmakta, onu sevgi değeri izlemektedir. Bundan sonraki sıralama ise yerli eserlerden farklılık göstermekte, sırayla aile birliğine önem verme, duyarlılık, çalışkanlık, dürüstlük, adil olma, saygı, sorumluluk, özgürlük gelmektedir. Bu değerleri bilimsellik, dayanışma, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, estetik, temizlik değerleri izlemekte; barış, hoşgörü, vatanseverlik çok az geçmekte, bağımsızlık ise hiç yer almamaktadır.

İncelenen bütün eserlerde en çok yer alan değer yardımseverliktir. Daha sonra sevgi ve aile birliğine önem verme gelmektedir. En az yer alan değerler ise, vatanseverlik, hoşgörü ve bağımsızlıktır.

Ömer'in Çocukluğu adlı eserin tamamında duyarlılık değeri hâkimken, Serçekeş eserinde yoğunlukla sevgi değeri işlenmektedir. Havaya Uçan At adlı eserdeki birçok hikâyede bulunan falcı, büyücü tarzı figürler bilimsellik değerinden uzaktır.

İnsan Ne ile Yaşar adlı eserde Efendi ile Uşak hikâyesi boyunca, Efendi Vasili'nin Uşak Nikita'ya karşı tavırları ve yaşadıkları olaylardan, Nikita'nın haksızlıklara karşı ses çıkaramamasından özgürlük değerinin ne kadar önemli olduğu sonucu çıkarılır.

Bazı eserlerde çocuklara kötü örnek olabilecek söz ve davranışlara yer verilmektedir. Özellikle de İnci'nin Maceraları adlı eserde bu söz ve davranışlara sıkça rastlanmaktadır (bkz. s: 9,10,12,17,18,20,24,28,30,33,34-40,42,44,45,46,47,48,52,54, 55,56,58,60,62). Çocukların içinde bulunduğu yaş ve gelişim dönemleri kahramanları örnek almayı gerektirdiği için, değerlerin öğretimi açısından bu tip ifadeler olumsuz özellikler içermektedir.

İncelenen eserler bütün değerlerin olmasa da, çoğunun kazandırılmasında kullanılabilir görünmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazandırılabilmesi için bu eserler, gerekli olmakta, ancak yeterli olamamaktadır.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına ve elde edilen sonuçlara göre şu öneriler sunulmuştur:

1. Aileler kitap okumanın önemini anlamalı, çocukları küçük yaşlarda kitaplarla tanıştırmalı, öncelikle de kendileri okuyarak örnek olmalıdır.

2. Öğretmenler her yaş düzeyinde kitap okumaya önem vermeli, kendisi de okuyarak örnek olmalıdır. Sadece hızlı okumayı değil, okuduğunu anlamayı, anlatmayı, tartışıp eleştirebilmeyi teşvik etmeli, buna yönelik etkinlikler hazırlamalıdır.

3. Aileler evde, öğretmenler okulda çocukların seviyesine uygun, ilgilerini çekecek, değerleri kazandırabilecek kitaplardan oluşan zengin bir kitaplık oluşturmalıdır. Bu kitaplıkta mutlaka 100 Temel Eserden kitaplar yer almalı, çocuklar bunlara kolayca ulaşabilmelidir.

4. 100 Temel Eser'den olumsuz davranış ve sözler içeren eserler –İnci'nin Maceraları gibi- çıkarılmalı, değerleri kazandırabilecek eserler eklenmelidir.

5. Milli Eğitim Bakanlığı, yayınevlerinin 100 Temel Eser'deki yabancı eserlerin kötü çevirilerini ve rastgele kısaltılarak yayınlanmış şekillerini denetlemeli ve sınırlama getirmelidir.

6. İlköğretim için hazırlanan 100 Temel Eser sınıf düzeylerine göre gruplanarak yeniden hazırlanmalıdır.

7. Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen değerler yirmi değerle sınırlanmamalı, çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun ve o dönem için kazandırılması gereken başka değerler eklenmelidir.

8. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kazandırılması hedeflenen değerlerin nasıl kazandırılacağına yönelik bilgiler ve etkinlikler verilmelidir.

9. Bu etkinlikler oluşturulurken mutlaka 100 Temel Eser'de ilgili değerlerin yer aldığı bölümlerden yararlanılmalı ve bu eserlerden metinler ders kitaplarına eklenmelidir.

10. Lisans döneminde öğretmen adaylarına Çocuk Edebiyatı derslerinde 100 Temel Eser okutulmalı, gerekli bilgiler verilmeli, ayrıca değerler eğitimi adlı bir de ders olmalıdır. Öğretmenlere de hizmet içi eğitimlerle değerler eğitimi öğretilmeli; bu hizmet içi eğitimler aynı şeylerin tekrarından öteye geçerek pratik çözümler kazandırabilmeli, etkinlikler öğretebilmelidir.

11. Çocuk edebiyatı yazarları, eserlerinde değerleri kazandırmaya özen göstermelidir. Bunu yaparken de bu değerleri özümsemiş kahramanlar kullanarak olayları kurgulamalı; değerleri dikte ederek değil, akıcı ve zevkli bir üslupla ilgi çekerek ve sevdirek kazandırmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ahmet** Rasim (2004). *Falaka* (Haz: Osman Sevim). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Akbaş**, Oktay (2004). *Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıf Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Arıcan**, Sinem ve **Yılmaz**, Bülent (2010). “100 Temel Uygulanmasının Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarına Etkisi Ve Bu Uygulamada Kütüphanelerin Rolü Konusunda Öğretmen Görüşleri”. *Türk Kütüphaneciliği*, 3 (24)., 495-518.
- Arslan**, Z. Şeyma ve **Yaşar**, Fatma T (2011). “Yükselen ‘Değer’ Kavramı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Değerler Eğitim Merkezi Dergisi*, 1, 8.
- Aydın**, M. Zeki (2010). “Okulda Değerler Eğitimi”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18)., 16-19.
- Aydın**, Mustafa (2011). “Değerleri, İşlevleri ve Ahlak”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19)., 39-45.
- Babitt**, Natalie (2010). *Ölümsüz Aile* (Çev: Bülent Doğan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bacanlı**, Hasan (2011). “Değer, Değer Midir?”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19)., 18- 21.
- Balat**, Gülden Uyanık ve Beceren, Burcu Özdemir (2010). “Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18)., 59-62.
- Barrie**, James. M (2009). *Peter Pan* (Haz: Mehmet Arkın). İstanbul: Zambak Yayınları.
- Bolay**, Süleyman Hayri (2011). “Değerlerimiz Ve Günlük Hayat”. *Değerler Eğitim Merkezi Dergisi*, 1, 14.
- Burdurlu**, İbrahim Zeki (2007). *Ülkemin Efsaneleri* (2. Baskı). İzmir: Tudem.
- Collodi**, Carlo (2008). *Pinokyo*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cumalı**, Necati (2010). *Uç Minik Serçem*. Konya: Düş Ülkesi Yayınları.
- Çengel**, Yunus (2011). “Güvenli Bir Gelecek İçin İnsani Değerler”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19)., 13-17.
- Dede Korkut Hikâyeleri* (2005). (Haz: Bilgin Cilasun). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Dede**, Yüksel (2007). “Matematik Öğretiminde Değerlerin Yeri”. *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1)., 1-11.
- Demirel**, Özcan, Seferoğlu, Sadi ve Yağcı, Esed (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara. Pegem Yayıncılık.

- Dilidüzgün**, Selahattin. (2009). *100 Temel Eser Raporu*. İstanbul. Çocuk Vakfı Yayını.
- Dilmaç**, Bülent (2012). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara. Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan**, İsmail (2007). “*Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu*”. *Değerler ve Eğitimi. Uluslar arası Sempozyumu*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Guterk**, Gerald L (2006). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar* (Çeviren: Nesrin Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Güney**, Eflatun Cem (2010). *Evvel Zaman İçinde*. İstanbul: Nar Yayınları
- Gündüz**, Mustafa (2005). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güngör**, Erol (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gürol**, Aysun ve **Serhatlıoğlu**, Birsen (2009). “Değerlerin Kazandırılmasında Yaratıcı Dramanın Rolü”. *1. Ulusal İyilik Sempozyumu*. 20-21 Haziran. Elazığ: Elif Ofset, 52-59.
- Hökelekli**, Hayati (2010). “*Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi*”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18)., 4-9.
- Kan**, Çiğdem (2010). “*Sosyal Bilgiler Dersi Ve Değerler Eğitimi*”. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
- Kasapoğlu**, Hülya (2013). “Okulda Değer Eğitimi ve Hikâyeler”. *Milli Eğitim Dergisi*, 198, 97- 104.
- Kastner**, Erich (2010). *Uçan Sınıf* (26. Basım) (Çeviren: Şebnem Sunar). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Kaymakcan**, Ramazan (2010). “*Değer Kavramı Ve Gençlerin Dini Değerleri*”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18)., 10- 15.
- Kemal**, Orhan (2010). *İnci'nin Maceraları*. İstanbul: Büyülü Fener Yayınları.
- Keskin**, Yusuf (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin**, Yusuf (2010). “*Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitiminin Yeri Ve Önemi*”. *Eğitime Bakış Dergisi*. 6(18)., 68- 72.
- Kılıç**, Muharrem (2011). “*Değerler Filozofisi ve Hukuksal Değerler*”. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19)., 51- 54.
- Lindgren**, Astrid (2008). *Şamatalı Köyün Çocukları* (3. Baskı) (Çeviren: Ali Arda). İstanbul: İthaki Yayınları.
- MEB (2005)**. *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Mevlâna** (2007). *Mesnevi'den Seçmeler*. İstanbul: Kitap Zamanı Yayınları.
- Muallim Naci** (2010). *Ömer'in Çocukluğu* (Haz: Betül Karakurt). İstanbul: Zambak Yayınları.
- Okumuş, Ejder** (2010). “*Toplum Ve Ahlak Eğitimi*”. Eğitime Bakış Dergisi, 6(18)., 28-32.
- Pyle, Howard** (2005). *Robin Hood*. İstanbul: Parıltı Yayıncılık.
- Russell, Bertrand** (2001). *Eğitim Üzerine* (Çeviren: Nail Bezel). İstanbul: Say Yayınları.
- Safa, Peyami** (2011). *Havaya Uçan At*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Şentürk, Habil**(2010). “*Kişilik Gelişimde Eğitim, Din Ve Değerlerin Rolü*”. Eğitime Bakış Dergisi, 6(18)., 50- 54.
- Şirin, Mustafa Ruhi** (4-6 Ekim 2006). “*Zorunlu 100 Temel Eser Ve Okuma Alışkanlığı*”. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu.
- Taşdan, Murat** (2010). “*Türkiye’de Resmi Ve Özel İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel Değerleri İle Okulun Örgütsel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyi*”. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 16 (1)., 113-148.
- Tecer, Ahmet Kutsi** (2007). *Koçyiğit Köroğlu*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Tekin, Halil**. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tevfik Fikret** (2005). *Şermin* (Haz: Erdiñ Akbaş). İstanbul: Akvaryum Yayınevi.
- Tolstoy** (2011). *İnsan Ne ile Yaşar?* (Haz: Murat Mat, Nurhayat Mat). İstanbul: Zambak Yayınları.
- Tozlu, Necmettin** (2003). *Eğitim Felsefesi Üzerine Makaleler*. Ankara: Elis Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü* (1994). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uyanık Balat, Gülden** (2012). *Okul Öncesinde Değerler Eğitimi ve Etkinlik Örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Wilde, Oscar** (2008). *Mutlu Prens* (Çeviren: Ayşe Banu Karadağ). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Yavuz, Şevket** (2010). “*Post/Modern Bir Köyde Varlık, Oluş Ve Umudun “Değneği” ve “Değerlemesi”: Değerler, Diğerleri Ve Değerler Havuzu*”. Eğitime Bakış Dergisi, 6(18)., 43-49.
- Yılmaz, Bülent** (2009). *100 Temel Eser Raporu*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.
- Yılmaz, Hüseyin** (2010). “*Çocuğun Ailede Kazanacağı Önemli Bir Değer: Kanaatkarlık*”. Eğitime Bakış Dergisi, 6(18)., 55-58.

Yiğittir, Süleyman ve **Keleş**, Hamza (2011). “*Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri*”. Milli Eğitim Dergisi, 189, 144-155.

Zarifoğlu, Cahit (2005). Serçekuş. İstanbul: Beyan Yayınları. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4fa96b03bb1252.68982653
<http://www.egitim mevzuat.com/index.php/201012311694/2005/lkoeretim-okullarında-okutulacak-100-temel-eser-200570-genelge.html>
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi69/index-soylesi.htm>
<http://tdkterim.gov.tr/bts/>

EKLER

EK-1: Eserlerin Değerlere Göre Tarandığı Fişlere Örnek

Kitabın Adı:	Yazar: Yerli (), Yabancı ()	
	Yayınevi: Sayfa Sayısı:	
DEĞERLER	SAYFA NUMARASI/ ADET	TOPLAM
ADİL OLMA		
AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME		
BAĞIMSIZLIK		
BARIŞ		
BİLİMSELLİK		
ÇALIŞKANLIK		
DAYANIŞMA		
DUYARLILIK		
DÜRÜSTLÜK		
ESTETİK		
HOŞGÖRÜ		
MİSAFİRPERVERLİK		
ÖZGÜRLÜK		
SAĞLIKLI OLMAYA ÖNEM VERME		
SAYGI		
SEVGİ		
SORUMLULUK		
TEMİZLİK		
VATANSEVERLİK		
YARDIMSEVERLİK		